B- шг 4М

ВОЈИСЛАВ САНЕВ
ДРАГИЦА СИМОСКА
БЛАГОЈА КИТАНОСКИ
САРЖО САРЖОСКИ

ПРАИСТОРИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

СКОПЈЕ 1976.

VOJISLAV SANEV
DRAGICA SIMOSKA
BLAGOJ KITANOSKI
SARŽO SARŽOSKI

URGESCHICHTE MAKEDONIENS

SKOPJE 1976.

Носител на изложбата: Археолошко друштво на СР Македонија

Ausstellungsträger: Archeologische Gesellschaft SR Makedoniens

Изложбата „Праисторија на Македонија" се приредува во рамките на меѓурепубличка соработка со цел на пошироката научна и културна јавност на нашата земја да ѝ се претставaт видните откривања на археолозите праисторичари во СР Македонија. Дел од оваа изложба под името „Предисториски култури во Македонија" беше организирана во Штип по повод VIII Меѓународен конгрес за праисторијата и протоисторијата, одржан 1971 г. во Белград. Денес таа е проширена и збогатена со наоди добиени од истражувањата извршени во последните пет години, со што сликата за праисторијата станува појасна и покомплетна.

За нејзиното успешно реализирање должни сме уште еднаш, и на овој начин, да им благодариме: на Народен музеј за штипскиот крај, на Народниот музеј Битола, на Народниот музеј Прилеп, на Заводот за заштита и Народен музеј Охрид, на Народниот музеј Струга, на Музејот на град Скопје, на Народниот музеј Титов Велес, на Историскиот музеј Куманово, на Историската збирка Гевгелија и Народниот музеј Белград. Истовремено ѝ благодариме и на Републичката заедница на културата која ги обезбеди потребните средства за остварувањето на изложбата. Одделна благодарност им упатуваме

на носителите на идејата за организирање на оваа изложба во Народниот музеј во Љубљана и на непосредниот технички организатор на оваа изложба Археолошкиот музеј на Македонија. Изразите на признателност нека не ги одминат и видните истражувачи на македонската праисторија Драгица Симоска, Војислав Санев и Благој Китаноски кои во соработка со комесарот на изложбата Саржо Саржоски, директор на Археолошкиот музеј на Македонија, извршија избор на материјалот и ја дадоа научната обработка.

Археолошко друштво на СР Македонија
Претседател
Бошко Бабиќ

Die Ausstellung »Urgeschichte Makedoniens« wird im Rahmen der Zwischenrepublikzusammenarbeit veranstaltet, mit dem Zweck der breiteren vissenschaftlichen und kulturellen Ofentlichkeit unseres Landes die bedeutenden Entdeckungen der Archeologenurhistoriker SR Makedoniens darzustelen. Ein Teil dieser Austellung unter dem Titel »Vorgeschichtliche Kulturen Makedoniens« wurde in Štip anlässlich des VIII. internationalen Kongresses für Ur-und Protogeschichte, gehalten in Belgrad im Jahre 1971, organisiert. Heute ist sie mit den Funden der in den letzen fünf Jahren durchgeführten Erforschungen erweitert und bereichert. Damit wird die Vorstellung über die Urgeschichte Makedoniens klarer und kompletter.

Für die erfolgreiche Realisierung derer sind wir verpflichtet, noch einmal und auf diese Weise unsere Dankbarkeit dem: Volksmuseum für die Gegend von Štip, Volksmuseum von Bitola, Volksmuseum von Prilep, der Anstalt für die Kunstpflege und dem Volksmuseum von Ohrid, dem Geschichtsmuseum von Kumanovo, Volksmuseum von Struga, dem Museum der Stadt Skopje, Volksmuseum von Titov Veles, der Geschichtssammlung von Gevgelija und dem Volksmuseum von Belgrad, auszusprechen. Gle-

ichzeitig danken wir der Republikgemeinschaft für Kultur, die im Ganzen die nötigen Mittel für die Realisierung der Ausstellung versichert hat. Jedenfalls richten wir unsere besondere Dankbarkeit den Ideenträägern für die Organisierung deiser Ausstellung, dem Volksmuseum, von Ljubljana und dem unmittelbaren technischen Organisator, dem Archeologischen Museum Makedoniens. Lassen wir unsere Anerkennungsworte an die bekannten Erforscher der makedonischen Urgeschichte Dragica Simoska, Vojislav Sanev i Blagoja Kitanoski, die in der Zusammenarbeit mit dem Kommissar der Ausstellung Saržo Saržoski, Direktor des Archeologischen Museums Makedoniens, die Materialauswahl getroffen und wissenschaftlicht bearbeitet haben, nicht vorbeigehen.

Der archeologische Verein SR Makedoniens
Präsident

Boško Babić

Територијата на СР Македонија по својата географска положба го зазема централниот дел на Балканскиот полуостров и претставува еден од главните крстопати за економски и културни врски меѓу Јужна и Средна Европа. Преку неа, уште од најдалечното минато биле премостувани традициите на народите и разните етнички групации кои се менувале низ историските епохи, оставајќи богати и видливи траги за своето постоење, денес осведочени во бројните археолошки наоѓалишта. Сето тоа придонесло културата во Македонија да има свој специфичен развиток.

Археолошките испитувања во Македонија пред Втората Светска војна биле малубројни и се однесувале всушност на античкиот период. Од областа на праисторијата единствено што би можело да се издвои се рекогносцирањата на V. Fewkes во дел од централна Пелагонија и скромните податоци од испитувањата на W. A. Heurtley и L. Rey, кои се однесуваат на северниот дел на Егејска Македонија. Овде можат да се спомнат и ретките публикации од поединечни наоди, собрани случајно и несистематски.

По ослободувањето, во тој поглед, положбата е битно изменета, во почетокот преку рекогносцирања и делумни испитувања, а подоцна со систематски зафати во областа на ископувањата. Овие работи се концентрирани во источна Македонија (Народен музеј Штип), Пелагонија (Народен музеј Битола и Прилеп) и во помала мера во подрачјето на Скопје (Археолошки музеј и Музејот на град Скопје) и Охрид (Народен музеа Охрид и Струга). На тој начин беше овозможено да се собере драгоцен археолошки материјал кој овозможи натамошна соодветна историска и архео-

лошка интерпретација. Меѓу нив, секако најмногу допринесуваат испитувањата од последните неколку години извршени во Пелагонија и Овчеполско-Брегалничката област. Како резултат на ваквитие работи сликата на праисторијата на Македонија, наспроти одделни празнини (на пр. Полог) е многу појасна. Нашите познавања во голем дел се врзуваат за неолитот и железното доба, додека за енеолитот и бронзеното доба не се потполни. Наспроти нив за најдалечното минато за палеолитот, освен неколкуте случајни наоди (Макаревец кај Титов Велес и Охридско), нашите познавања се сосема недоволни. Меѓутоа, земајќи го во предвид неговото постоење во соседните области на Македонија[1], и за него можат да се очекуваат посигурни потврдувања преку систематски испитувања.

Најновите испитувања на неолитот и добиените резултати од проучувањата на движните археолошки наоди, со сите нивни специфичности, даваат можност да се согледа развитокот кој се одвивал во рамките на издвоени региони, веројатно предусловени од географската затвореност. Такви целини се:

— Овче Поле со долината на Брегалница;

— Пелагониската котлина;

— Охридскиот басен;

— Скопската котлина.

Покрај овие региони секако би можело да се издвојат и други (Средно Повардарие — Тиквеш, Струмичката котлина, Полог). Меѓутоа, поради сè уште недоволната испитаност не може одредено да се зборува.

Во прво споменатиот регион, главна неолитска манифестација претставува посебната група на постариот неолит на источниот Балкан, која ја нарекуваме Анзабегово — Вршничка, до пред извесно време позната само како Вршничка. Во својот развиток таа ги опфаќа стариот и средниот неолит во вообичаената терминологија за тесалскиот и трачкиот неолит, бидејќи со еден дел паралелно се развива со Протосескло, Сескло и Димини групите во Тесалија, односно групите Караново II—III во Бугарија. На север оваа група секако била во допир со Старчевачката група на која средиштето ѝ се наоѓа во Поморавието. Одредувањето на нивната меѓусобна граница не е јасна и би требало да се бара на северниот дел од Кумановската котлина. Долината на Брегалница тесно се поврзува на еден поголем природен пат на стариот Балкан, кој кон југоисток преку реките Лакавица, Струмица и Струма се поврзува со североисточна Егеја, а на север, преку Овче Поле, Жеглигово и Куманово кон Прешево, со долината на Морава. Овој пат практично значи поврзување на Источниот Медитеран со Средна Европа.

Анзабегово — Вршничката група е позната преку главните наоѓалишта „Барутница“ кај селото Анзабегово, „Вршник“ кај селото Таринци и „Руг Баир“ кај селото Горубинци. Стратиграфијата на Анзабегово и Вршник даде можност да се разликуваат четири развојни фази. Првата, која во Анзибегово разликува три потфази, му припаѓа на постариот неолит и се карактеризира со монохромна светла, првенствено црвена керамика и сликана грнчарија. Основни мотиви претставуваат триаголници, скалести и флорални мотиви, и точки изведени со бела боја. (к. бр. 48—56; 89).

Во втората и третата фаза присутно е сликањето со темно кафеава боја на црвена основа со комбинации од геометриски мотиви, аглести и спирални, кои покажуват извесна врска со доцните етапи на Старчево (к. бр. 57—65; 90). Кај монохромните садови се издвојуваат форми на повеќе нозе украсенеи со канелури што упатуват на датирање со Караново II—III (к. бр. 85). Оваа појава се објаснува со една интерна еволуција на стариот неолит, со прилив на нови елементи од Балканско-Анадолскиот комплекс кои доаѓаат од југоисток. Последната фаза, Анзабегово — Вршник IV, покажува извесни форми кои се поврзуваат за почетоците на Винчанскта група, како што се биконусно профилираните чинии, пехарите на нога, канелури, „black-topped“ техника, врежани ленти исполнети со убоди. Треба да се спомене дека во оваа фаза постојат и локални специфичности кои се манифестираат преку држалките со рогчиња непознати во Винчанската група и претставуваат посебна варијанта на форми од групата Караново III.

Што се однесува до грубата керамика Анзабегово — Вршник, со исклучок на првата фаза, таа е добро застапена во сите други фази, како во формите така и во декоративните елементи; барботин, лепенки, втиснување со прст, со нокти или орудија а „организираниот барботин“ е типичен дури за последните фази. Ова насочува кон издвојување на посебен комплекс блиско поврзан со Мала Азија (Haçilar), првобитно независен од оној со грубата керамика од типот Старчево I, impresso и Пресесекло[2]. Ископувањата во Анзабегово дадоа податоци и за објенти за живеење кои се надземни и имаат правоаголна форма, со ѕидови од густо наредени колци (Анзабегово II), како и за начинот на погребување во згрчена положба, а во еден случај и во сад од печена земја (к. бр. 42). Треба да се спомене дека населбите од оваа група се наоѓаат на рамнинки над речните корита и на благи падинки во близина на потоци. Кон доцниот неолит во Источна Македонија (Анзабегово — Вршник IV), можат да се приклучат и неколкуте поодделни наоди од локалитетите Јачков Рид во Костин Дол и Лесковица крај Штип, кои културно не можат поблиску да се определат, (к. бр. 324—325).

Кон групата Анзабегово — Вршник, во извесна смисла се приклучува и Скопската котлина преку населбата Слатина во Зелениково каде се констатирани две фази. Фазата Зелениково I со керамичкиот материјал, особено сликаната со спирални мотиви, се приближува кон онаа од Анзабегово — Вршник IV и Руг Баир III. Што се однесува до фазата Зелениково II, таа претставува сосема нова појава која наоѓа свои сличности во рамките на фазите Винча Тордош II, односно во младиот неолит од Балканско-Анадолскиот комплекс. Извесни сродности можат да се следат во наоѓалиштата на крајбрежната Тракија (Photolivo, Komitini), додека на запад положбата е сосема нејасна бидејќи овој дел на Македонија археолошки не е испитан.

Неолитот во Пелагонија покажува сосема поинаков карактер. Сè до скоро време како најстара позната етапа претставуваше Породинската група[3]. Со најновите испитувања во последните пет години сликата е битно изменета, како стратиграфски, така и хронолошки. Испитувањата на Велушка Тумба придонесоа почетокот на Породинската група да се помести во подалечното минато, кон крајот на раниот неолит.

Појдувајќи првенствено од стратиграфското разграничување во Велушка Тумба, фази I—IV, во кои се вклучува Породинската, сметаме дека би било пооправдано раниот неолит[4] во Пелагонија да биде означен како Велушко-Породинска група. На сето ова укажуваат карактеристичните појави во бело сликаната керамика (Велушина — Породин, I—II) со нејзините орнаментални мотиви, од кои посебно се издвојуваат орнаментите во форма на точки, скалести, или во форма на буквата сигма — Σ , кои наоѓаат свои аналогии во периодот од крајот на фазата Анзабегово — Вршник I, или со почетокот на втората фаза (к. бр. 190—196).

Во помладите фази III и IV преовладуваат аглестите мотиви изведени со иста техника. Од монохромната керамика која може да се следи во сите фази, особено се издвојува црвената, со или без сјаен премаз, потоа кафеавата во светли и темни нијанси, додека пак темно сивата е многу ретка. Грубата керамика исто така го следи развитокот на населбите и е украсувана во досега вообичаените техники и орнаментални мотиви; претежно барботин, „организиран" барботин, а ретко со убоди и impresso (к. бр. 175—177), и упатува на циркуммедитеранскиот комплекс или среднобалканската и јужнопанонската (Старчево — Körös) груба керамика.

За постарата етапа на раниот неолит, иако не постојат бројни податоци, засега индиции даваат наодите од Пештерица; и тоа керамиката која е груба, темна или светла, монохромна, украсена со барботин и убоди од нокти, која би можела тесно да се поврзе

со културниот развиток на Западниот Балкан, Јадранските области и Старчево I (к. бр. 254—273).

Во Велушко-Породинската група, покрај керамичкиот материјал се издвојува и типот на населбите карактеристичен за целиот регион. Тоа се повеќеслојни населби, познати во Тесалија како магули-телови, а овде тумби, кои битно се разликуваат од населбите во Источна Македонија и оние од Старчевачкиот културен круг. Во Велушина и Породин, како и во другите населби, Чука, Могила, Карамани, утврдено е постоење на надземни објекти за живеење, со правоаголна и трапезоидна форма, градени во вообичаена техника и употреба на градежен материјал. Поблиски сознанија за изгледот на живеалиштата даваат познатите култни предмети, жртвеници, моделирани во форма на куќи на две води, со детали од влезовите и распоредот на внатрешноста (к. бр. 206, 245, 246). Со нив, секако имаат врска необичните предмети наречени „цилиндри" кои во горниот дел се украсени со претстава на лице (к. бр. 208). Покрај ова, жртвениците и цилиндрите заедно со мноштвото од антропоморфна и териоморфна пластика упатуваат на постоење на поразвиен духовен живот.

Средниот неолит во Пелагонија, кој сè уште е во фаза на испитување, засега може да се следи исклучително преку наодите од населбата Мала Тумба во село Трн[5] (к. бр. 305—316). Движниот материјал, особено керамиката претежно работена во една фактура, со сива боја; со формите на садовите и начинот на украсувањето, укажуваат на нова појава која тесно се поврзува со Јадранско-Медитеранскиот културен круг. Од неа се издвојуваат плитките садови со S профилација на равна или висока конусна нога; садовите за овоштие, како и оние слични на амфорите. Орнаменталните мотиви ги претставуваат шрафирани триаголници, шах полиња, ромбоиди, сите врежани, поставени сами или во комбинации и плитки канелури. Посебно се издвојува присуството на култните предмети, ритони, кои заедно со керамиката со сигурност зборуваат за врските со населбите од споменатиот културен круг (Данило, Cacran, Елатеја).

Доцниот неолит во оваа котлина, за разлика од Источна Македонија сè уште не е доволно познат. Керамиката од населбата Али Чаир во Прилеп работена во една фактура со биконусни облици; пехари на конусна шуплива нога, садови со високи цилиндрични вратови; украсувана со убоди, може да се поврзе со керамиката од доцниот неолит на Балканско-Анадолскиот комплекс.

Наполно нова појава во неолитот во Македонија претставува Уста на Црни Дрим во Струга, каде се откриени остатоци од наколни живеалишта. Населбата се одликува со извонредно богатство на орудија од коска: харпуни, шила мотики, игли, амајлии и др. Керамиката спрема фактурата и орнаментите: криволиниски, три-

аглести, флорални, со остатоци од crusted боја, покажуваат тесна врска со Maliq II, групата во Албанија, и помладата фаза од Данило групата на јадранскиот брег, која најверојатно претставува продолжување на традициите од среднонеолитските населби Трн и Cacran во Албанија.

За енеолитскиот период, (преминот од неолит во бронзено доба), во Македонија податоците се исто така недоволни. Засега нешто повеќе се знае во Пелагонија и Скопската котлина на кои им припаѓаат локалитетите: Бакарно Ѓумно — Чепигово, Тумба — Црнобуки, Шуплевец — Долно Ореово и Кале — Скопје. Населбите биле подигнувани на места што доминираат над околината и се погодни за одбрана и заштита, (Бакарно Гумно, Шуплевец, Кале — Скопје) или на вештачки подигнати тумби (Црнобуки)[6]. Објектите за живеење се надземни од плетер премачкани со кал, или од камен при што се користени и природните карпи (Шуплевец)[7]. Кај керамиката се разликуваат повеќе форми: чинии со вовлечен обод, со и без задебелен обод, конусни и бикионусни чинии, пехари на нога и друго, богато упрасени со врежани орнаменти, канелури и сликање со бела и кафеава боја, графит и crusted, со што овие наоди се поврзуваат со групата Бубањ — Хум во Поморавјето, Салкуца и Черна Вода во Романија.

Пластиката од овие наоѓалишта, статуетки што седат слични на оние од Черна Вода, како и статуетките со отвор за всадување глава, битно се разликуват од оние во Бубањско — Хумската и Салкуца групите. Разлики постојат и кај извесни детали во формите на садовите. Оттаму се оправдува издвојувањето на одделна група Шуплевец — Бакарно Гумно[8]. Постанокот и појавата на оваа група се објаснува со поместувањата кои во југоисточна Европа ги предизвикале првите бранови од пробивот на индоевропските сточари од подрачјето на Понт и руските степи. Всушност на сето ова упатуваат скиптарот од камен (Шуплевец, к. бр. 444) и керамиката со орнамент од втиснат намотан конец (schnur).

На крајот од енеолитскиот период му припаѓаат и наодите на бакарни секири од Ресен, Прилеп и Кравари, каде е откриен и калап од камен за лиење на секири со едно сечиво (к. бр. 473, 475 и 454).

Наредните бранови на индоевропските поместувања во Пелагонија можат да се поврзат со појавата на ранобронзените елементи, кои ги констатираме во најмладите стратуми на Бакарно Гумно, Црнобуки и Карамани, како и во ископувањата и случајните наоди од Висок Рид, Кравари, Варош, Скопско Кале и Црквени ливади (к. бр. 446 — 449; 450 — 453; 454; 470 — 472; 473 — 475; 477 — 478; 481 — 483). Главната одлика кај керамиката од овој период се нееднакво печените садови со цилиндричен врат, со една или две како ленти држалки кои ги надвишуваат ободите.

Овие елементи покажуваат сродност со ранобронзените наоди во Егејска Македонија (групата Арменохори), како и средните фази на Бубањ — Хум III, што се совпаѓаат со крајот на немирното време од ширењето на индоевропските племиња и почетокот на стабилизирањето на бронзеното време.

За натамошниот развиток на бронзеното време, во текот на вториот милениум пред н.е. сè уште малку знаеме. Секако тоа е последица на недоволните испитувања, можеби и од промената на положбата на населбите. Меѓу наодите од новите ископувања на Скопско Кале постојат фрагменти на садови со проширен стомак и со нагласени коси канелури кои потсетуваат на типичните форми од Слатинската група во Поморавјето и може да се датираат околу почетокот на средното бронзено време[9]. Во Пелагонија на овој период му припаѓаат населбите на тумбите во Барешани и Канино, кај кои садовите со надвишени како ленти држалки во потполност се слични со оние од средното бронзено време во Арменохори (к. бр. 476; 484 — 490).

За постанокот на културите од доцното бронзено време во околината на Охрид постојат индиции кои укажуваат на поврзаност со културниот развиток во Егејска Македонија во времето непосредно пред почетокот на големото Егејско преселување. Таков е случајот со наодите од Црквени Ливади кај село Вraниште Струга, каде еден фрагмент од керамиката има директни аналогии во наодите од Saratce и Kilindir со типично врежаната керамика[10].

Интересно депо претставуваат големите садови од Варош кај Прилеп (к. бр. 496 — 498) кои исто така имат аналогии меѓу садовите од Вардаровци и Сараце[11].

Со брановите на големото Егејско преселување, а потоа и со развиеното железно време, сликата за праисторијата на Македонија станува одново јасна и потполна[12]. Со оглед на специфичноста на културниот развиток во ова подрачје, не е можно да се употреби шемата за хронологијата на железното време на средна Европа. Направен е посебен хронолошки систем кој за ориентација и овде го поместуваме:

Железно време I (1300 — 700 п.н.е.), — период на полиња со урни во средноевропски смисол, а доцен микенски — геометриски период во Грција. Овој период кој се совпаѓа со времето на Егејското преселување и големите етнички пертурбации во целиот егејски свет и Блискиот Исток, познат е од голем број значајни наоѓалишта во Македонија, повеќе концентрирани во Пелагонија. Паѓа в очи дека во ова време се одржуваат извесни локални елементи во материјалната култура кои се развиваат интерно за сликаната керамика од Бел Камен, с. Живојно, Марта, с. Зовиќ и Сарај, с. Брод (к. бр. 517, 518, 499 — 502), која е добро позната

и може да се поврзе со онаа од соседните подрачја во Албанија и Епир, како и со групата Бубушти. Нејзиното проучување денес се наоѓа на почеток, но без сомнение корени можат да се бараат во старите времиња, со оглед на тоа дека постојат нејзини претходници во некои наоѓалишта од доцно бронзеното време во Македонија, како во Kilindir и Чаушица во Егејска Македонија[13]. Исто така може да се смета и на извесен подолг временски развиток на овој керамички тип. Така на пример, наодите од Висои судејќи по сè, можат да се врзат за една поразвиена фаза на железното време I (халштат B1 во средноевропски смисол), на што укажува и формата на урната Villa nouva, еден од садовите од Живојно. Садот со две држалки од Зовиќ со својата форма се врзува за типичните форми од некрополата Вергина кај Верије[14], додека во Сарај, с. Брод во гробот 3, вака насликан сад се јавува со остатоци од железни предмети, меѓу останатите и тулце од копје.

Од друга страна некои гробни наоди од овој период укажуваат на нови етнички елементи, кои од внатрешноста на Балканот во време на Егејското преселување продираат кон југ, во повеќе бранови, кои секогаш не можат да се утврдат. Такви се наодите од гробот — циста, од Прилеп, од кои мечот покажува типолошка врска со средноееврописките типови иако во неговата подеднакво витка форма наоѓаме извесна реминисценција на микенските типови. Ист е случајот со гробниот наод од Сивец кај Прилеп, мечот од типот Nenzingen кој секако најпрво може да се поврзе со поранешниот бран на овие продирања. Наспроти тоа гробните наоди од Попадин Дол (к. бр. 508—512) и Демир Капија со „либурнските" лачни фибули, какви што се познати во Пaтели, без сомнение му припаѓаат на следниот бран врзан со периодот Халштат B1 во средноевропската хронологија. Поголема тешкотија прават наодите од некрополата Висои крај Битола. Тука се работи за родовска некропола со гробови во форма на цисти кои првобитно лежеле под могила оградена со венец од камења. Додека поголем број гробни наоди од овој локалитет му припаѓаат на подоцнежниот период, (гроб бр. 16 со своите копја и фибули во форма на очила), наодите од централниот гроб 37, лабрисот од бронза и необично насликаниот скифос, кој е под влијание на доцното или постмикенското творештво, упатуваат на порано време. Може да се мисли на гроб на родоначалник, на кого дури подоцна му се придружуваат групирани гробови на негови следбеници. На железното време I му припаѓаат и наодите од гробот од Крклино Битола како и наодите од гробот во Фортуна, Штип (к. бр. 507, 518—522), со карактеристичните игли кои имаат глави во форма на вазни и иглата со конусно проширена глава која претставува еден поранешен тип од времето на полиња со урни во Средна Европа (Roseninsel).

Железното време II, околу 700 год. пред н. е., халштат C(B_3—C), во средноевропски смисол, претставува период на стабилизирање после големото Егејско преселување и конечно формирање на палеобалканските народи и племиња, кое се манифестира во широкото единство на културниот материјал. Ова епоха има посебна важност во издвојувањето на регионалните групи, следењето на нивните генези, а исто така и во разработувањето на нивната фина хронологија што овозможува и потполно следење на историскиот тек. Поголемиот дел од наодите што се презентираат, им припаѓаат на гробовите откриени поединечно, во некрополи и гробови под могили. Според начинот на погребувањето јасно може да се согледа дека погребувањето под могили е честа појава во Источна Македонија (Орлови Чуки и Балабаница во Ст. Караорман, Штип, Криви Дол во с. Радање, Штип, Кунови Чуки во с. Оризари кај Кочани, Свилара с. Д. Оризари кај Титов Велес, Гробље во с. Војник кај Куманово, каде е откриен затворен наод без скелет), меѓутоа, во помал број се среќаваат и во Пелагонија (Висои кај Битола и не испитаните Батков Дол во с. Мојно и Ластојца кај с. Драгош), од кои потекнуваат поединечни наоди. Помеѓу гробовите под могили постојат извесни разлики во начинот на погребувањето. Така, гробовите од Орлови Чуки и Висои, спрема конструкциите и нивниот распоред имаат сличности, додека оние во Радање биле покриени од нафрлени камења и се многу блиски на некои типови од Гласинац. Без оглед на вак믹вите разлики погребувањето по правило е скелетно.

Што се однесува до рамните гробови тие се среќаваат во некрополите Вучи Дол (Волково) кај Скопје, Сува Река во Гевгелија, а исто така и во Пелагонија (Касарни и Варош во Прилеп, Камен во с. Рапеш кај Битола). Сите овие гробови имаат облик на цисти.

Керамичниот материјал од сите досега споменати некрополи, рамни и под могили, покажува прилично воедначен карактер. Застапени се фацетирани чинии со вовлечен обод, форма која потсеќа на оние од поранешните времиња. Најчести се садовите со една држалка (Оризари, Крст), честопати со косо засечена уста и врат (Висои, Касарни, Рапеш, Криви Дол, Орлови Чуки), како и садови со две држалки кои го надвишуваат ободот (Висои, Криви Дол, Орлови Чуки). Украсувањето почесто го претставуваат мотиви од врежани шрафирани триаголници и врежани линии. Интересен е садот од Гробље во с. Војник, кој има четири спротивно поставени држалки, украсен со коси канелури (к. бр. 655) и еден од Вучи Дол кој покрај орнаментите од канелури има и мотиви изведени со тркалце што претставуваат реминисценција на групата Басараби во Олтенија. На садот од Касарни во Прилеп се среќава орнаментот врежана „свастика" (к. бр. 599).

Од другите предмети, гробни прилози, посебно внимание заслужува инвентарот од метал, воглавно од бронза кој го сочинуваат: накит, делови од накит и вотивни предмети. Белезиците имаат вркстени краеви украсени со гравирани орнаменти (Висои, Радање, Рапеш, Вучи Дол, Бразда), изработени од бронзена жица, а исто така и од бронзена лента (Оризари, Рапеш, Сува Река), кои со формата и орнаментите наоѓаат директни аналогии во белезиците од депото во Јањево на Косово. Кон накитот треба да се споменат и тордираните торквеси од Свилара во с. Д. Оризари и Сува Река. На деловите од накит им припаѓаат разните форми на висулци од кои се издвојуваат оние во форма на птица (к. бр. 576, 577), потоа садчињата во форма на чушка од афион со капачиња на кои се наоѓат протоми на птици (к. бр. 527, 582, 583, 650—652), садчињата во форма на бокалче (к. бр. 579), астралогоидни со глава која личи на седната човечка фигура, (к. бр. 640, 641) и ажурираните прапорци (к. бр. 574). Интересни се висулците во форма на двојна секира — лабрис, најдени во гробот 16 во Висои и во наодот од Војник (к. бр. 654—656), како и оние од Сува Река кои во досегашната литература најверојатно погрешно се интерпретираат како делови од коњска опрема — трензли (к. бр. 642—643). За датирањето на сите овие наоди од керамика и бронза, особено се важни фибулите. Така, фибулите во форма на очила, во двете варијанти со „осмици" помеѓу дисковите или без неа, во наоѓалиштата Вучи Дол, Касарни, Високи, Орлови Чуки и Сува Река, се појавуваат паралелно со лачните фибули кои имаат нога во форма на Беотски штит, со задебелување на лакот (Вучи Дол), и упатуваат на малку подоцнежен период на железното време II. Фибулите од Радање се датираат околу 700 г. п. н. е. (к. бр. 571, 572), но разликата во металот помеѓу Радање и Орлови Чуки исто така покажува мала разлика во рамките на тоа време. Според тоа потребите за подобра интерна хронологија сè уште се присутни и не можат да се решат без посебни студии. Кон разрешувањето на овој проблем, веројатно најмногу ќе можат да придонесат богатите наоди од Сува Река, застапени во сите врсти и нивни варијанти, но без теренски податоци не можат со сигурност да се употребат. Во секој случај, Сува Река дава можност за размислување за постоењето на работилница во овој крај, од која бронзените производи по разни начини биле пренесувани во другите области. Општо гледано, инвентарот од метал, било во специјализираните форми карактеристични за Македонија, или во својата вообичаена форма, па и со ретките форми на висулци што личат на латинската буква V од Оризари; а за кои наоѓаме аналогии во некрополата од Сува Река во Косово[15], к. бр. 598), укажува на елементи или влијанија воглавном илирски. Во прилог на тоа зборува и начинот на погребување во Радање. Оттаму се чини

како оправдано, ако во моментот на стабилизацијата настаната по големите поместувања и промени со егејското преселување, сметаме на силно влијание и делување на илирската компонента во етнички и културен смисол.

Железното време III датирано (VI — IV век), Халштат D во средноевропски смисол, а кое значело крај на архајскиот и класичниот период во Грција; значело и времето кога со промените на општествените односи и зајакнувањето на племенската аристократија сè повеќе се појавува импорт на луксузни предмети од Грција и изработка на нивни имитации, додека специфичниот елемент на домашната материјална култура сè повеќе се губел. Затоа, на овој период не се задржуваме, а се илустрираат само неколку карактеристични појави од некрополите Лозишта во с. Речица (к. бр. 677—696), Сува Чешма и Три Челусти во с. Горенци (к. бр. 697—706), и Калдрма во Прилеп (к. бр. 663—671), во кои сè уште живеат културните традиции на автохтоното население или доаѓаат до израз форми работени спрема нивните желби, вкусот или потребите (грчко-илирски шлем, к. бр. 691). Во доцниот период на железното време IV, материјалната култура скоро потполно е елинизирана, со што во Македонија започнува историската епоха во правиот смисол на зборот.

ЗАБЕЛЕШКИ — BEMERKUNGEN

1. S. **Weinberg,** Cambridge Ancient History 3, Ed. I, 1970, 557 sqq.
2. M. Grašanin, Actes du VIII-em Concrès des sciences préhistoriques et protohistoriques, 1971 Beograd. Rapport généraux I; М. Грашанин, Некои проблеми на македонската праисторија, Mcedoniae Acta Archaeologica 1, 1975 Прилеп, 10 — 12.
3. M. Grbić, P. Mačkić, Š. Nađ, D. Simoska, B. Stalio, Porodin, 1960 Bitolj.
4. Д. Симоска, В. Санев, Неолитска населба Велешка Тумба кај Битола, Macedoniae Acta Archeologica 1, 1975 Прилеп.
5. Д. Симоска, В. Санев, Мала Тумба кај с. Трн, прилог кон проучувањето на неолитските култури во Централна Пелагонија, Macedoniae Acta Archaeologica 3 (во печат).
6. Д. Симоска, Б. Китаноски, J. Тодоровиќ, Населбата Црнобуки и проблемот на истоимената култура во светлината на новите археолошки истражувања, Macedoniae Acta Archaeologica 2, 1976 Прилеп.
7. М. Гарашанин, Д. Симоска, Контролни ископувања на Шуплевец и некои проблеми на групата Шуплевец — Бакарно Гумно, Macedoniae Acta Archaeologica 2, 1976 Прилеп.
8. На ова му одговараат и констатациите во врска со хронологијата на групата Черна Вода. S. Mornitz — P. Roman, Dacia, N. S. XII, 1968, 119 — 120. Идоли: ibid, 48 sqq., Fig. 2, 1 — 2.
   Zu diesem entsprechen auch die Konstatationen bezüglich die Chronologie der Gruppe Tscherna Voda. S. Mornitz — P. Roman. Dacia, N. S. XII, 1968, 119 — 120. Idolenskulpturen. ibid. 48 sqq., Fig. 2, 1 — 2.

9. M. Garašanin, 39 Bericht d. Röm. Ger. Kommission, 1958, 66 sqq., Tl. 14, 8.
10. W. A. Heurtley, Prehistoric Macedonien, 1939, 214, No. 404; 220; 427.
11. Ibid. 214, No. 408; 222, No. 440.
12. M. Гарашанин, Еден осврт на преисторијата на Македонија, Гласник на институтот за национална историја XГI, 1968 Скопје, 164 — 179; М. Гарашанин, Историја на македонскиот народ I/1, 25 — 32 Скопје.
13. W.A. Heurtley, op. cit. 218 sqq. No. 421 — 426, 433 — 434.
14. На пр. M. Andronikos, Vergina, Pl. 32, 1; 41, 15; 55, 13; 58, 1; 68, 1 (најблиски аналогии).
15. N. Slavković — Gjurić, Glasnik muzeji Kosovo i Metohije, IX, 1964 Priština.

Das Gebiet Makedoniens, seiner geographischen Lage, nach, befindet sich im Zentralteil der Balkanischen Halbinsel und damit bedeutet es eine der Hauptkreuzungen der wirtschaftlichen und kulturellen Verbindungen zwischen Süd — und Mitteleuropa. Ueber dieses Gebiet, schon seit Jahrhunderten, fand eine Ueberbrückung der Traditionen der Völker und verschiedenen ethnischen Gruppen statt, die hierdurch durch die Geschichtsepochen wanderten und zahlreiche und sehbare Spuren hinterliessen. Darüber sprechen heutzutage die zahlreiche archeologische Fundstätten. Alldies führte zur einen specifischen Entwicklung der Kultur in Makedonien.

Die archeologische Forschungen vor dem Weltkrieg II. in Makedonien waren gering an Zahl und betrafen hauptsächlich die antische Periode. Aus dem Gebiet der Urgeschichte könnte man nur die Forschungen von V. Fewkes in einem Teil des zentralpelagonischen Gebietes auszeichnen, sowie die geringe Forschungen von Hartli und L. Rey betreffend den Nordenteil des Aegäisch Makedoniens. Hier kann man auch die seltene Publikationen der einzilnen Befunde erwähnen, die nur zufällig und keinesfalls systematisch gesammelt wurden.

Nach der Befreiung änderte sich diese Situation: anfangs über Erkenntnisse und zum Teil über Forschungen, und später über systematische Ausgrabungen. Diese Unternehmen wurden in Ostmakedonien (Volksmuseum Schtip), Pelagonien (Volksmuseum Bitola und Prilep) und teilweise in dem Gebiet der Stadt Skopje (Archeologisches Museum und Museum der Stadt Skopje) und Ohrid (Volksmuseum Ohrid und Struga) konzentriert. Auf dieser Weise wurde

eine Sammlung des kostbaren archeogolischen Materials zusamengestellt, das eine wietere entsprechende geschichtliche und archeologische Interpretation ermöglicht. Darunter sind sicherlich von groösster Bedeutung die Forschungen aus den letzten Jahren, die in den Gebieten von Pelagonien und Ovtschepole — Bregalnica stattfanden. Als Resultat solcher Forschungen wurde das Bild der Urgeschichte Makedoniens, ausserhalb manche Lücken (z. B. Polog), viel deutlicher. Unsere Erkenntnisse sind grösstenteils mit der Neolit — und Eisen — Zeit verbunden und sie sind lückenhaft was die Eneolit — und Bronze — Zeit betrifft. Anderseits, was die Paleolitzeit betrifft, sind unsere Erkenntnisse, bis auf einige zufällige Befunde (Makarovec bei Titov Veles und Ohridgebiet), vollkommen ungenügend. Immerhin, unter Berücksichtigung der Existenz solcher Befunde in Nachbarn — gebieten Makedoniens[1], können wir durch systematische Forschungen gewissere Bestätigungen darüber erwarten.

Die neueste Forschungen der Neolitzeit und die dadurch erhaltene Rrgebnisse, mit allen Finzelheiten, ermöglichen einen Ueberblick der Entwicklung im Rahmen der einzelnen Gebiete, bedingt sehr wahrscheinlich durch die geographische Abgrenzung. Solche Einheiten sind:

— Ovtsche Pole mit dem Tal des Flusses Bregalnica;
— die pelagonische Talmulde;
— Ohrider Bassen;
— die Skopjetalmulde.

Ausser diese Gebiete, könnte man sicherlich noch wietere solche Gebiete nennen, u. z. die Gebiete um den Mittelteil des Flusses Vardar, Tikvesch, die Talmulde von Strumica, Polog usw, aber da diese Gebiete immerhin nicht genügend ausgeforscht sind, kann man auch nichts bestimmtes darüber sagen.

In dem erstgenannten Gebiet stellt die Sondergruppe der alteren Neolitzeit des Ostbalkans, genannt Anzabegovo — Vršnik (bis vor kurzem als Vršnik — Gruppe bekannt) die Hauptmanafestation der Neolitzeit. In ihrer Entwicklung gehören die Alte — und Mittlere — Neolitzeit aus der üblichen Terminologie der thesalischen und trakischen Neolitzeit, da sie sich teilweise parallel mit Protosesklo —, Sesklo — und Dimini — Gruppen in Thesalien entwickelt, d. h. mit den Karanovo — Gruppen II—III in Bulgarien. Im Norden stand diese Gruppe in Berührung mit der Startschevo — Gruppe, die ihren Mittelpunkt im Moravatal hat. Die Festlegung ihrer gemeinsamen Grenze ist nicht deutlich und diese sollte man in dem Nordenteil des Kumanovotals suchen. Das Bregalnicatal verbindet sich mit einem grösseren Naturweg des alten Balkans, der sich gegen Süd — Osten über die Flüsse Lakavica, Strumica und Struma mit Nord — Ost — Aegäi verbindet und am Norden über Ovtsche

Pole, Žegligovo und Kumanovo, gegen Preschevo mit dem Moravatal. Dieser Weg bedeutet praktisch die Verbindung des Ostmakedoniens mit Mitteleuropa.

Die Gruppe Anzabegovo — Vrschnik ist durch die Nauptfundörter »Barutnica« beim Dorfe Anzabegovo, »Vrschnik« beim Dorfe Tarinci und »Rug Bair« beim Dorre Gorubinci bekannt. Die Stratigraphie der Anzabegovo und Vrschnik ermöglicht die Verteilung in vier Entwicklungsphasen. Die erste Phase, die im Anzabegovo drei Unterphasen kennt, gehört zur älteren Neolitzeit und charakteristisch für sie ist das Monochromlicht, Rotkeramik ung bemaltes irdenes Geschirr. Die Hauptmuster sind Dreiecke, stufenweise angeordnete Flormuster, Punkte, ausgeführt in weisser Farbe (K. Nr. 48—58; 89).

Bei den Phasen II und III herrscht die Malerei in Braunfarbe auf Rotgrund in Kombinationen der geometrischen Muster (eckiges und spiralförmiges Band), die eine eventuelle Verbindung zu den Spätetappen in Startschevo (K. Nr. 57—65; 90) aufweisen. Bei dem Monochromgeschirr bestehen verschiedene Formen mit mehreren Beinen verziert mit Rinnen, die auf eine Datierung in der Karanovo II—III — Zeit anweisen (k. nr. 85). Diese Erscheinung kann durch eine interne Evolution des Altneolits erklärt werden, mit Zufluss der neuen Elemente aus dem Balkan — Anadolien — Komplex, die von Süd — Osten her zufliessen. Die letzte Phase Anzabegovo — Vrschnik IV weist manche Formen auf, die mit den Anfängen der Vintscha — Gruppe in Verbindung gebracht werden können, u. z. doppeltkeglich profilierte Teller, Pokalen, Riefen, black-topped Technik, eingravierte Bänder mit Stichverzierungen. Man soll erwähnen, dass diesse Phase auch Lokalmerkmäle aufweist, die sich durch die Horngriffe manifestieren, unbekannt für die Vintscha — Gruppe, die eine Sondervariante der Formen der Gruppe Karanovo III darstellt.

Was die Grobkeramik betrifft, sie ist sehr gut bei der Gruppe Anzabegovo — Vrschnik vertreten. Ausnahme davon ist die Phase I Dies kann man in Form, sowie in dekorativen Elementen (Barbotin — Technik, Etiketten, Eingravierungen mit Fingern, Nägeln oder Werkzeugen) erkennen. Das organisierte »Barbotin« ist typisch für die Phase IV. Alldies weist auf einen Komplex an, der in enger Verbindung mit Kleinasien (Hacilar) steht. Dieser Komplex war ursprünglich unabhängig von dem der Grobkeramik des Types Startschevo I Impresso und Presesklo[2]. Die Ausgrabungen in Anzabegovo ergaben auch Unterlagen über verschiedene Wohnobjekte, die oberirdisch waren, und die Form eines Rechtecks aufwiesen, mit Wänden aus dicht angeordneten Fäden (Anzabegovo II). Ausserdem ergaben sie Unterlagen über die rituelle Begrabungsart in zusammengeschrumpfter Körperlage, und in einem Falle wurde die Leiche in einem Behälter aus gebranter Tonnerde begraben (K. Nr. 42). Man sollte

erwähnen, dass siehdie Siedlungen dieser Gruppe auf Terrassen oberhalb des Flusses und auf Bergabhänge befanden. Zum Spätneolit in Ostmakedonien, Anzabegovo — Vrschnik IV kann man noch einige einzelne Befunde aus dem Gebieten Jatsckov Rid bei Kostin Dol und Leskovica, nahe Schtip einschliessen, die kulturell nicht näher bestimmt werden können (K. Nr. 324 — 325).

Zu der Gruppe Anzabegovo — Vrschnik kann man einigermassen auch das Skopjetal einschliessen, durch die Ortschaft Slatina bei Zelenikovo, wo zwei Phasen festgestellt worden sind. Die Phase Zelenikovo I nährt sich durch die Keramik, besonders durch die bemalte Keramik mit spiralförmigen Mustern, zu der Gruppe Anzabegovo — Vrschnik IV und Rug Bair III. Was die Phase Zelenikovo II betrifft, sie ist eine vollständig neue Erscheinung, die ihre Aehnlichkeiten in Rhamen der Phasen Vintscha Tordosch II, bzw. im Jungneolit des Balkan — Anadolien — Komplex findet. Einige Verwandschaftsmerkmäle kann man in den Fundörter in Trakien (Fotolivo, Komatini) feststellen, und im Westen die Situation ist sehr undeutlich, da dieser Teil Makedoniens archeologisch unerforscht geblieben ist.

Die Neolitzeit in Pelagonija weist einen vollkommen anderen Charakter auf. Bis vor kurzer Zeit bezeichnete man als ältestbekannte Etappe die Phase Porodin — Gruppe[3]. Mit den neuesten Forschungen innerhalb letzten 5 Jahren änderte sich dieses Bild. Die Forschungen bei Veluschka Tumba zeigten, dass der Anfand der Porodin — Gruppe weiter zurück in der Vergangenheit festzulegen ist, u. z. gegen das Ende des Jungneolits[4].

Von der stratigraphischen Abrenzung in Veluschka Tumba, einschliesslich die Phasen I — IV mit der Porodin, ausgehend, sind wir der Meinung, dass es mehr gerechtfertigt ist, das Jungneolit in Pelagonien als Gruppe Veluschina Porodin zu bezeichnen. Diese Meinung wurde durch die spezifische Erscheinungen bei der weissbemalten Keramik in den Veluschina — Porodin — Phasen I — II hervorgerufen. Da heben sich besonders die Ornamenten in Form eines Punktes stufenweise angeordnete Muster in Form des Buchstabes Σ ab, die ihre Analogien in der Periode des Endes der Phase Anzabegovo — Vrschnik I oder des Anfangs der Phase II (K. Nr. 190 — 196) finden.

In den jüngeren Phasen III und IV herrschen die eckige Muster in gleicher Technik ausgeführt. Von der Monochromkeramik, die in allen Phasen zu folgen ist, hebt sich die Rotkeramik, mit oder ohne Glanz, die Braunekeramik in hellen und dunkeln Nuancen, besonders ab, und die Dunkelgrau ist sehr selten zu finden. Die Grobkeramik folgt auch die Entwicklung der Siedlungen. Sie wurde mit bis jetzt erwähnten Technikarten und Ornamentenmotiven verziert, vorwiegend mit »Barbotin« und »organisierter Barbotin« — Technik, seltener Stiche und Impresso (K. Nr. 175 — 177). Das alles weist auf Zirku-

mmediteranischenkomplex oder auf die mittelbalkanische und südpanonische Grobkeramik an (Startschevo — Körös).

Ueber die ältere Etappe des Jungneolits trotzden ungenügenden Unterlagen, Indizien liefern die Befunde aus Peschterica, u. z. die Grobkeramik. Die Grobkeramik hier ist hell und dunkel zu finden, monocrom, verziert mit Barbutinnen und Nägelstichen. Sie kann eng verbunden werden mit der kulturellen Entwicklung des Westbalkans, deer adriatischen Gebiete und Startschevo I (254 — 273).

Von der Veluschina — Porodin — Gruppe, neben das keramische Material, hebt sich der Typ der Siedlungen, charakteeristisch für die ganze Region, ab. Es sind mehrschichtige Siedlungen, bekannt in Thessalien als Maguli — Telovi und hier als Tumbi, die sich wesentlich von der Siedlungen im Ostmakedonien und in dem kulturellen Kreis von Startschevo unterscheiden. In Veluschina und Porodin, sowie in den anderen Siedlungen (Tschuka, Mogila, Karamani) wurde das Dasein der oberirdischen Wohnobjekte, der rechtechigen und trapezoiden Form, aufgebaut in der üblichen Technikart und mit Benützung des Baumatrials, festgestellt. Nähere Erkenntnisse über das Ausseheen der Wohnobjekte geben die bekannte kulturelle Gegenstände — Opfersteine, modeliert in Form der Häuser mit zwei Dachgewölben, mit den Detailen der Verbindungen und der internen Anordnung (K. Nr. 206, 245, 246). Damit haben sicherlich eine Verbindung auch die sonderbare Gegenstände, genannt »Zilinder«, die im oberen Teil mit einer Gesichtsabbildung verziert sind (K. Nr. 208). Die Opfersteine und die Zilinder weisen, zusammee mit der zahlreichen antropomorphen und teriomorphen Plastik, auf das Dasein eines besserentwickelten geistligen Leben an.

Das Mittelneolit in Pelagonien, das sich immernoch in der Forschungsphase befindet, kann im Moment nur über die Befunde aus der Siedlung Mala Tumba beim Dorfe Trn[5] gefolg werden (K. Nr. 305—316). Das Befundmateril, besonders die Keramik, die in einer Faktur, graufarbig ausgearbeitet ist, weisen ihren Geschirrformen und Zierarten nach, auf eine neue Erscheinung, engverbunden mit dem adriatisch-mediteranischen kulturellen Kreis an. Da kann man die platte Teller in S — Profil und auf geradem oder hohem kegelförmigen Fuss absondern, dann die Obstteller und die Behälter den Amphoren ähnlich. Die Ornamentmotive stellen gestreifte Dreiecken, Schachfelder, Romboiden dar, alle eingeprägt, alleinstehend odoer in Kombinationen und in flachen Rinnen eingraviert. Es ist besonders die Existenz der Kultusgegenstände — Ritonen zu erwähnen, die — zusammen mit der Keramik — mit Sicherheit über eine Verbindung mit der Siedlungen aus dem genannten kulturellen Kreis (Danilo, Cakran, Elathea) sprechen.

Das Spätneolit in dieser Talmulde, als Unterschied zu dem in Ostmakedonien, ist immernoch ungenügend bekannt. Die Keramik

aus der Siedlung Ali Tschair in Prilep, ausgearbeitet in einer Faktur mit Doppeltkegelformen, Pokalen auf kegelförmigem hohlen Fuss Behälter mit hohen Zilinderhalsen, verziert mit Stichen, kann mit der Keramik des Spätneolits des Balkan — Anadolien — Komplex verbunden werden.

Die vollkommen neue Erscheinung des Neolits in Makedonien stellt die Flussmündung des Crni Drim bei Struga dar, wo die Reste einiger Seidlungen ausgegraben worden sind. Die Siedlung hat einen Reichtum an Werkzeuge aus Knochen (Harpunen, Ahlen, Hacken, Nadeln, Amuletten usw.). Die Keramik gemäss der Faktur und den Ornamenten (kurvenförmige, dreieckigen, florallen Verzierungen und die Reste der Crustedfarbe) weist auf eine enge Verbindung mit der Gruppe Maliq II aus Albanien die jüngeren Phase der Danilo — Gruppe der adriatischen Küste an, die höchstwahrcheinlich eine Fortsetzung der Traditionen der mittelneolitischen Siedlungen Trn und Cakran (Albanien) darstellt.

Die Unterlagen über die eneolitische Periode (der Uebergang vom Neolit in die Bronzezeit) sind in Makedonien unzureichend. Bis jetzt weiss man etwas mehr über diese Periode in Pelagonien und Skopjetal, mit den Oertlichkeiten. Bakrno Gumno, Tschepigovo, Tumba — Crnobuki, Schuplevec — Dolno Oreovo, Kale — Skopje). Die Siedlungen wurden an Artschaften aufgebaut, die über die Umgebung dominierten und die sehr vorteilhafte Lage zum Auwhrkampf besassen (Bakarno Gumno. Schuplevec, Kale — Skopje) oder sie wurden an künstlich aufgestellten Bergen (Crnobuki[6]) aufgebaut. Die Wohnobjekte sind oberirdisch, aus Baumästen, überstrichen mit Sumpf, oder aus Stein — manchmal wurden sogar Matursteinblöcke benützt — (Schuplevec[7]). Bei der Keramik unterscheidet man mehrere Formen: Teller mit eingezogenem Rand, mit und ohne verdickten Ränden, kegelförmige und doppeltkegelförmige Teller, Pokalen mit Buss usw; sie sind reichlich mit eingravierten Ornamenten und Rinnen verziert, bemalt mit Weiss — und Braunfarbe, Graphit und Crusted. Dadurch verbindet man diese Befunde mit der Gruppe Bubanj — Hum im Moravatal, Salkuca und Tscherna Voda (Rumänien).

Die Plastik aus diesen Befunden, die sitzende Skulpturen, ähnlich denen aus Tscherna Voda, sowie die Skulpturen mit der Oeffnung zum Kopfeinbau, unterscheidet sich wesentlich von denen der Bubanj — Hum und Selkuca — Gruppen. Damit rechtfertigt sich die Ausonderung einer separaten Gruppe, die Gruppe Schuplevec — Bakarno Gumno[8]. Die Entwicklung und die Erscheinung dieser Gruppe kann man mit dem Durchbruch der Indoeuropäischen Nomaden aus dem Gebiet Pont und aus den russischen Steppen erklären. Darauf weist der Zepter aus Stein in Schuplevec (K. Nr. 444) und die Keramik mit Ornament von eingeprägtem Schnur an.

Zum Ende der eneolitischen Period gehören die Befunde der Kupferbeile aus Resen, Prilep und Kravari, wo auch die Steinform zum Giessen dieser Beile mit einer Schneide ausgegraben wurden (K. Nr. 473, 475 und 454).

Die folgende Wellen des Durchbruchs der Indoeuropäischen Nomaden in Pelagonien können mit der Erscheinung der Elemente aus der Frühbronzezeit verbunden werden, die wir in jüngsten Lebenshorizonten von Bakarno Gumno, Crnobuki und Karamani, sowie bei den Ausgrabungen und zufälligen Befunden von Visok Rid, Kravari, Skopje — Kale, Varosch und Crkveni Livadi feststellen können (K. Nr. 446—449; 450—453; 454—470; 470—472; 473—475; 477—478; 481—483). Das Hauptmerkmal der Keramik aus dieser Periode ist das Geschirr mit Zilinder hals, mit einer oder zwei Bandgriffen, die den Rand überragen. Dies Geschirr ist ungleichmässig gebrannt. Diese Elemente zeigen Aehnlich keiten mit den Befunden aus der Frühbronzezeit in Aegäisch Makedonien (die Gruppe Armenochori), sowie mit den mittleren Phasen der Bubanj — Hum — Gruppe III, die mit dem Ende der unruhigen Zaiten des Durchbrucs der Indoeuropäischen Stämme und dem Anfang der Stabilisierung der Bronzezeit zusammenfallen.

Wir besitzen immernoch zu wenig Kenntnisse über die weitere Entwicklung der Bronzezeit während des zweiten Milleniums vor unserer Zeitrechnung. Das ist natürlich die Folge der ungenügenden Forschungen, aber auch die Folge der Veränderung der Lage der Siedlungen. Unter den Befunden der neuen Ausgrabungen in Kale — Skopje gibt es Fragmente der Behämente mit verbreitetem Bauch und mit betonten schrägen Rinnen, die an die typischen Formen der Slatina — Gruppe in Moravatal erinnern. Sie können dem Datum nach um deen Anfang der mittleren Bronzezeit festgelegt werden[9]. In Pelagonien zu dieser Periode gehören die Siedlungen in Bareschini und Kanino bei denen die Behälter mit Bandgriffen, die den Rand überragen, sind vollkommen ähnlich denen aus der Bronzezeit in Armenochori (K. Nr. 476; 484—490).

Es gibt Indizien über die Entstehung der Kulturen aus der Spätbronzezeit in der Umgebung von Ohrid, die auf eine Verbindung mit der kulturellen Entwicklung in Aegäisch Makedonien in der Zeit unmittelbar vor dem Anfang des Grossen Aegäischen Umzugs hinweisen. Das ist der Fall mit den Befunden aus Crkveni Livadi biem Dorfe Vranischte (Struga), wo ein Fragment der Keramik direkte Analogieen auf den Befunden aus Saratce und Kilindar, mit typisch eingeprägter Keramik, aufweist[10].

Ein interessantes Werk stellen auch die Behälter aus Varosch bei Prilep (K. Nr. 496—498) dar, die auch gewisse Analogien mit den Behältern aus Vardarovci und Saratce aufweisen[11].

Mit den Grossägäischen Umzugswellen und später mit dar Entwicklung der Eisenzeit entsteht ein klares und vollständnges Bild der Urgeschichte Makedoniens[12]. Mit Rücksicht auf die spezifische kulturelle Entwicklung dieses Gebietes ist es möglich hier kein chronologisches Schema der Eisenzeit aus Mitteleuropa zu benützen. Deshalb wurde ein separates chronologisches System aufgestellä, das wir auch hier als Orientierung beifügen:

Eisenzeit I 1300—700 vor unserer Zeitrechnung), die Periode der Gräber im mitteleuropäischen Sinne, Spätmikenische — geometrische Period in Griechenland. Diese Periode, die mit der ägäischen Umzugszeit und den grossen Perturbationen in der ganzen Aegäischen Welt und Nahe Osten zusammenfällt, hat zahlreiche und bedeutende Fundörter in Makedonien, besonders stark konzentriert im Pelagonien. Es ist zu erwähnen, dass in dieser Periode in der materiellen Kultur die Lokalelemente sehr gut erhalten sind. Diese Lokalelemente entwickeln sich intern, ohne grössere Einflüsse der ethnischen Elemente der Aussenwelt. Hier spricht man über die bemalte Keramik aus Bel Kamen, Dorf Živojno, Marta, Dörfe Zovik und Saraj, Dorf Brod (K. Nr. 517, 518, 499—502), die sehr bekannt ist, und man kann sie mit der Keramik der Gebiete aus Albanien und Epir, sowie mit der Bubuschti — Gruppe, in Verbindung bringen. Ihre Entwicklung ist heutzutage am Anfang, aber ohne Zweifel soll man ihre Wurzeln in den alten Zeiten suchen, mit Rücksicht darauf, dasses solche Keramikfundörter in der Spätbronzezeit in Makedonien zu finden gibt (Kilindir und Tschautica in Aegäisch Makedonien[13]). Man kann auch mit einer gewissen längeren Entwicklungszeit der Keramik dieses Types: sodie Befunde aus Visoi können mit einer besserentwichelten Phase der Eisenzeit I verbunden werden (Halstat B_1 im mitteleuropäischen Sinne). Darauf weist auch die Form des Grabes Villa nuova und ein der Behälter aus Živojno hin. Der Behälter mit zwei Griffeen aus Zović seiner Form nach steht in Verbindung mit den typischen Formen von dem Friedhof Vergina bea Verije[14], und in Saraj Dorf Brod findet man im Grabe aus dem 3. Jahrhundert einen behalten Behälter mit Resten der Eisengegenstände (unter anderen auch eine Speerspitze).

Einige Grabbefunde aus dieser Periode anderseits weisen auf neue ethnische Elemente hin, die aus Innenbalkan gegen Süden durchdringen, u. z. in der Zeit des ägäischen Umzugs. Es gibt mehrere Umzugswellen, die nicht immer festzustellen sind. Solche sind die Befunde aus dem rechteckigen steinernen Grabe in Prilep, wo der Degen eine typologische Aehnlichkeit mit den mittelerupäischen Typen ziegt, sowie seine schlanke Form eine gewisse Ahnlichkeit mit den mikenischen Typen aumweist. Denselben Fall haben wir bei dem Befund aus dem Grabe in Sivec bei Prilep; der Degen des Types Menzingen kann am besten mit der früheren Welle

dieser Durchbrüche in Verbindung gebracht werden. Die Befunde aus den Gräbern in Popadin Dol (K. Nr. 508—512) und Demir Kapija mit den »liburischen bogenförmigen Fibulen — bekannt aus den Ausgrabungen in Pateli — gehören Zweifel ohne zu der folgenden Welle der Umzüge, die in enge Verbindung mit der Periode Halstat B_1 der europäischen Chronologie stehen. Eine grösse Schwierigkeit verursachen die Befunde aus dem Friedhof Visoi bei Bitola. Hier geht es um die Stammfriedhöfe mit rechteckingen steinernen Gräbert »ciste«, die ursprünglich unten einen Grabhügel, begrenzt mit einem steinernen Kranz standen. Die grössere Zahl der Grabbefunde aus diesem Gebiet gehören zu der späteren Periode (Grab 16 mit seinen Speeren und Fibulen), nud der ungewöhnlich bemalte Skiphos und das Labris aus Bronze, das unter dem Einfluss der späten oder postmikenischen Schöpfung, wiest auf früheren Zeiten hin. Hier kann man denken, dass es sich um den Grab des Stammhäuptlings handelt, zu dem sich erst später die gruppeirte Dräber seiner Nachfolger einschliessen. Zu der Eisenzeit I gehören auch die Befunde aus dem Grabe in Fortuna (Schtip) (K. Nr. 507, 518, 522), mit den charakteristischen Nadeln mit vasenförmigen Köpfen und Nadeln mit verbreitetem kegelförmigen Kopf, die einen früheren Typ aus der Zeit der Grabfelder in mitteleuropa (Roschinsel) darstellen.

Die Eisenzeit II (um 700 vor unserer Zeitrechnung) oder Halstatt S(B_3—C) im mitteleuropäischen Sinne, stellt eine Periode der Stabilisierung nach dem Grossen Aegäischen Umzug dar, und die endgültige Formierung der paleobalkanischen Völker und Stämme. Diese Periode manifestiert sich in der breiten Einheit des kulturellen Materials. Sie spielt eine grosse Rolle bei der Ausscheidung der regionällen Gruppen, der Folgerung ihrer Entwicklung und bei der Ausarbeitung ihrer Feinchronologie. was auch eine komplette Folgerung des Laufel der Geschichte ermöglicht. Der grössere Teil der presentierten Befunde gehören zu den einzelt entdeckten Gräbern von den Briedhöfen und Gräbern unterhalb der Grabhügel. Gemäss der Begrebungsart kann man sehen, dass die Begrabung unten Grabhügel eine häufige Erscheinung In Ostmakedonien war (Orlovi Tschuki und Balabanica in St. Karaorman, Schtip, Krivi Dol, im Dorfe Radanje, Schtip, Kunovi Tsckuki, im Dorfe Orizari bei Kočani, Svilara — Dorf D. Orizari bei Titov Veles, Friedhof im Dortfe Vojnik bei Kumanovo), aber immerhin eine kleinere Zahl solcher Begrabungen kann man auch in Pelagonien finden (Visoi bei Bitola und unausgeforscht bea Batkov Dol im Dorfe Mojno und Lastojca, Dorf Dragosch). Unter den Grabhügel bestehen gewisse Unterschiede in der Begrabungsart. So, die Gräber in Orlovi Tschuki nen und stehen sehr nahe zu manchen Grabtypen in glasinac. Aehnlichkeiten, aber die Gräber in Radanja waren bedeckt mit Steinen und stehen sehr nahe zu manchen Grabtypen in Glasinac

Immerhin, ohne Rücksicht auf solche Unterschiede, waren es Leichenbegrabungen.

Was die flache Gräber betrifft, sie sind in den Friedhöfen Vutschi Dol (Volkovo) Bei Skopje, Suva Reka in Gevgelien und im Dorfe Rapesch bei Bitola, Kasarni und Varosch bei Prilep, zu treffen. Alle diese Gräber sind rechteckig und steinern.

Das keramische Material aus allen bis jetzt erwähnten Friedhöfen (flachen oder unten Grablügel), hat ziemlich gleichmässigen Charakter. Man finden fazetierte Teller mit eingezogenem Rand, eine Form die an die früheren Zeiten erinnert. Die häufigste Behälter sind mit einem Griff (Orizari, Krst), oft mit schräg eingceschnittenem Munteil und hals (Visoi, Kasarni, Rapesch, Krivi Dol, Orlovi Tschuki), sowie Behälter mit zwei Griffen, die den Rand überragen (Visoi Krivi Dol, Orlovi Tschuki). Die Verzierung ist häufig aus Motiven der schraffierten Dreiecke nud eingravierten Bände. Sehr interessant ist der Behälter aus Groblje im Dorfe Vojnik der vier gegenüberliegende Griffe hat und der mit schrägen Rinnen verziert worden ist (K. Nr. 655), sowie der aus Vutschi Dol, der neben Rinnenornamente auch Rädermuster besitzt. Das stellt eine Modifikation der Bessarabi — Gruppe in Oltenija. Auf dem Behälter von Kasarni, Prilep kann man kreuzförmige Ornamente sehen (K. Nr. 599).

Von den anderen Gegenständen aus der Ausgrabungen ist das Metalinventar zu erwähnee. Es ist hauptlächlich aus Bronze und besteht aus: Schmuck, Schmuckteile und ex-vito Gegenstände. Die Armbände haben gekreuzte Enden, verziert mit eingravierten Ornamenten (Visoi, Radanja, Rapesch, Vutschi Dol, Brazda) Sie sind aus Bronzedraht oder Bronzeband ausgearbeitet (Orizari, Rapesch, Suva Reka) und finden in Form und Verzierung direkte Aehnlichkeiten mit den Armbände aus dem Gebiet Janjevo, Kosovo. Zu dem Schmuck soll man auch die tordierte Ziergegenstände von Svilara im Dorfe D. Orizari nud Suva Reka erwähnen. Zu den Schmuckteileen gehören auch die verschiedene Formen der Aufhänder: in Form eines Vogels (K. Nr. 576, 577), Behälter in Form des Mohnkopfes mit Deckel verziert mit stillisiertem Vogelkopf (K. Nr. 527, 582, 583, 657—659), kannenförmige Behälter (K. Nr. 579), astragaloide Behälter mit Kopf, oder eine sitzende Person (K. Nr. 640, 641), Schellen (K. Nr. 574). Sehr interessant sind die Aufhänger in Form eines Doppeltbeils — Labris, gefunden in dem Grab 16 in Visoi und unter den Befunden aus Vojnik (K. Nr. 654—656), sowie die einige aus Suva Reka, die in der bisjetzigen Literatur als Teile des Pferdegeschirr falsch interpretiert worden sind (K. Nr. 642—643. Die Fibulen sind wichtig zur Zeitfeststellung allen diesen Befunden. So, die Fibulen in Brillenform, in beiden Varianten mit oder ohne »Acht« zwischen den Diskus, von den Fundörtern Vutschi Dol, Kasarni, Visoi, Orlovi Tschuki und Suva Reka, erscheinen parallel mit den persönlichen

Fibulen; sie haben ein Bein in Form eines beothischen Schildes mit der Bogenverdickung (Vutschi Dol) und sprechen über etwas spätere Periode der Eisenzeit II. Die Fibulen aus Radanje datieren um 700 vor unserer Zeitrechnung (K. Nr. 571, 572), aber die Metalunterschiede zwischen Radanje und Orlovi Tschuki weist auch kleine Zeitdifferenz in dieser Zeitspanne hin. Deshalb bestehen immernoch die Bedürnisse nach einer Internchronologie, aber sie können nicht ohne besonderen Studien aufgelöst werden. Zu der Lösung dieses Problems werden sehr wahrscheinlich die zahlreiche Befunde aus Suva Reka beibringen. Sie sind in allen Formen und Varianten zu finden, aber leider ohne Daten über die Fundgebiete, weshalb sie auch schlecht brauchbar sind. Jedenfalls Suva Reka bietet eine Annahme, dase es lier eine Werkstatt gab, von der aus die Bronzegegenstände in die anderen Gebiete verbreitet wurden. Allgemein betrachtet, das Metalinventar entweder von der spezialisierten Formen charakteristisch für Makedonien oder von der üblachen Formen (sogar Aufhänger in Form des Buchstabes V aus Orizari) — die Aehnlichkeiten in der Friedhöfen in Suva Reka, Kosovo[15] (K. Nr. 598) finden — wiesen auf illirnsche Elemente oder Einflüsse hin. Dafür spricht auch die Begrabungsart in Radanje. Wir sind deshalb der Meinung, dass es rechtfertigt ist, wenn wir im Moment der Stabilisierung nachdem grossen Veränderungen verursacht durch den ägäischen Umzug, annehmen, dass die illirische Komponenten von grossem Einflusvermögen im ethnischen und kulturellen Sinne waren.

Die Eisenzeit III (VI—IV Jahrhundert), Halstatt D im mitteleuropäischen Sinne, und Ende der archaischen oder klassischen Periode in Greiechenland. Diese Ewoche umfasst die Zeit, wenn, durch die Veränderungen der Gesellschaftsverhältnisse und die Verstärkung der Stammaristokratie, der Einfuhr der Luxusgegenstände aus Griechenland erscheint. Dadurch ist das spezifische Element der heimischen materiellen Kultur verlorengegangen. Deshalb halten wir uns nicht auf dieser Periode auf, sondern illustrieren nur einige charakteristische Erscheinungen von den Friedhöfen in Lozischta, Dorf Rečica (K. Nr. 667—696), Suva Tschesma und Tri Tscheljusti im Dorfe Gorenci (K. Nr. 697—706) und Kaldrma in Prilep (K. Nr. 663—671), wo wir immernoch die kulturelle Traditionen der heimischen Bevölkerung finden können. Hier kann man Formen treffen, die den Geschmack und Wünschen der Bevölkerung entsprechen (griechisch — illirischer Helm, K. Nr. 691). Die materielle Kultur in der Spätperiod der Eisenzeit IV in Makedonien wurde fast vollständig hellenisiert und damit begann in engerem Sinne des Wortes die Geschichtsepoche Makedoniens.

КАТАЛОГ
KATALOG

12. Фрагмент од рамно дно на ниска нога со дел од стомак украсен со зарези— лажен cardium, дим. 10,5 x 9, 5 см, инв. бр. D 806.
13. Фрагмент од обод со дел од стомак, украсен со два реда хоризонтално поставени убоди, дим. 6 x 9,5 см, инв. бр. К 998.
14. Биконусно садче со кус врат, долниот дел украсен со коси врежани линии во снопови, висина 2,4 см, инв. бр. SF 1956.
15. Садче со топчеста форма, грубо изработено, висина 3,5 см, инв. бр. Е 913.
16. Фрагмент од сад, со топчеста форма, украсен со барботин налепци кои се спуштаат од ободот, боја на тула, дим. 16,7 x 14,7 см, инв. бр. С 367.
17. Фрагмент од обод и дел од стомак на поголема чинија, однадвор низа од брадавици косо поставени, боја светло кафеава, дим. 13,5 x 15 см, инв. бр. D 397.
18. Фрагмент од рамо на сад, украсен со остри и густо поставени убоди, дим. 15 x 11 см, инв. бр. С 389.
19. Фрагмент од рамно дно и стомак украсен со куси рецки различно поставени, дим. 14 x 8,8 см, Е 912.
20. Фрагмент од рамно дно, и дел од стомак, украсен со куси рецки различно поставени, боја сива, дим. 9,4 x 7,2 см, инв. бр. Е 990.
21. Фрагмент од дно на поголем сад, елипсоидна форма, надвор украсен со отисоци од рогозина, дим. 17,5 см, инв. бр. D 457.
22. Фрагмент од обод на длабока чинија, надвор отисоци од плетиво, дим. 16,5 украсен со лепенки, дим. 11,3 x 6,2 см, инв. бр. К 404.
23. Фрагменти од стомак, сива боја, украсени со убоди во форма на капки, дим. 7 x 5 см, инв. бр. К 504.
24. Фрагмент од стомак на питос, надвор во горниот дел замазнет, долниот барботиниран, помеѓу нив извлечено ребро украсено со вдлабнатинки, дим. 24 x 17 см, инв. бр. К 319.
25. Фрагмент од рамно дно со ниска нога, надвор отисоци од плетиво, дим. 16,5 см, инв. бр. С 483.
26. Фрагмент од обод начинија, надвор во долниот дел зарези во хоризонтална низа, дим. 4,7 x 5 см, инв. бр. L 258.
27. Фрагмент од стомак, надвор убоди од нокти, боја сива, дим. 7,2 x 6 см, инв. бр. L 130.
28. Фрагмент од стомак, горниот дел замазнет долу пластични лепенки во форма на луспи од риба, дим. 15,5 x 13 см, инв. бр. Е 84.
29. Фрагмент од сад со извлечена дршка во вид на чеп, лево и десно низа од кружни вдлабнатинки, дим. 8,6 x 7,2 см, инв. бр. Е 641.
30. Фрагмент од рамно дно со дел од стомак украсен со врежани прави линии и аглесто составени, дим. 12 x 9 см, инв. бр. F 243.
31. Садче со биконусна форма, рамно дно, украсено со два хоризонтални реда од аглести убоди, боја сива, висина 5 см, инв. бр. К 476, (реконструкција).
32. фрагмент од поголем сад, боја на тула, украсен со широки цик-цак врежани ленти исполнети со пет реда убоди, дим. 13,5 x 17 см, инв. бр. D 976.
33. Чинија, во форма на конус со рамно дно, боја сива, висина 6,3 см, инв бр. Е 158, (реконструкција).
34. Садче со кус цилиндричен врат. топ чест стомак, со четири мали дршк спротивно поставени, дното на тр куси нозе, боја сива, висина 9,3 см пречник на отворот 6 см, инв. бр. 385.
35. Садче, со конусна форма, рамно дн боја црвенкава, висина 3,3 см, ин бр. М 8.
36. Фрагмент од обод и рамо украсен коси канелури, дим. 6,3 x 5,2 см, ин бр. К 1422
37. Фрагмент од биконусен сад, на врат две дршки во вид на јазик, ед под друга, и орнаменти од пли цик-цак канелури, дим. 10,8 x 8,2 инв. бр. F 578.
38. Фрагмент од рамо, украсен со пл ки канелури косо поставени, д 5,5 x 7 см, бр. F 486.
39. Фрагмент од чинија со зарамнет о однадвор измазнет и со плитки н канелури, дим. 8,3 x 6,2 см, инв. Е 449.
40. Фрагмент од обод на биконусна чи black topped, со плитки канелури со поставени, мазнет, дим. 12 x 8 инв. В 5.
41. Фрагмент од биконусна чинија, сен со косо поставени канелури наменти изведени со мазнење, 7,2 x 5,6 см, инв. бр. А 14.

42. Сад-урна, во форма на круша, боја црвенкава, на стомакот траги од лежишта на четири тунелести држалки спротивно поставени, дното отсечно, висина 26,5 см, пречник на отворот 14,5 см, инв. бр. F 1246.
43. Фрагмент од обод, боја црвенкава, дим. 7,6 x 6 см, инв. бр. C 940.
44. Фрагмент од стомак, однадвор пластично моделирана десна шака со четири прсти, боја црвенкава, дим. 8,6 x 4 см, инв. бр. D 469.
45. Сад во форма на полутопка со рамно дно, боја сива, висина 13 см, пречник на отворот 20 см, инв. бр. б.б
46. Сандаче со конусна форма и со рамно дно, боја сивоцрвенкава, висина 5,2 см, пречник на отворот 8,5 см, инв. бр. К 66.
47. Чинија, со конусна форма и со рамно дно, боја сивоцрвенкава, висина 6 см, пречник на отворот 18 см, инв. бр. F 208, (реконструкција).
48. Фрагмент од обод боја црвена и сјајна, триаголници исполнети со коси линии насликани со бела боја, дим. 8,3 x 6 см, инв. бр. D 975.
49. Фрагмент од обод боја црвена, украсен со назабени орнаменти различно поставени, насликани со бела боја, дим. 7,6 x 10,7 см, инв. бр. А 583.
50. Фрагмент од стомак со вертикално продупчена држалка, боја црвенкава, украсен со ленти поставени во вид на меандар, насликани со бела боја, дим. 10,2 x 16,8 см, инв. бр. L 814.
51. Сад на четири куси нозе, боја црвена, украсен со флорални орнаменти насликани со бела боја, висина 10,2 см. пречник на отворот 8 см, инв. бр. C 930 (реконструкција).
52. Сад сличен на претходниот, украсен со цик-цак орнаменти вертикално поставени насликани со бела боја, висина 8,8 см, инв. бр. E 1069, (реконструкција).
53. Фрагмент од сад, украсен со издолжени триаголници, неодреден мотив, насликани со бела боја, дим. 6,6 x 6,2 см, инв. бр. F 1035.
54. Сад во форма на круша, боја црвена, украсен со разни орнаменти насликани со бела боја, висина 20 см, инв. бр. 37, (случаен наод, 1960 г.).
55. Фрагмент од стомак, боја темнокафеава, украсен со неодредени орнаменти насликани со бела боја, дим. 8,6 x 7,3 см, инв. бр. D 717.
56. Фрагмент од стомак, боја црвена, украсен со прави линии што ги следат наизменично поставени точки насликани со бела боја, дим. 4,4 x 6,2 см, инв. бр. К 475.
57. Фрагмент од стомак, боја црвенкава, украсен со сноповои од линии поставени вертикално, насликани со темнокафеава боја, дим. 6 x 9,2 см, инв. бр. К 1137.
58. Фрагмент од стомак, боја црвенкава, надвор орнамент во форма на буквата И насликан со темноцрвена боја, дим. 4 x 4, 7 см, инв. бр. К 1212.
58а. Фрагмент од полутопчест сад, боја темна, украсен со вертикални линии и триаголници што висат, насликани со кафеава боја, дим. 7,2 x 7,1 см, инв. бр. В 493.
59. Фрагмент од пехар, боја црвена, украсен со групирани тенки линии вертикално поставени, насликани со темнокафеава боја, дим. 11,3 x 8,7 см, инв. бр. К 882.
60. Фрагмент од полутопчест сад, боја црвена, украсен со спирални орнаменти насликани со кафеава боја, дим. 8,8 x 10,7 см, инв. бр. М 351.
61. Фрагмент од полутопчест сад, боја црвена, под ободот широка лента од хоризонтални спирали од која се спуштаат снопови од ленти насликани со темнокафеава боја, дим. 7 x 11,5 см, инв. бр. Е 359.
62. Фрагмент од обод, боја темножолтеникава, украсен со спирални орнаменти мрежесто исполнети, насликани со кафеава боја, дим. 5 x 2,3 см, инв. бр. Е 236.
63. Фрагмент од стомак, боја црвенкава, со мрежест орнамент во широка лента, насликан со темнокафеава боја, дим. 8,5 x 10 см, инв. бр. F 378.
64. Фрагмент од обод, украсен со криволиниски орнаменти насликани со темнокафеава боја, дим. 8 x 7,5 см, инв. бр. C 406.
65. Фрагмент од стомак, боја црвенкава, украсен со орнаменти криволиниски насликани со темнокафеава боја, дим. 10,5 x 6,6 см, инв. бр. C 225.
66. Фрагмент од држалка со издаден дел во форма на рогче, на две места продупчена, дим. 6 x 3,7 см, инв. бр. D 164.
67. Држалка со два издадени дела во форма на рогчиња поставени едно под друго, должина 6,6 см, инв. бр. Е 453.

68. Фрагмент од држалка со стилизирана претстава на животинска глава, висина 5,8 см, инв. бр. E 79.

69. Фраагмент од биконусна чинија со пластична држалка во коренот хоризонтално продупчена, дим. 9,6 x 5,6 см, инв. бр. B 42.

70. Статуѐта од мермер, оштетена, стилизирана претстава на човечка фигура што седи, висина 5 см, инв. бр. SF 2221.

71. Статуѐта, стилизирана претстава на жена што седи, нос пластичен, очи врежани и раце брадавичести, висина 3 см, инв. бр. B 500.

72. Глава од статуѐта, оштетена, висок врат, очи врежани, под носот два реда од по три дупчиња, висина 5,3 см, инв. бр. F 452.

73. Статуѐта, стилизирана претстава на жена што седи, нос пластичен, очи врежани, нагласени глутеи, околу нив линија бело инкрустирана, траги од crusted боја, висина 3,7 см, инв. бр. SF 1209.

74. Статуѐта столбовидна, оштетена, нос пластичен, очи врежани на главата брадавици, една откршена, висина 4,4 см, инв. бр. C 152.

75. Фрагмент од жртвеник на три (?) нозе, плиток реципиент, украсен со врежани триаголници исполнети со убоди, дим. 8 x 6,1 см, висина 4,8 см, инв. бр. B/F 27.

76. Фрагмент од реципиент на жртвеник украсен со врежани спирали и широки линии, траги од crusted боја, дим. 6 x 5 см, инв. бр. E 81.

ВРШНИК, Таринци, Штип, населба, ран неолит, ископување, М. и Д. Гарашанин, Зборник на штипскиот Народен музеј I l, 1961 Штип, Народен музеј Штип.

77. Секири од камен — депо:
а) секира, плосната, во форма на издолжен трапез, должина 8, 3 см, ширина на сечивото 6 см, инв. бр. 546;
б) секира слична на претхоодната, должина 10,3 см, ширина на сечивото 6,7 см, инв. бр. 547;
в) секира слична на претходната, должина 9 см, ширина на сечивото 5 см, инв. бр. 548;
г) секира во форма на чевларски калап, должина 13 см, ширина на сечивото 5 см, инв. бр. 550.

78. Орудија од коска:
а) спатула во форма на лажица со издолжена држалка, должина 18 см, инв. бр. 527;
б) длето, должина 13,2 см, инв. бр. 1881;
в) шило, должина 7,4 см, инв. бр. 888.

79. Плочка дисковидна, од стомак на сад, прешлен за вретено (?), пречник 5 см, инв. бр. 321.

80. Фрагмент од стомак, барботиниран, во горниот дел замазнет со траги од црвено премачкување, дим. 11 x 10 см, инв. бр. 215.

81. Фрагмент од полутопчест сад, под ободот мазнет, на рамото аркадовиден барботин, дим. 9 x 11,5 см, инв. бр. 524.

82. Фрагмент од рамно дно и стомак, на дното отисоци од рогозина, на стомакот врежани линии, боја сива, дим. 9 x 6 см, инв. бр. 244.

83. Фрагменти од биконусни чинии украсени во cerbschnit техника:
а) убоди во еден хоризонтален ред боја сивокафеава, дим. 9 x 7 см, инв. бр. 801;
б) убоди во три хоризонтални редови, боја сиво кафеава, дим. 11 x 8 см, инв. бр. 6.6.

84. Фрагмент од биконусен сад, на рамото плитки коси канелури, стомакот украсен во cerbschnit техника, боја сивокафеава, дим. 7,3 x 8,5 см, инв. бр. 1049.

85. Сад на четири нозе, биконусна форма, украсен со плитки канелури косо поставени, висина 14 см, пречник на отворот 17,2 см, инв. бр. 1080.

86. Фрагмент од обод на полутопчест сад, мрка боја, дим. 6 x 5,5 см, инв. бр. 1549.

87. Фрагмент од стомак, боја кафеава со траги од мазнење, дим. 7,5 x 7,8 см, инв. бр. 793.

88. Сад во форма на круша, боја темносива до црна, дно рамно, висина 9 см, инв. бр. 832.

89. Фрагмент од стомак, боја црвена, украсен со аглести орнаменти насликани со бела боја, дим. 3,3 x 2,8 см, инв. бр. 1642.

90. Фрагмент од обод со цилиндричен врат, боја црвена, насликан со темнокафеава боја, орнамент „мистични“ очи, дим. 6,8 x 6,6 см, инв. бр. 474.

91. Садче, антропоморфно, кое претставува долен дел од женско тело со нагласена стеатопија украсена со убоди распоредени во редови, висина 9 см, инв. бр. 952.
92. Гердан од 157 мониста изработени од школки и полжавчиња, и едно монисто од камен со црвена боја, (герданот е најден во садот бр. 91), инв. бр. 952.а.
93. Фрагмент од глава на статуета, очи врежани, нос пластично нагласен, висина 4 см, инв. бр. 832.
94. Фрагмент од долен дел на женска статуѐта со нагласена стеатопигија, колкови продупчени, на појасот хоризонтална линија од која се спуштаат вертикални линии, траги од crusted боја, висина 5,3 см, инв. бр. 760
95. Оштетена лева нога од статуѐта со нагласен глутеј, во горниот дел врежана линија, висиан 7 см, инв. бр. 352.
96. Жртвеник на четири нозе, правоаголен реципиент, челните страни надвишуваат; на аглите пластични завршетоци; однадвор украсен со цик-цак, коси и вертикални врежани линии, боја на тула, висина 15,5 см, реципиентот 14,5 x 13 см, инв. бр. 86.

РУГ БАИР, Горубинци, Св. Николе, населба, среден неолит, ископување, 1960; 1970, В. Санев, Зборник на штипскиот Народен музеј IV—V, 1975 Штип, Народен музеј Штип, Археолошки музеј Скопје.

97. Рачна мелница од гранит, дим. 58 x 24 см, и валчест камен за триење, должина 16 см, инв. бр. б.б.
98. Плочки, дисковидни, изработени од стомак на садови:
    а) пречник 8 см, инв. бр. G 16;
    б) пречник 8 см, инв. бр. G 81;
    в) пречник 5 см, инв. бр. G 126.
99. Пинтадери од печена земја:
    а) држалка, купеста, хоризонтално продупчена, на стапалото три реда цик-цак врежани линии, дим. 3,5 x 2,5 см, инв. бр. KB 2;
    б) држалка, купеста, стапало крстовидно со куси засеци, дим. 4 x 3 см, инв. бр. 126 (Скопје);
    в) држалка купеста, на стапалото мотив од гранче на елка, дим. 5 x 3 см, инв. бр. 49 (Скопје).
100. Фрагмент од питос, во горниот дел замазнет, долу барботиниран, меѓ двата дела има пластично ребро со вдлабнатинки, дим. 45 x 50 см, инв. бр. B 19.
101. Фрагмент од поголем сад, украсен во барботин техника и со аплицирана кружна розета, боја кафеава, дим. 14 x 8 см, инв. бр. A 98.
102. Фрагмент од обод, во горниот дел замазнет долу со аркадовиден барботин, дим. 5 x 4,5 см, бр. A 41.
103. Фрагмент од груб сад, со пластични лепенки, дим. 11 x 8,5 см, инв. бр. B 49.
104. Фрагмент од цилиндричен врат, со плитки убоди во полиња, боја сива, дим. 7 x 4,5 см, инв. бр. RB 65.
105. Фрагмент од стомак со хоризонтални редови од кружни убоди, дим. 6 x 4 см, инв. бр. B 83.
106. Фрагмент од стомак со неправилни убоди од нокти, дим. 5,5 x 4 см, инв. бр. B 13.
107. Садче, боја црвенкава, со пластични орнаменти изведени со прсти, висина 5,5 см, инв. бр. B 75.
108. Фрагмент од стомак, боја темносива, на рамото пластични кружни лепенки, долниот дел орнаментиран во impresso техника, дим. 24 x 17 см, инв. бр. B 46.
109. Фрагмент од обод, со врежани полиња исполнети со убоди и бела инкрустација, дим. 4 x 4,5 см, инв. бр. RB 17.
110. Фрагмент од сад со вертикална лентеста држалка, боја светлокафеава, дим. 11,5 x 11 см, инв. бр. G 58.
111. Садче со заоблен обод и рамно дно, боја светло кафеава, висина 7,3 см, пречник на отворот 8,5 см, инв. бр. B_1 42, (реконструкција).
112. Фрагмент од обод, боја црна со траги од мазнење, дим. 9,2 x 7,3 см, инв. бр. 2, (Скопје).
113. Фрагмент од рамо, надвор црвен премаз, насликан со бела боја, орнамент агол со извлечени краеви, дим. 10,4 x 9 см, инв. бр. A 88.
114. Фрагмент од обод со сјајни црвени поповршини, сликан со бела боја, орнамент од вертикални ленти, дим. 7 x 5 см, инв. бр. RB 157.
115. Фрагмент од пехар, сјајни црвени површини, однадвор широки и тенки ленти и брановидни линии насликани со темнокафеава боја, дим. 12,2 x 14,3 см, инв. бр. B 48.

116. Фрагменти од стомак, сјајни црвени површини, однадвор вертикални ленти насликани со темнокафеава боја, дим. 6 x 5,5 см, инв. бр. B_1 101.
117. Фрагмент од стомак, сјајни црвени површини, насликан со темнокафеава боја, дим. 6,7 x 5,5 см, инв. бр. G 7.
118. Фрагмент од стомак, сјајни црвени површини, брановидни орнаменти насликани со темнокафеава боја, дим. 4,5 x 4,8 см, инв. бр. B_1 33.
119. Фрагмент од стомак, боја црвена со спирални орнаменти насликани со темнокафеава боја, дим. 7,8 x 5,2 см, инв. бр. B_1 62.
120. Фрагмент од обод, однадвор бело премачкан со брановидни орнаменти насликани со темнокафеава боја, дим. 4 x 3,2 см, инв. бр. RB 229.
121. Фрагмент од стомак, однадвор бело премачкан и со широки ленти насликан и со кафеава боја, дим. 5,5 x 3,2 5,2 см, инв. бр. G 8.
122. Фрагмент од стомак, однадвор бело премачкан и со спирални ленти насликани со кафеава боја, дим. 5,5 x 3,2 см, инв. бр. RB 299.
123. Нога од пехар, полна, конусна, боја во Reinbow техника, висина 5 см, инв. бр. G 29.
124. Женска статуèта, оштетена, нос и очи пластични, коса претставена со убоди, гради нагласени, раце свиткани и хоризонтално продупчени, боја на непечена земја, висина 6,8 см, инв. бр. 128, (Скопје).
125. Женска статуета, оштетена, нос и гради пластични, очи врежани, боја кафеава, висина 4,8 см, инв. бр. 127 (Скопје).
126. Фрагмент од глава на статуета, нос извлечен, очи во форма на ромб и врежани, коса назначена со прави и цик-цак врежани линии, висина 3,5 см.
127. Глава од статуета, столбовидна, нос пластичен, очи врежани и назначени коса со куси засеци, висина 3,6 см, инв. бр. б.б.
128. Нога од женска статуета, нагласен глутеј, во горниот дел со цик-цак врежана линија, хоризонтално продупчена, висина 5,8 см, инв. бр. 188, (Скопје).
129. Фрагмент од жртвеник на ниска нога, однадвор страните украсени со цик-цак хоризонтални врежани линии, дим. 9 x 6 см, инв. бр. б.б.

СЛАТИНА, Зелениково, Скопје, населба, среден неолит, ископување, Р. Галовиќ, Зборник радова Народног музеја V, 1967 Београд; М. Гарашанин — Г. Спасовска, Macedoniae Acta Archaeologica 2, 1976 Прилеп, Музеј на град Скопје.

130. Садче, со полутопчеста форма обод заоблен и дно рамно, боја црвенкава, висина 6,6 см, инв. бр. 792.
131. Садче, биконусна форма, врат кус и цилиндричен, со убоди во ленти вертикално поставени и четири мали тунелести дршки, боја црвенкава, висина 6,6 см, инв. бр. 1008.
132. Пехар, биконусен, со нога во форма на кус конус, боја сивокафеава, висина 10,5 см, пречник на отворот 13,3 см, инв. бр. 569.
133. Фрагмент од стомак, боја црвена, мрежест орнамент насликан со бела боја, дим. 5,5 x 4,8 см, инв. бр. 300.
134. Фрагмент од биконусен сад, дно рамно, боја црвена, на рамото ромбоиди и ленти насликани со бела боја, дим. 20,6 x 20 см, инв. бр. 1055.
135. Фрагмент од стомак, боја црвенкава, однадвор паралелни ленти, внатре криволиниски, насликани со темнокафеава боја, дим. 7 x 5,7 см, инв. бр. 2746.
136. Фрагмент од стомак, боја црвенкава, криволиниски орнаменти насликани со темнокафеава боја, дим. 5,8 x 5,4 см, инв. бр. 5774.
137. Фрагмент од стомак, боја црвенкава, криволиниски орнаменти насликани со темнокафеава боја, дим. 7,8 x 6,7 см, инв. бр. 6733.
138. Фрагмент од рамо на сад во форма на круша, боја црвена и сјајна, триаголен орнамент насликан со кафеава боја, дим. 8,8 x 8,5 см, инв. бр. 384.
139. Фрагмент од обод на чинија, боја светлоцрвена, однадвор и внатре брановидни орнаменти насликани со темнокафеава боја, дим. 11,6 x 6,3 см, инв. бр. 2741.
140. Фрагмент од дршка во форма на животинска глава со рогови спирално свиткани, должина 4 см, инв. бр. 5.
141. Глава од статуета, нос и веѓи пластични, очи врежани, теме рамно засечено, коса претставена со врежани цик-цак линии, висина 4,2 см, инв. бр. 536.

142. Статуета столбовидна, нос пластичен, очи врежани, украсена со две паралелни линии кои спирално се спуштаат на телото, висина 6,5 см, инв. бр. 493.
143. Статуета, оштетена, долг пластичен нос, раце брадавичави, на градите четири хоризонтални дупчиња лачно распоредени, висина 5,4 см, инв. бр. 500.
144. Статуета, оштетена, врат издолжен, глава плосната со долг пластичен нос, очи врежани, раце мали и свиткани, висина 8 см, инв. бр. 309.
145. Глава од статуета, со издолжен пластичен нос и коса претставена со вертикални засеци, висина 3 см, инв. бр. 497.
146. Статуета на животно, оштетена очи и уста врежани, уши и рогови назначени меѓу кои волна во кадри, висина 14 см, инв. бр. 506.
147. Статуета на животно, глава и нозе оштетени. должина 5,7 см, инв. бр. 66.
148. Жртвеник на четири куси нозе, орнаментиран со два реда цик-цак врежани линии, висина 4 см, реципиент 11 х 9,8 см, инв. бр. 366, (реконструкција).
149. Сад — жртвеник, стомак четвртест, на аглите по една брадавица, украсен со врежани цик-цак линии во хоризонтални редови, дно рамно, врат — рецепиент, оштетен, боја сивоцрвенкава, висина 8, см, инв. бр. 453.
150. Сад — жртвеник, сличен на претходниот, украсен со врежани линии кои формираат неодредени орнаменти, дно рамно, врат — реципиент оштетен, висина 10 см, бр. 1009.

ПЕШТЕРИЦА, Прилеп, населба, ран неолит, ископување 1956, непубликувано, Народен музеј Прилеп.

151. Тег во вид на макара, висина 3,2 см, инв. бр. 3204.
152. Тег во форма на купа, оштетен, боја темноцрвена, висина 8 см, инв. бр. 3815.
153. Прешлен, плоснат, во средината продупчен, боја сивокафеава, пречник 5,7 см, инв. бр. 3178.
154. Кугличка за праќа во форма на јајце, боја темносива, должина 7 см, инв. бр. 3146.
155. Садче, со оштетен обод, дно рамно, боја кафеава, висина 6,5 см, пречник на отворот 8,5 см, инв. бр. 3206.
156. Садче, миниатурно со форма конусна, дно рамно, висина 3,7 см, пречник на отворот 7 см, инв. бр. 3196.
157. Фрагмент од стомак и нога прстенеста, црвено премачкан, дим. 20 х 14 см, инв. бр. 3137.
158. Фрагмент од позавратен обод боја црвенкава, дим. 12 х 9,5 см инв. бр. 3164.
159. Фрагмент од стомак на поголем сад украсен со барботин орнаменти боја сива, дим. 19 х 12 см, инв. бр. 3113.
160. Фрагмент од стомак украсен со длабоки засеци од нокти, боја кафеава, дим. 10 х 6,7 см. инв. бр. 3141.
161. Фрагмент од стомак на поголем сад со убоди поставени во редови боја црвена, дим. 14,5 х 11,3 см, инв. бр. 3116.
162. Фрагмент од стомак, со лента од убо ди во три реда, дим. 8,8 х 7 см. инв. бр. 3183.
163. Фрагмент од стомак на поголем сад, горниот дел замазнет, на средината пластична лента украсена со вдлабнатинки од прсти боја црвена, дим. 16 х 9,4 см. инв. бр. 3142.

ВЕЛУШКА ТУМБА, Велушина, Битола, ран неолит, ископување, Д. Симоска — В. Санев, Macedoniae Acta Archaeologica 1, 1975 Прилеп, Народен музеј Битола.

164. Ноже од кремен, рабови ретуширани. должина 6,4 см, инв. бр. 5319.
165. Ноже од кремен, рабови ретуширани, должина 6,4 см, инв. бр. 5318.
166. Стругало од кремен, едниот крај заоблен, рабови ретуширани, должина 5 см, инв. бр. 5320.
167. Секира во форма на јазик, должина 7 см, инв. бр. 3521.
168. Секира од гранит, форма на јазик, должина 20 см, ширина на сечивото 5,5 см, инв. бр. 10202.
169. Орудие — чекан, форма елипсоидна, на средината продупчен, должина 14 см, инв. бр. 10203.
170. Тегови во форма на макара:
    а) должина 11,5 см, инв. бр. 1334;
    б) должина 8 см, инв. бр. 3876;
    в) должина 8,5 см, инв. бр. 1532.

171. Шило од коска, должина 12,7 см. инв. бр. 10204.
172. Гладилица од коска, едниот крај во форма на стапало украсено со засеци, должина 11,5 см, инв. бр. 10205.
173. Плоча, од камен амајлија (?), дискоидна, на една страна со две дупчиња, пречник 13,2 см. инв. бр. 5004.
174. Амајлија од коска, оштетена, на едниот крај две дупчиња и назабени рабови, должина 9,5 см, инв. бр. 5361.
175. Фрагмент од стомак, горниот дел замазнет, долу аркадовиден барботин, боја црвена, дим. 7,5 x 8 см, инв. бр. 1326.
176. Фрагмент од стомак со пластични лепенки, боја сива, дим. 10 x 10 см, инв. бр. 1995.
177. Фрагмент од стомак со вдлабнатинки од прсти, боја сивокафеава, дим. 9 x 9,2 см, инв. бр. 10206.
178. Фрагмент од стомак со пластична лента од издолжени вдлабнатинки, дим. 10 x 5 см, инв. бр. 1924.
179. Пехар на мала конусна празна нога, боја црвена, висина 9 см, инв. бр. 1357, (реконструкција).
180. Садче со топчест стомак, врат цилиндричен, дно рамно, боја црвена, висина 9,5 см, пречник на отворот 5 см, инв. бр. 10207.
181. Чинија биконусно профилирана, обод заоблен, дно рамно, црвено премачкана, висина 5,5 см, пречник на отворот 11,4 см, инв. бр. бр. 1423.
182. Чинија конусно профилирана, дно рамно, црвено премачкана, висина 6,5 см, пречник на отворот 17 см, инв. бр. 2810, (реконструкција).
183. Широка конусна чинија, дно рамно, боја сивокафеава, висина 12 см, пречник на отворот 45 см, инв. бр. 770, (реконструкција).
184. Чинија во форма на полутопка, обод зарамнет, дно рамно, боја црвенкава, висина 6,2 см, пречник на отворот 10,8 см, инв. бр. 1355.
185. Чинија со кус цилиндричен врат, обод заоблен, дно рамно, премачкана црвено сјајно, висина 9 см, пречник на отворот 13,8 см, инв. бр. 1492.
186. Чинија во фрома на конус, дно рамно, убоди изведени со школка, боја сивокафеава, висина 6,5 см, пречник на отворот 12,5 см. инв. бр. 2610.
187. Чинија, биконусно профилирана, обод позавратен, премачкана црвено и сјајно, висина 7 см, пречник на отворот 20,3 см, инв. бр. 2812, (реконструкција).
188. Садче со остра биконусна профилација, врат кус и цилиндричен, премачкан црвено и сјајно, висина 2,5 см, инв. бр. 990 (реконструкција).
189. Фрагмент од биконусна чинија со мала брадавица, премачкан црвено и сјајно, дим. 5 x 6 см, инв. бр. 1787.
190. Чинија биконусно профилирана, врат кус и цилиндричен, дно рамнно, украсена со мали брадавици, под работ и на стомакот полумесечинки во хоризонтални низи насликани со бела боја, висина 7,5 см, инв. бр. 2559.
191. Фрагмент од стомак, однадвор црвен и со аглести орнаменти насликани со бела боја, дим. 7,5 x 12,4 см, инв. бр. 1328.
192. Фрагмент од стомак, однадвор долниот дел барботиниран, горниот украсен со неодредени орнаменти насликани со бела боја, на средината пластична лента со вдлабнатинки, дим. 6 x 10 см, инв. бр. 2679.
193. Фрагмент од чинија, боја црвена со сјај, насликана со орнаменти од бела боја, дим. 5 x 6 см, инв. бр. 301.
194. Фрагмент од сад, на црвена основа скалести орнаменти насликани со бела боја, дим. 5 x 6 см, инв. бр. 1040.
195. Фрагмент од стомак, на црвена основа аглести орнаменти насликани со бела боја, дим. 6 x 8 см, инв. бр. 3.
196. Сад со висок цилиндричен врат, стомак заоблен, дно рамно, боја црвена со сјај, орнаменти насликани со бела боја; на ободот полумесечинки на рамото сигми во хоризонтални низи, висина 16 см, инв. бр. 2811.
197. Глава од статуѐта, издолжена столбо видна, нос долг, уши пластични, коса на патец и собрана во кок, висина 5 см. инв. бр. 10208.
198 Статуѐта на бремена жена која седи глава откршена, гради пластични, раце свиткани на стомакот, глутеи нагласени, ноѕе куси рамно засечени и раширини, висина 4,7 см, инв. бр. 10209.
199. Фрагмент од статуета што седи, нозе вкрстени, висина 4 см, инв. бр. 10210.
200. Женска статуѐта, оштетена, уши во форма на брадавици, нос откршен, коса собрана во кок и раце вкрстени на стомакот, висина 7 см, инв. бр. 2828.
201. Женска статуѐта, оштетена, глутеи нагласени, нозе куси и раширени, висина 3 см, инв. бр. 10211.

202. Женска статуѐта, глава и десна рака откршени, гради пластични, стомак нагласен на кој се допира левата рака, глутеи нагласени, нозе куси и раширени, висина 6 см, инв. бр. 3606.
203. Животинска глава — елен, апликација на жртвеник, уста врежана, очи во форма на бадем, со рогчиња и мали уши, бело премачкана, должина 6,7 см, инв. бр. 2831.
204. Животинска глава — елен, слична на претходната, рогови со чатали, должина 6,5 см, инв. бр. 4480.
205. Животинска глава — елен, апликација од жртвеник, очи во форма на бадем, рогови и уши откршени, врат издолжен столбовиден и сочуван дел од ногата на жртвеникот, висина 18,2 см, инв. бр. 5296.
206. Жртвеник — во форма на модел од куќа, реципиентот правоагален, челните страни аголни и високи, а другите назабени и со отвори—влезови, нозе оштетени на кои има назабени украси, дим. 21 x 18 см, висина 21,5 см. инв. бр. 10213.
207. Жртвеник на четири нозе, оштетен, реципиентот во основата правоаголен, а ѕидовите заоблени, отвор кружен, на едниот агол има лежиште од апликација, висина 6,5 см, реципиент 9 x 10 см, инв. бр. 10212.
208. Цилиндер, шуплив, на горниот дел аплицирано лице, теме рамно, во средината кружен отвор, висина 15 см, инв. бр. 10220.
209. Фрагмент од лепеж на куќа со остатоци од дрвена граѓа и пластичо декоративни елементи, дим. 20 x 12 см, инв. бр. 10221.

ТУМБА, Породин, Битола, населба, ран неолит, ископување, М. грбиќ, П. Мачкиќ, Ш. Наѓ, Д. Симоска и Б. Сталио, Породин, 1960 Битола, Народен музеј Битола.

210. Секира во форма на јазик, должина 7,5 см, ширина на сечивото 4,2 см, инв. бр. 572.
211. Секира во форма на чевларски калап, оштетена, должина 14,8 см, инв. бр. 95.
212. Точило за точење алатки со два жлеба, оштетено, дим. 6,4 x 6,5 см, инв. бр. 598.
213. Точило за алатки, плоснато, оштетено, дим. 19,5 x 9,8 см, инв. бр. 96.
214. Тег во форма на чун, горниот крај продупчен, висина 6 см, должина 7 см, инв. бр. 241.
215. Тег во горниот дел со кружен отвор, долу зарамнет, висина 13 см, инв. бр. 66.
216. Тег во форма на макара, должина 11 см, инв. бр. 241.
217. Куглички за праќа, во форма на јајце: а) должина 6 см, инв. бр. 522; б) должина 11 см, инв. бр. 427.
218. Фрагмент од сад, обод заоблен, кус и цилиндричен врат, на рамото засеци од нокти поставени во редови, дим. 13,1 x 17 см, инв. бр. 325.
219. Фрагмент од обод на поголем сад, горе замазнет долу барботиниран, боја кафеавоцрвена, дим. 22 x 15 см, инв. бр. 845.
220. Фрагмент од стомак, однадвор засеци од нокти поставени во редови, дим. 11,7 x 6,5 см, инв. бр. 328.
221. Фрагмент од стомак, со мали брадавици во хоризонтални редови, боја сива, дим. 13,5 x 9,5 см, инв. бр. 338.
222. Фрагмент од стомак, со лепенки во форма на полумесечинки, дим. 8,5 x 9 см, инв. бр. 446.
223. Сад во форма на чаша, однадвор низа од брадавици, држалка коленесто свиткана, боја кафеавоцрвена, дим. 11,5 x 10 см, инв. бр. 307.
224. Сад со неправилна елипсоидна форма, обод заоблен, украсен со хоризонтална низа од лепенки, боја црвена, висина 11,4 см, пречник на отворот 9,5 см, инв. бр. 385.
225. Чинија во форма на полутопка, обод зарамнет, дно рамно, боја сивоцрвена, дим. 11,5 x 19 см, инв. бр. 10214.
226. Фрагмент од рамно дно на ниска нога со отисок од плетило дим. 16 x 7 см, инв. бр. 280.
227. Фрагмент од рамно дно со траги од втисната рогозина, боја сива, дим. 15,2 x 11,5 см, инв. бр. 61.
228. Сад во форма на круша, дно рамно, врат кус и цилиндричен, на стомакот четири хоризонтални држалки, боја црвенкава, висина 19 см, пречник на отворот 10 см, инв. бр. 309.
229. Фрагмент од биконусна чинија, мазнета надворешна страна со црна и сјајна превлака и брадавица, внатрешната кафеава, дим. 8,7 x 5,3 см, инв. бр. 104,

230. Фрагмент од висок цилиндричен врат, боја црвена, украсен со орнаменти насликани со бела боја, под ободот точки, во долниот дел полумесечинки, висина 16,5 см, инв. бр. 655.

231. Фрагмент од стомак, боја црвена, со орнаменти насликани со бела боја, дим. 12,5 x 24,1 см, инв. бр. 108.

232. Капак, боја црвена, украсен со ромбови и триаголници насликани со бела боја, висина 5,5 см, инв. бр. 103, (реконструкција).

233. Женска статуета, глава мала, нос и очи пластични, уста врежана, раце свиткани до гениталиите, нозе столбовидни со нагласени колена и проширени стапала, висина 12,4 см, инв. бр. 8.

234. Женска статуета, што седи, оштетена, раце вкрстени и поставени на гениталиите, гради пластични, глутеи нагласени и издвоени со засеци, висина 7,1 см, инв. бр. 7.

235. Женска, статуета, оштетена, очи, уста и гради пластични, теме триаголно и зарамнето со коса свиткана во три кока, десната рака е на стомакот, висина 9,5 см, инв. бр. 14.

236. Глава од столбовидна статуета очи, уши и нос пластични, теме рамно со пет мали брадавици, висина 6,5 см, инв. бр. 18.

237. Женска статуета, оштетена, врат и глава столбовидни, лице триаголно, очи нос и гради пластични, уста врежана, на ушите висат обетки, теме зарамнето со кружен отвор, на задниот дел коса собрана и назначена во кок со врежани линии, висина 11 см, инв. бр. 4.

238. Женска статуета, оштетена, гради пластични, стомак нагласен до кого се допира левата рака, висина 5,5 см, инв. бр. 2.

239. Женска статуета што седи, оштетена, глутеи нагласени, нозе раширени и рамно засечени, должина 8 см, инв. бр. 12.

240. Машка статуета, оштетена, левата нога откршена, десната столбовидна, висина 8 см, инв. бр. 527.

241. Женска статуета, оштетена, очите и носот пластични, коса собрана во кок, раце свиткани на стомакот, висина 5 см, инв. бр. 550.

242. Женска плосната статуета, оштетена, гради пластични, рацете ставени на стомакот, траги од црвена боја, висина 7 см, инв. бр. 70.

243. Женска статуета што седи, оштетена, гениталии пластично назначени, висина 6,5 см, инв. бр. 71.

244. Статуета во форма на животно, оштетена, глава стилизирана, нагласен 'рбет и кус опаш, должина 7, см, инв. бр. 19.

245. Жртвеник во форма на куќа со правоаголна основа и покрив на две води; на средината на покривот и основата кружен отвор. На ѕидовите отвори во форма на буквата Т свртена надолу, на аглите мали брадавици; должина 25,5 см, ширина 20,4 см, висина 17,1 инв. бр. 1.

246. Жртвеник во форма на основа од куќа, трапезоиден, ѕидови ниски и назабени, на едниот е изрежан влез. Внатре, лево од влезот, преграден ѕид, а наспроти него покриено огниште, должина 16,9 см, ширина 14,4 см, висина 6,2 см, инв. бр. 45.

247. Жртвеник во форма на животно — бик, нозе цилиндрични и оштетени, на грбот елипсоиден реципиент со назабен раб, должина 24,5 см, висина 14 см, инв. бр. 35.

248. Жртвеник на три нозе со кружен реципиент, помеѓу нозете и реципиентот лице со пластичен нос и втиснати очи, висина 6,7 см, пречник на реципиентот 7,2 см, инв. бр. 46.

249. Жртвеник на четири нозе, реципиент четвртест, кој на едната страна го надвишуваат аплицирани животински глави со издолжени столбовидни вратови, висина 17, см, реципиентот 6,2 x 5,5 см, инв. бр. 77, (реконструкција).

250. Цилиндар, шуплив, на горниот дел аплицирано пластично лице, теме рамно, во средината кружен отвор, раб назабен, висина 17 см, инв. бр. 33.

251. Пинтадера, оштетена, со држалка, на стапалото асиметрично поставени брадавици, висина 6,3 см, инв. бр. 42.

252. Пинтадера со држалка, на стапалото врежани цик-цак и прави линии исполнети со убоди, висина 5,5 см, инв. бр. 43.

253. Фрагменти од лепеж на куќа со отпечатоци од дрвена граѓа, инв. бр. 2323, 2324.

ТУМБА СРЕД СЕЛО, Могила, Битола, населба, ран неолит, ископување 1975, непубликувано, Народен музеј Битола.

254. Рог од елен со секундарда употреба како шило, должина 19 см, инв. бр. 199.
255. Кугличка за праќа, во форма на јајце, должина 5,5 см, инв. бр. 289.
256. Плочка од сад дисковидна, пречник 6,3 см, инв. бр. 169.
257. Амајлија од коска, оштетена, пречник 4,0 см, инв. бр. 133.
258. Фрагмент од стомак со вертикални линии повлечени со прсти, боја црвена, дим. 9 x 10,1 см, инв. бр. 339.
259. Фрагмент од сад, форма топчеста, со кус позавратен цилиндричен врат, рамото барботинирано, дим. 7,5 x 7,5 см, инв. бр. 469.
260. Фрагмент од обод на чија, боја темносива, сјајно мазнет дим. 8,5 x 7 см, инв. бр. 447.
261. Фрагмент од висок цилиндричен врат со заоблен обод, боја темно сива, дим. 7 x 5,5 см, инв. бр. 464.
262. Садче, минијатурно, стомак топчест, кус цилиндричен врат и и две држалки хоризонтално поставени, висина 4,5 см, инв. бр. 386.
263. Фрагмент од стомак црвено премачкан, насликан со бела боја, дим. 4,5 x 7,5 см, инв. бр. 541.
264. Женска статуета, глава откршена, горниот дел плоснат, раце во вид на брадавици, со нагласени глутеи, нозе куси, висина 5 см, инв. бр. 866.
265. Женска статуета, оштетена, со нагласени глутеи, нозе куси, висина 3,5 см, инв. бр. 202.
266. Женска статуета, оштетена, со нагласени глутеи, нозе раширени и поткршени, висина 4 см, инв. бр. 326.
267. Апликација од жртвеник, — глава на дивокоза, врат издолжен столбовиден, лице триаглесто, очи во форма на бадем, рогови прави, уши откршени, висина 9,5 см, инв. бр. 443.
268. Апликација од жртвеник, слична на претходната, висина 8 см, инв. бр. 200.
269. Животинска статуета, нозе откршени, должина 6 см, инв. бр. 384.
270. Животинска статуета, нозе откршени, глава триаглеста, грбот нагласен, должина 12 см, инв. бр. 492.
271. Минијатурен жртвеник на три нозе, реципиент зарамнет со нарецкан раб, висина 1,5 см, инв. бр. 330.
272. Фрагмент од жртвеник со рамен реципиент, нога украсена со засеци и со две аплицирани брадавици, висина 4,2 см, инв. бр. 387.
273. Фрагмент од жртвеник со рамен реципиент, нога полна, отстрана назабени украси и една аплицирана брадавица, висина 7,8 см, инв. бр. 531.

ЧУКА, Тополчани, Прилеп, населба, ран неолит, ископување 1975, непубликувано, Народен музеј Прилеп.

274. Секира од гранит, со форма на јазик, должина 5 см, инв. бр. 85.
4,5 см, инв. бр. 577.
275. Ноже од кремен, рабови ретуширани, должина 3,6 см, инв. бр. 186.
276. Алатка (?) од гранит, со шест хоризонтални дупчиња, должина 3,7 см, инв. бр. 389.
277. Плочка од камен, дисковидна, боја сивозелена, пречник 7,5 см, инв. бр. 365.
278. Плочка од камен дисковидна, со оштетен раб ,во средината продупчена, пречник 10,2 см, инв. бр. 174.
279. Пршлен со биконусна форма, во средината продупчен, пречник 2,4 см, инв. бр. 119.
280. Кугличка за праќа, во форма на јајце, бдолжина 5 см, инв. бр. 85.
281. Фрагмент од стомак, барботиниран со петличеста држалка, дим. 9 x 6,5 см, инв. бр. 659.
282. Фрагмент од стомак на голем сад, со барботин повлаки од прсти, боја црвенкава, дим. 7,7 x 8 см, инв. бр. 260.
283. Фрагмент од стомак со врежани вертикални линии, дим. 8,2 x 6,5 см, инв. бр. 660.
284. Садче со полутопчеста форма, со зарамнет обод и рамно дно, боја сива, висина 5,2 см, инв. бр. 549.
285. Фрагмент од обод на конусна чинија, однадвор аплицирани брадавици, дим. 6 x 5,2 см, инв. бр. 349.
286. Фрагмент од рамно дно на куса нога со отисоци од плетило, дим. 13 x 5 см, инв. бр. 656.
287. Фрагмент од биконусна чинија, врат цилиндричен и кус, обод заоблен, премачкан црвено и сјајно, дим. 7,4 x 7,7 см, инв. бр. 623.

288. Фрагмент од чинија, обод заоблен врат цилиндричен и кус, стомак заоблен украсен со убоди и брадавици, црвено премачкан, дим. 7 х 15 см, инв. бр. 679.
289. Фрагмент од стомак на чинија со триаглести убоди и мала брадавица, боја црвена, дим. 4,2 х 6,5 см. инв. бр. 628.
290. Фрагмент од обод на конусна чинија, премачкан црно и сјајно, дим. 8 х 8 см, инв. бр. 258.
291. Фрагмент од чинија, обод заоблен, врат цилиндричен и кус стомак заоблен, премачкан црно и сјајно, дим. 4,4 х 4,5 см, инв. бр. 198.
292. Фрагмент од заоблен обод на конусна чинија, нееднакво печен, дим. 6,4 х 5 см, инв. бр. 101.
293. Фрагмент од чинија, обод позавртен, врат цилиндричен и кус, стомак заоблен, премачкан црвено и сјајно, украсен со ленти насликани со црна боја, дим. 8 х 12 см, инв. бр. 678.
294. Фрагмент од стомак, боја сивокафеава ,траги од сликање со бела боја, дим. 4,7 х 3,4 см, инв. бр. 530.
295. Фрагмент од стомак, боја црвена, сликан со бела боја, дим. 6,3 х 2,8 см, инв. бр. 356.
296. Фрагмент од обод на капак, тип Породин (К. бр. 232), боја црвена, насликан со темнокафеава боја, дим. 2,7 х 4,2 см, инв. бр. 523.
297. Фрагмент од стомак, боја црвена, аглест орнамент насликан со бела боја, дим. 4,3 х 4,7 см, инв. бр. 370.
298. Фрагмент од покрив на жртвеник во форма на куќа, тип Породин (к. бр. 245), дим. 4,5 х 8,5 см, инв. бр. 372.
299. Фрагмент од жртвеник во форма на куќа, тип Велушка тумба (к. бр. 206), висина 9,5 см, должина 8 ширина 9,8 см, инв. бр. 445.
300. Фрагмент од антропоморфен цилиндер, сочуван дел од лицето, висина 11 см, инв. бр. 301.
301. Антропоморфен цилиндер, тип Породин (к. бр. 250), висина 6,8 см, инв. бр. 703.
302. Женска статуета, столбовидна, нос извлечен, очи врежани, раце во вид на брадавици, гради пластични, висина 8,5 см, инв. бр. 183.
303. Животинска статуета, оштетена, опашка куса, висина 3 см, должина 5 см, инв. бр. 2.
304. Животинска статуета, оштетена, висина 2,5 см, должина 4,7 см, инв. бр. 68.

МАЛА ТУМБА, Трн,Битола, населба, среден неолит, ископување Д. Симоска — В. Санев, Macedoniae Acta Archaeologica 3, 1976 Прилеп, Народен музеј Битола

305. Фрагмент од обод, боја црна со сјај, врежани триаголници мрежесто исполнети и спротивно поставени, дим. 4,8 х 6,4 см, инв. бр. 426.
306. Фрагмент од обод на чинија, боја кафеава, мрежесто исполнети триаголници, спротивно поставени и распоредени во хоризонтални полиња, дим. 6,2 х 8,1 см, инв. бр. 679.
307. Фрагмент од обод на чинија со мрежесто исполнети триаголници поставени во хоризонтални редови, дим. 6 х 5 см, инв. бр. 622.
308. Фрагмент од стомак, боја црна со сјај, украсена со мрежесто исполнети триаголници спротивно поставени, распоредени во вертикални низи, и со канелури во концентрични кругови околу држалка во форма на брадавица; траги од crusted боја, дим. 9 х 19,5 см, инв. бр. 313.
309. Фрагмент од стомак на голем сад, боја темно сива со сјај, украсен со мрежесто исполнети триаголници, спротивно поставени, распоредени во вертикални низи во полиња разграничени со цик-цак широки канелури, држалки во форма на брадавици, траги од crusted боја, висина 17 см, инв. бр. 10215
310. Фрагмент од длабока чинији со заоблен обод и рамно дно, боја сива, украсен со мали брадавици распоредени во редови, дим. 14 х 11 инв. бр. 732.
311. Фрагмент од висока празна конусна нога, боја светло кафеава висина 11 см, инв. бр. 223.
312. Минијатурно садче, обод зарамнет, дно рамно, боја светло сива, висина 2,3 см, пречник на отворот 6 см, инв. бр. 378, (реконструкција).
313. Плитка биконусна чинија обод позавратен, боја темносива, висина 3,7 см, пречник на отворот 13,4 см, инв. бр. 176, (реконструкција).
314. Плитка биконусна чинија, врежана хоризонтална линија, дно кружно и вдлабнато, боја сива, висина 3,4 см, пречник на отворот 13,4 см, инв. бр. 10217 (реконструкција).

315. Плитка конусна чинија, врежана хоризонтална линија, дно рамбоидно и вдлабнато, боја темносива, висина 2,6 см, пречник на отворот 11 см, инв. бр. 10218, (реконструкција).
316. Чинија, конусна, дно рамно, две држалки во вид на брадавици, боја сивокафеава, висина 7,8 см, пречник на отворот 18,4 см, инв. бр. 10219, (реконструкција).

АЛИ ЧАИР, Прилеп, населба, доцен неолит, ископување, Б. Китаноски, Археолошки преглед 11, 1969 Белград, Народен музеј Прилеп.

317. Сад со елиптичен отвор на устата, низок цилиндричен врат, биконусен стомак, четири мали држалки вертикално продупчени, дно рамно, висина 18,5 см, пречник на отворот 7,2 x 5,7 см, инв бр. б.б. (реконструкција).
318 Фрагмент од сад, обод заоблен и држалка во форма на лента, дим. 10,5 и 12,7 см, инв. бр. 155.
319. Фрагмент од цилиндричен врат со аплицирана мала држалка пирамидално извлечена, боја сива, дим. 8 x 8,8 см, инв. бр. 178.
320. Фрагмент од пехар на висока шуплина конусна нога, боја сива висина 8,3 см, инв. бр. б.б.
321. Фрагмент од обод со два хоризонтални реда од убоди, нееднакво печен, дим. 5,2 x 7 см, инв. бр. 173.
322. Фрагмент од биконусен стомак, во горниот дел косо поставени канелури, боја црвена, дим. 4,2 x 6 см, инв. бр. 168.
323. Фрагмент од обод на чинија, на внатрешната страна апликација во форма на стилизирана животинска глава, однадвор мала петлица, боја црна, дим. 4 x 5,7 см, инв. бр. 177.

ДВОР НА БОЖИН НИКОЛОВ, Лесковица, Штип, случаен наод доцен неолит, непубликуван, Народен музеј Штип.

324. Фрагмент од глава на животинска фигура — свиња, муцка куса со 'рнки, уста засечена, очи врежани, уши куси, боја темножолтеникава, висина 19 см, инв. бр. б.б.

ЈАЧКОВ РИД, Костин Дол, Делчево, случаен наод, доцен неолит, М. и Д. Гарашанин, Зборник на штипскиот Народен музеј I, 1959 Штип, Народен музеј Штип

325. Жртвеник во форма на основа од куќа, четвртест реципиент, едниот агол и дното од внатрешната страна украсени со вдлабнатинки од прсти, дим. 15,5 x 17 см, висина 6 см, инв. бр. б.б.

УСТА НА ДРИМ, Струга, населба, доцен неолит, случајни наоди, ископување, С. Саржоски, Macedoniae Acta Archaeologica 3, 1976, Прилеп, Народен музеј Струга

326. Ножеви од кремен:
 а) должина 16,2 см, инв. бр. 424;
 б) должина 11 см, инв. бр. б.б.
 в) должина 12 см, инв. бр. б.б.
 г) должина 8 см, инв. бр. 428.
 д) должина 4,3 см, инв. бр. 1054, (Ох-
327. Стрелки од кремен:
 а) должина 4,3 см, инв. бр. 444;
 б) должина 4 см, инв. бр. 447;
 в) должина 5,4 см, инв. бр. 445;
 г) должина 5 см, инв. бр. 1053, (Охрид);
 д) должина 4,4 см, инв. бр. 1054, (Охрид);
 ѓ) должина 4 см, инв. бр. 1055, (Охрид);
328. Алатки од рог на елен, со отвор за држалки, едниот крај засечен, другиот заострен и заоблен:
 а) должина 19,5 см, инв. брч 241;
 б) должина 15,5 см, инв. бр. 236;
 в) должина 5,7 см, инв. б.б.
329. Чекан од рог на елен, на едната страна засечен, должина 25,5 см, инв. бр. 490.
330. Шила од коска:
 а) должина 10,5 см, инв. бр. 162;
 б) должина 18 см, инв. бр. 200;
 в) должина 9,5 см, инв. бр. б.б.
 г) рибарска алатка, должина 8,8 см, инв. бр. 1041;
 д) должина 15 см, инв. бр. б.б.
 ѓ) должина 11 см, инв. бр. 196;
 е) на едниот крај назабено, должина 10 см, инв. бр. 162.
 инв. бр. 162.
331. Спатула од коска, должина 8,5 см, инв. бр. 175.

332. Рибарска алатка од коска, должина 8,6 см, инв. бр. 207.
333. Харпун од коска, едната страна назабена, должина 27,5 см, инв. бр. 178.
334. Амајлија од школка, на едниот крај кружно издупчена, должина 10,2 см, инв. бр. 476.
335. Амајлија од заб, на горниот крај продупчена, должина 9,1 см, инв. бр. 176.
336. Амајлии од камен:
а) кружна, со шест дупчиња, пречник 2,5 см, инв. бр. 448;
б) елиптична, во средината продупчена со засечени рабови, дим. 4,1 x 3,2 см, инв. бр. 449;
в) четвртеста, во средината продупчена, работ назабен, дим. 3,4 см, инв. бр. 140.
337. Амајлија од печена земја, форма кружна работ проследен со дупчиња, пречник 6,5 см, инв. бр. б.б.
337а Монисто од камен во форма на јајце, боја зеленикава, полирано, должина 4 см, инв. бр. 985.
338. Пинтадера со држалка, стапало правоаголно со врежани меандри, висина 3,4 см, инв. бр. 274.
339. Фрагмент од цилиндричен врат, врежани ленти исполнети со засеци, траги од crusted боја, дим. 5,2 x 4,8 см, инв, бр. 271.
340. Фрагмент од врат и рамо, боја темно сива со сјај, врежани ленти и триаголници исполнети со засеци, траги од crusted боја, дим. 4,5 x 5,8 см, инв. бр. 278.
341. Фрагмент од стомак, боја темно сива, врежани ленти исполнети со засеци, траги од crusted боја, дим. 7,5 x 7 см, инв. бр. 549.
342. Фрагмент од топчест сад, кус цилиндричен врат, на рамото хоризонтални фризови исполнети со засеци и листови наизменично поставени, дим. 9 x 11 см, инв. бр. 80.
343. Фрагмент од чинија, конусна, под ободот врежана цик-цак линија, дим. 6 x 5 см, инв. бр. 253.
344. Фрагмент од врат, врежани цик-цак линии, боја сива, дим. 5,8 x 5,2 см, инв. бр. б.б.
345. Фрагмент од стомак, боја темно сива, врежани ленти исполнети со засеци, дим. 5,5 x 3,8 см, инв. бр. б.б.
346. Фрагмент од стомак боја темносива со широки канелури цик-цак поставени, дим. 4 x 4,7 см, инв. бр. б.б.
347. Фрагмент од стомак, боја темно сива, плитки канелури лачно поставени, дим. 6,5 x 6 см, инв. бр. 110.
348. Фрагмент од рамо, плитки канелури вертикално поставени, премачкан со со графит, дим. 6 x 3 см, инв. бр. б.б.
349. Фрагмент од врат и рамо, црно премачкан со сјај, плитки канелури косо поставени, дим. 6,6 см, инв. бр. 28.
350. Фрагмент од стомак и дно, боја светло кафеава, траги од сликање со црна боја, дим. 5,5 x 5 см, инв. бр. 27.
351. Садче, форма конусна, оштетено, на рамото две мали држалки, боја темносива, висина 6,4 см, инв. бр. 307.
352. Сад со две држалки во форма на лента, стомак проширен, дно рамно, боја сива, висина 7,5 см, пречник на отворот 4,3 см, инв. бр. 21.
353. Чинија, биконусна, на преломот аплицирани брадавици, висина 10,5 см, пречник на отворот 15 см, инв. бр. 87, (реконструкција).
354. Садче, врат висок, стомак биконусен, дно рамно, боја светло кафеава, висина 4,5 см, пречник на отворот 5,5 см, инв. бр. 261.
355. Црепна, форма правоаголна, внатре на дното шест реда вдлабнатинки, дим. 28,5 x 12,4 x 7 см, инв. бр. б.б. (реконструкција).
356. Фрагмент од црепна, сличен на претходниот со држалка, боја сива, дим. 28 x 11 x 7,5 см, инв. бр. б.б.
357. Фрагмент од рамно дно и стомак, врежани ленти исполнети со засеци, висина 4,5 см, инв. бр. 89.
358. Фрагмент од капак, форма конусна, на горниот дел претставена е животинска глава со рогови, од страните брадавици, висина 8 см, инв. бр. 227 (реконструкција).
359. Статуета што седи, врат издолжен, очи врежани, нос пластичен, уста вдлабната, на грбот врежани меандри, боја сива, висина 7,5 см, инв. бр. 276, (реконструкција).
360. Нога од ритон со проширено стапало, боја сива, висина 9,5 см, инв. бр. б.б.
361. Фрагмент од жртвеник, врежани ленти исполнети со засеци, траги од crusted боја, дим. 4,5 x 8 см, инв. бр. б.б.
362. Фрагмент од жртвеник, врежани ленти во форма на меандар исполнети со засеци, дим. 6 x 4 см, инв. бр. б.б.

363. Фрагмент од жртвеник, цик-цак врежани ленти исполнети со убоди траги од crusted боја, дим. 5,7 x 6,4 см. инв. бр 85.

БАКАРНО ГУМНО, Чепигово, Прилеп, населба, енеолит, ископување, Б. Китаноски, Bakarno gumno á Čepigovo pres de Prilep Epoque préhistorique et protohistorique en Jugoslavie, 1971 Beograd. Стремеж, 1961 Прилеп, Народен музеј Прилеп

364. Орудија од камен:
   а) кремен, ретуширан од двете страни, дим. 3,5 x 1,3 см, инв. бр. 2836;
   б)кремен, оштетен, едната страна со ретуш, дим. 3,8 x 2,6 см, инв. бр. 2991.
   в) секира, трапезоидна форма, должина 3,8 см, ширина на сечивото 2 см, инв. бр. 2721;
   г) секира оштетена, трапезоидна форма, должина 4 см, ширина на сечивото 1,8 см, инв. бр. 2556.
365. Шила од коска:
   а) должина 12 см, инв. бр. 1581;
   б) должина 11,2 см, инв. бр. 2322.
366. Тег во форма на пирамида, на средина продупчен, висина 6,3 см, инв. бр. 2197.
367. Прешлен во форма на конус, во средината продупчен, висина 1,5 см, пречник 3,6 см, инв. бр. 1994.
368. Садче со позавратен обод, боја сивокафеава, висина 4,0 см, пречник на отворот 4,3 см, инв. бр. 1993.
369. Плитка чинија со вовлечен обод и две мали продупчени дршки, висина 4,8 см, пречник на отворот 12 см, инв. бр. 2457, (реконструкција).
370. Плитка чинија, под ободот коси канелури, боја сивкава, висина 4,8 см, пречник на отворот 21 см, инв. бр. 2467, (реконструкција).
371. Плитка чинија со вовлечен обод, боја црна, висина 5,2 см, пречник на отворот 16,2 см, инв. бр. 2317, (реконструкција).
372. Капак со дршка, боја сивоцрвена, пречник 14 см, инв. бр. 2254, (реконструкција).
373. Фрагмент од конусна чинија, боја црна, снопови од коси и прави линии насликани со бела боја, дим. 8,8 x 6,8 см, инв. бр. 2042.
374. Фрагмент од цилиндричен врат и рамо, боја црна, снопови насликани со бела боја, дим. 4,2 x 3,3 см, инв. бр. 2052.
375. Фрагмент од цилиндричен врат и рамо, боја црна, коси линии насликани со бела боја, дим. 4,7 x 4,0 см, инв. бр. 1722.
376. Фрагмент од чинија со заоблен раб, боја црна, на внатрешната страна crusted боја, дим. 4,8 x 3,8 см, инв. бр. 1571.
377. Фрагмент од чинија со вовлечен обод, боја надвор кафеава, внатре црна, украсен со канелирани орнаменти, дим. 8,3 x 6,7 см, инв. бр. 1964.
378. Фрагмент од чинија со вовлечен обод, украсен со брадавици опкружени со два реда убоди, дим 10,2 x 6,1 см, инв. бр. б.б.
379. Фрагмент од чинија со задеблен обод, украсен со коси канелури, боја сива, дим. 6,4 x 3,4 см, инв. бр. 1998.
380. Фрагмент од цилиндричен врат со обод позавратен, на рамото широки канелури, дим 4,4 x 3,6 см, инв. бр. 1999.
381. Фрагмент од врат и рамо со широки ребра косо поставени, дим. 7,7 x 4,8 см, инв. бр. 2211.
382. Фрагмент од чинија, боја темнокафеава, дим. 9 x 3,4 см, инв. бр. 2584.
383. Фрагмент од биконусна чинија, однадвор црна, внатре сив, дим. 9,5 x 8,5 см, инв. бр. 2909.
384, Фрагмент од топчест сад, однадвор окер, внатре темно сив, дим. 7,6 x 6,8 см, инв. бр. 2149.
385. Фрагмент од чинија со задебелен обод ,боја сивкава, дим. 5,6 x 3,7 см, инв. бр. 2166.
386. Фрагмент од врат и рамо со дршка во форма на лента, боја темносива дим. 4,9 x 4,6 см, инв. бр. 1787.
387. Женска статуѐта што седи, оштетена, гениталии означени со врежан триаголник, висина 8,2 см, инв. бр. 2030.
388. Женска статуета, оштетена, со отвор за всадување глава, гради пластични, висина 5,2 см, инв. бр. 1905.
389. Фрагмент од цилиндрична глава на статуета украсена со две врежани спирали од по четири навои, теме зарамнето со мала дупка во средина, висина 5 см, инв. бр. 2532.
390. Статуета во форма на животно, оштетена, на грбот мала вдлабнатинка, висина 4 см, должина 4,4 см, инв. бр. 239, (случаен наод).

391. Фрагмент од жртвеник, четвртест, украсен со убоди во хоризонтални редови, боја сива, дим. 5,5 x 5,1 см, инв. бр. 3052.

392. Фрагмент од жртвеник, четвртест, реципиент плиток, ќошиња продупчени, украсен со врежани геометриски орнаменти, боја светлокафеава, дим. 3,6 x 3 см, инв. бр. 1990.

ТУМБА, Црнобуки, Битола населба, енеолит, ископување, Д. Симоска, Б. Китаноски, J. Тодоровиќ, Macedoniae Acta Archaeologica 2, 1976 Прилеп, M. Gararšanin, Arheološki vesnik IV/1 1953 Ljubljana, Народен музеј Белград, Народен музеј Битола.

393. Фрагмент од стомак, површина сива со сјај, украсен со гираланди од врежани линии и рецки, дим, 6 x 6,7 см, инв. бр. 249.

394. Фрагмент од рамо со заоблен обод со држалка во форма на лента украсен во техника на schnur, дим. 6,5 x 7 см, инв. бр. 246.

395. Фрагмент од садче со држалка, украсен во техника на schnur, дим. 6,1,x 4,2 см, инв. бр. 407.

396. Фрагмент од обод на чинија, површина сива со сјај, однадвор продупчена држалка во форма на брадавица и плитки канелури, дим. 6 x 9 см, инв. бр. 364.

397. Фрагмент од вовлечен обод на чинија, однадвор држалка продупчена во вид на брадавица и плитки канелури во снопови вертикално поставени, дим. 11 x 6,2 см, инв. бр. 215.

398. Садче биконусно, со две држалки, дно рамно, на рамото снопови од коси канелури, боја сива, висина 6 см, пречник на отворот 6,4 см, инв. бр. 493, (реконструкција).

399. Чинија со позавратен врат, стомак заоблен со мали брадавици, висина 5,5 см, пречник на отворот 10 см, инв. бр. 78, (реконструкција).

400. Садче, биконусно, елипсоиден отвор на устата, со држалка вертикално продупчена, висина 7,7 см, пречник на отворот 4,4 см, инв. бр. 220.

401. Чинија, во горниот дел биконусно профилирана, две мали брадавичави држалки, дно кружно и вдлабено, висина 4,5 см, пречник на отворот 10,5 см, инв. бр. 11606, (Народен музеј Белград).

402. Капак, конусна форма, држалка хоризонтално продупчена, боја сива, висина 3,7 см, инв. бр. 5109, (Народен музеј Белград).

403. Минијатурдо садче — филџан, боја светлокафеава висина 4 см, инв. бр. 11605, (Народен музеј Белград).

404. Минијатурно садче, елиптичен отвор на устата, обод заоблен, висина 3 см, инв. бр. 406.

405. Фрагмент од обод на чинија, боја сива со сјај, насликан со тенки ленти од бела боја, дим. 4,5 x 5 см, инв. бр. 266.

406. Фрагмент од обод на полутопчеста чинија, боја црвена, и тенки ленти насликани со бела боја, дим. 16,7 x 6,7 см. инв. бр. 5026, (Народен музеј Белград).

407. Фрагмент од обод боја сивокафеава, однадвор шрафирани триаголници и ленти, насликани со бела боја, дим. 6,5 x 5 см, инв. бр. 5061, (Народни музеј Белград).

408. Фрагмент од задебелен обод на конусна чинија, внатре наслекан со пастелна црвена и бела боја, дим. 7 x 6,2 см, инв. бр. 5062, (Народни музеј Белград).

409. Фрагмент од стомак на конусна чинија, внатре насликан со ленти од пастелна црвена и бела боја, дим. 8 x 8,2 см. инв. бр. 447.

410. Пехар, во горниот дел биконусно профилиран, нога конусна и шуплива, боја сива, висина 7 см, пречник на отворот 10 см, инв. бр. 186, (реконструкција).

411. Женска статуета, оштетена, врат и глава столбовидни, очи и уста назначени со убоди, а уши, нос и гради пластични на телото снопови од по три врежани линии, висина 7 см. инв. бр. 201.

412. Статуета, оштетена, врат и глава столбовидни, раце раширени, висина 5,3 см, инв. бр. 5134, (Народни музеј Белград).

413. Статуета што седи, врат столбовиден, раце свиткани, висина 4,8 см, инв. бр. 5133 (Народни музеј Белград).

414. Женска статуета што седи, врат столбовиден, раце раширени, нозете свиткани во колената, висина 5,2 см. инв. бр. 5132, (Народни музеј Белград).

415. Статуета, стилизирана претстава на жена што седи, со четвртест отвор за всадување на глава, гради пластични, висина 11 см, инв. бр. 5131, (Народни музеј Белград).

416. Амајлија, плосната, на едниот крај проширена и со две дупчиња, висина 4,5 см, инв. бр. 73.

ШУПЛЕВЕЦ, Долно Ореово, Битола, населба, енеолит, ископување, 1958/1973, М. Гарашанин — Д. Симоска, Macedoniae Acta Archaeologica 2, 1976 Прилеп, Народен музеј Битола.

417. Орудија од кремен:
    а) нож, должина 8,3 см, инв. бр. 815;
    б) нож во форма на лист, на едниот крај ситен ретуш, должина 8 см, инв. бр. 952;
    в) нож должина 4,5 см, инв. бр. 448;
    г) стругалка, должина 5 см, инв. бр. 812;
    д) Стругалка: дим. 3,6 x 2,7 см, инв. бр. 705;
    е) Стругалка, должина 4,1 см, инв. бр. 768.
418. Спатула од коска, должина 10,6 см, инв. бр. 814.
419. Харпун од коска со еден забец, должина 13,2 см, инв. бр. 818.
420. Мотика од рог, на елен, оштетена, едниот крај продупчен, должина 20 см, инв. бр. 816.
421. Тег во форма на чун со подигнати и продупчени краеви, дим. 9 x 4,5 см, инв. бр. 799.
422. Тег во форма на корпа, конусно издолжен, украсен со вертикални засеци, висина 15 см, инв. бр. 384.
423. Тег, сличен на претходниот, во долниот дел зарамнет, украсен со линии косо и вертикално врежани, висина 14 см, инв. бр. 795.
424. Прешлени, со конусни форми, во средината продупчени и украсени:
    а) со врежани цик-цак линии, пречник 3,2 см, инв. бр. 920;
    б) со по две линии и раб нарецкан, пречник 3,5 см, инв. бр. 919;
    в) со куси засеци радиално поставени, пречник 3,5 см, инв. бр. 9;
    г) со убоди, пречник 4 см, инв. бр. 1102;
    д) со засеци во хоризонтални редови, пречник 3,7 см, инв. бр. 1271.
425. Сад, форма конусна, со две држалки кои ги поврзуваат работ и рамото, висина 11,5 см, пречник на отворот 13 см, инв. бр. 859, (реконструкција).
426. Сад, форма биконусна, со вовлечен обод и двојни држалки во форма на брадавици, висина 7,5 см, пречник на отворот 11,5 см, инв. бр. 840, (реконструкција).
427. Сад — пехар на куса празна нога, боја темносива, нееднакво печен, висина 7,5 см, пречник на отворот 11,5 см, инв. бр. 839.
428. Садче, форма биконусна со две држалки, дно рамно, боја сивокафеава и траги од сликање со бела боја, висина 6,6 см, пречник на отворот 7,2 см, инв. бр. 334.
429. Сад, биконусен, со рамно дно, на рамото три држалки во форма на брадавица, боја темносива, висина 11 см, пречник на отворот 14 см, инв. бр. 764, (реконструкција).
430. Сад, елипсоидно издолжен, во средината преграден, со две држалки во форма на јазик вертикално продупчени, и со рамно дно, висина 6 см, пречник на отворот на устата 16 см, инв. бр. 6172.
431. Капак, со форма на конус, држалка хоризонтално извлечена и продупчена, висина 4,2 см, инв. бр. 842.
432. Фрагмент од рамо украсено со убоди, боја темнокафеава, дим. 13,5 x 9,5 см, инв. бр. 961.
433. Фрагмент од конусна чинија однадвор брадавица опкружена со снопови од плитки канелури, дим. 8 x 5,8 см, инв. бр. 952.
434. Фрагмент од сад, топчест, украсен со втиснати schnur орноменти, обод нарецкан, дим. 8,3 x 9,8 см, инв. бр. 863.
435. Фрагмент од чинија, врат цилиндричен, боја црвенкава, брадавица продупчена, линии и точки насликани со бела боја, дим. 12,5 x 7,5 см, инв. бр. 972.
436. Фрагмент од врат и рамо со држалка хоризонтално поставена, украсен со crusted боја, дим. 23,5 x 12,2 см, инв. бр. 867.
437. Фрагмент од плитка чинија, обод задебелен, боја темна, на внатрешната страна crusted боја, дим. 8,5 x 8,4 см, инв. бр. 988.
438. Фрагмент од сад, биконусен, black topped, под ободот плитки вертикални канелури и две држалки во форма на брадавици, дим. 13,3 x 7,8 см, инв. бр. 1270.
439. 439. Фрагмент од сад — цедило, боја сива, дим. 17 x 13,5 см, инв. бр. 1030.

440. Женска статуета што седи на столче, оштетена, со четири нозе, стомак нагласен, висина 8 см, инв. бр. 953.
441. Статуета, оштетена, со посебен отвор за всадување на глава, гради и стомак пластични, гениталии назначени со врежан триаголник, висина 11 см, инв. бр. 845.
442. Женска статуета што седи, оштетена, гради пластични, гениталии назначени со врежан триаголник, висина 6 см, инв. бр. 846.
443. Женска статуета, оштетена, со пластичен стомак и колено, украсено со неколку снопови од по три хоризонтални, коси и вертикални линии, висина 13 см, инв. бр. 849.
444. Скиптар од камен стилизирана претства на животинска глава, (коњска?), должина 10,5 см, инв. бр. 850.
445. Фрагмент од жртвеник украсен со стилизирана животинска глава, (лав), очи и уста назначени со куси и долги засеци, дим. 12 x 11,5 см, инв. бр. 847.

СКОПСКО КАЛЕ, Скопје, населба, енеолит, ископување, П. Гоцкова — Славска, Гласник на МКД 1955, Скопје, Музеј на град Скопје.

446. Сад, биконусен, со две спротивно поставени држалки во форма на рогчиња, боја темносива, висина 6 см, пречник на отворот 10 см, инв. бр. 703, (реконструкција).
447. Фрагмент од чинија со вовлечен обод, врежани линии и брадавици, боја темносива, дим. 6 x 4 см, инв. бр. 517.
448. Фрагмент од рамо со вертикална држалка, траги од мазнење, боја темносива, дим. 4,4 x 5 см, инв. бр. 589.
449. Фрагмент од чинија, конусна, насликан со бела боја, дим. 4,4 x 5 см, инв. бр. 680.

ТУМБА, Кравари, Битола, населба, енеолит, случаен наод, M. Garašanin, Bericht der Röm. Germ. Kommission, 1958 Народен музеј Битола.

450. Секира од камен, оштетена, хоризонтално продупчена, должина 18 см, ширина на сечивото 5,8 см, инв. бр. б..б
451. Калап од камен за лиење на секири со едно сечиво, оштетен, дим. 12,5 x 8 см, инв. бр. 1433.
452. Секира од бакар со едно сечиво и цевчест отвор за држалка, должина 15,5 см, ширина на сечивото 5,5 см, инв. бр. 1637.
453. Секира од бакар со две сечива и отвор за држалка, должина 8,5 см, ширина на сечивото 5,5 см, инв. бр. 1637.

ПРИЛЕП, случаен наод, Б. Китаноски, Macedoniae Acta Archaeologicae 2, 1976 Прилеп, Народен музеј Приле.

454. Секира од бакар со едно сечиво и отвор за држалка, должина 15,3 см, ширина на сечивото 5 см, инв. бр. 1.

ТУМБА, Карамани, Битола, населба, рана бронза, ископување,, Д. Симоска, Б. Китаноски, J. Тодоровиќ, Macedoniae Acta Archaeologica 3, 1976 Прилеп, Народен музеј Битола

455. Секира од камен, оштетена, должина 11 см, ширина на сечивото 4 см, инв. бр. 39.
456. Секира од камен, оштетена, хоризонтално продупчена, должина 6 см, ширина на сечивото 3 см, инв. бр. 24.
457. Алатка од рог на елен, оштетена, на едниот крај продупчена, должина 11 см, инв. бр. 31.
458. Шило од коска, оштетено, должина 6 см, инв. бр. 46.
459. Тег, форма конусна, основата вдлабена, горе хоризонтално продупчен, грубо моделиран, боја сива, висина 8 см, инв. бр. 5.
460. Прешлен биконусен во средината продупчен, боја сива, висина 3,5 см, пречник 3,5 см, инв. бр. 45.
461. Сад, форма биконусна, со две лентести држалки кои го надвишуват ободот, дно рамно, боја сива, висина 12 см, пречник на отворот 8 см, инв. бр. 53 (реконструкција).
462. Садче во форма на чаша со широка лентеста држалка која го надвишува ободот, боја сива, висина 5,5 см, пречник на устата 4,5 см, инв. бр. 38 (реконструкција).
463. Капак (?) форма елипсовидна, извлечена држалка, боја сивокафеава, висина 6 см, инв. бр. 85.

464. Фрагмент од сад со рамен обод, украсен со коси паралелни длабнатинки и држалка во форма на јазик, боја сива, дим 11 х 6 см. инв. бр. 141.
465. Фрагмент од сад, обод позавртен, на рамото плосната седлеста држалка хоризонтално продупчена, боја сива, дим. 8 х 8,8 см, инв. бр. 27.
466. Фрагмент од сад со држалка во форма на јазик седлесто завршена, боја сива, дим. 11 х 6,5 см, инв. бр. 44.
467. Фрагмент од рамо и обод на конусна чинија со мала лентеста држалка хоризонтално продупчена, боја сивокафеава, дим. 12 х 8,5 см, инв. бр. 42.
468. Фрагмент од сад, форма биконусна, врат низок со позавртен обод и лентеста држалка хоризонтално продупчена, боја кафеава, дим. 9,5 х 9,5 см, инв. бр. 74.
469. Фрагмент од сад со широка лентеста држалка што го надвишува ободот, боја сива, дим. 11,5 х 7, см, инв. бр. 210.

ВИСОК РИД, Букри, Битола, населба, рана бронза, случајни наоди, непубликувано, Народен музеј Битола.

470. Фрагмент од голема чинија, обод позавратен, на рамото плосната седлеста држалка, нееднакво печен, дим. 11 х 19 см, инв. бр. 1941.
471. Садче во форма на чаша со широка лентеста држалка која го надвишува ободот, дно рамно, боја сива, висина 6,7 см, пречник на устата 5,2 см, инв. бр. 1486.
472. Сад во форма на чаша со широка лентеста држалка која го надвишува ободот, на стомакот мала седласта држалка, дно на прстенеста нога, висина 13,5 см, пречник на отворот 10 см, инв. бр. 1488.

ТУМБА, Кравари, Битола, населба, рана бронза, случаен наод, M. Garašanin 39, BRGK, 1958, Народен музеј Битола.

473. Сад во форма на круша со две лентести држалки кои го надвишуваат ободот, боја темнокафеава, висина 12 см, пречник на отворот 6,4 см, инв. бр. 1624, (реконструкција).
474. Сад полутопчест, дно рамно, боја темносива, висина 8,5 см, пречник на отворот 14,5 см, инв. бр. 1625 см, (реконструкција),
475. Сад во форма на чаша со лентеста држалка која го надвишува ободот, боја црна, но премачкуван, висина 7 см, пречник на отворот 9,5 см, инв. бр. 1622.

ТУМБА, Барешани, Битола, населба, случаен наод, рана бронза, непубликувано, Народен музеј Битола.

476. Сад со две лентести држалки кои го надвишуваат работ, боја сива, висина 9,7 см, пречник на отворот 7,5 см, инв. бр. 1701, (реконструкција).

БАКАРНО ГУМНО, Чепигово, Прилеп, населба, рана бронза, ископување, Б. Китаноски, Стремеж 3, 1960 Прилеп Народен музеј Прилеп.

477. Сад со цилиндричен врат, две лентести држалки кои го надвишуваат ободот боја темносива, висина 8,8 см, пречник на отворот 5,2 см, инв. бр. 161.
478. Сад, сличен на претходниот, боја кафејава, нееднакво печен, висина 8,5 см, пречник на отворот 5,8 см, инв. бр. 162.

ВАРОШ, Прилеп, некропола, рана бронза, ископување 1960 г. непубликуван, Народен музеј Прилеп

479. Садче со една држалка која го надвишува ободот, боја темносива, висина 9 см, пречник на отворот 6 см, инв. бр. 240.
480. Садче со висок цилиндричен врат и држалка која го надвишува ободот, боја сива, висина 8,5 см, пречник на отворот 7,5 см, инв. бр. 241.

ЦРКВЕНИ ЛИВАДИ, Враниште, Струга, населба, рана бронза, ископување, Р. Пашиќ, Лихнид I 1955 Охрид, Народен музеј Струга, Народен музеј Охрид.

481. Сад во форма на круша, две лентести држалки кои го надвишуваа ободот, боја сива, висина 9,5 см, пречник на отворот 6,5 см, инв. бр. 500, (Струга).
482. Сад со цилиндричен врат и една лентеста држалка, на рамото три брадавици и плитки коси канелури, боја сива, висина 16 см, пречник на отворот 7,5 см, инв. бр. 502, (Струга, реконструкција).
483. Фрагмент од рамо и стомак, со хоризонтално и вертикално нарецкано ребро, боја темносива, дим. 7,7 x 8,7 см, инв. бр. 969, (Охрид).

ТУМБА, Канино, Битола, населба, средна бронза, ископување 1972 г. непубликувано, Народен музеј Битола

484. Тег во форма на пирамида, горниот дел продупен, висина 13,5 см, инв. бр. 205.
485. Тег, сличен на претходниот, висина 14,5 см, инв. бр. 206.
486. Сад со цилиндричен врат, на стомакот лентеста држалка спроти јазичестата држалка вертикално продупчена, дно рамно, боја сива, висина 13,8 см, инв. бр. 138.
487. Сад во форма на бокал со лентеста држалка, стомак заоблен, дно рамно, боја сива, висина 15,7 см, инв. бр. 135.
488. Садче во форма на чаша со лентеста држалка, стомак заоблен, дно рамно, висина 9 см, пречник на устата 11 см, инв. бр. 327.
489. Садче со две лентести држалки кои го надвишуваат ободот, врат кус и цилиндричен, дно рамно, боја сива, висина 7,5 см, пречник на отворот 8 см, инв. бр. 136.
490. Фрагмент од стомак на голем сад, со пластична лента,, исполнета со вдлабнатинки, со јазичеста држалка, боја светлокафеава, дим. 17,5 x 6 см. инв. бр. 7.

ЦРКВЕНИ ЛИВАДИ, Враниште, Струга, населба, доцна бронза, ископување, Р. Пашиќ, Лихнид I 1975 Охрид, Народен музеј Охрид

491. Фрагмент од врат и рамо, дел од лентеста држалка, врежани линии и убоди исполнети со бела инкрустација, дим. 5,2 x 5,2 см, инв. бр. 770.
492. Фрагмент од стомак со лентеста држалка, врежани линии распоредени во шах полиња, боја сива, дим. 4,5 x 5 см, инв. бр. 733.
492а. Фрагмент од врат и рамо со лентеста држалка на која има две рогчиња, боја темносива, висина 10,5 см, инв. бр. 779.
493. Фрагмент од врат и рамо со лентеста држалка, на горниот крај брадавица, боја темносива, висина 11,5 см, инв. бр. 783.
494. Фрагмент од стомак, со држалка триаглесто извлечена, свиткана нагоре, продупчена, дим. 10 x 4,5 см, инв. бр. 914.
495. Лентеста држалка, во горниот дел две рогчиња, боја темно сива, висина 9,6 см, инв. бр. 781.

ВАРОШ, Прилеп, депо, доцна бронза, ископување 1969 г. непубликувано, Народен музеј Прилеп

496. Сад, биконусен, со обод завратен, четири лентести држалки спротивно поставени, висина 60 см, пречник на отворот 26 см, инв. бр. 242, (реконструкција).
497. Сад, обод завратен и две лентести држалки, под нив по една брадавица, на стомакот пластични концентрични кругови, висина, 68 см, инв. бр. 243.
498. Сад, горниот дел оштетен, со четири лентести држалки и меѓу нив четири брадавици, висина 38 см, инв. бр. 244.

САРАЈ, Брод, Битола, некропола, железно време I, ископување, П. Мачкиќ — Д. Симоска — В. Трбуховиќ, Старинар Н. С. XI, 1960 Белград, Народен музеј Битола

499. Чинија, биконусна, обод позавратен, две лентести држалки завршуваат во вид на купа. На рамото, цик-цак линија, боја црвенкава, висина 18,8 см, пречник на отворот 14,3 см, инв. бр. 715.
500. Садче, форма топчеста, врат цилиндричен, две држалки украсени со насликани ленти, дно на мала нога; рамото и стомакот украсени со шрафирани триаголници насликани со кафеава боја, висина 9,2 см, пречник на отворот 10,9 см, инв. бр. 714.

501. Сад со две лентести држалки, боја црвена, со издолжени триаголници и мрежести мотиви насликани со кафеава боја; боја црвенкава, висина 18,5 см, пречник на отворот 16,2 см, инв. бр. 743.
502. Фибула, бронзена жица, оштетена тип Peschiera, должина 9,8 см, инв. бр. 720.

СИВЕЦ, Присад, Прилеп, некропола, железно време I, ископување, Б. Китаноски материјали VII, Београд, Народен музеј Прилеп

503. Меч од бронза, врв оштетен, на држалката 5 отвори за нитни, тип Nenzingen, должина 57 см, инв. бр. 233, (гроб 2).
504. Прстен од широка лента од бронза, пречник 2,3 см, инв. бр. 234, (гроб 2).
505. Држалка од рог (?), врежани орнаменти, на едниот крај крстовидно продупчена, должина 7,8 см, инв. бр. 236, (гроб 2).
506. Кружна плочка од коска, оштетена, во средината вдлабена, на работ убоди, пречник 6 см, инв. бр. 237, (гроб 2).

КРКЛИНО, Битола, случаен наод, железно време I, И. Микулчиќ, Пелагонија, 1966 Скопје, Народен музеј Битола

507. Меч од бронза, држалка со шест отвори за нитни, тип Erbenhein должина 68,5 см, инв. бр. 1444.

ПОПАДИН ДОЛ, Прилеп, некропола, железно време I, ископување, Б. Китаноски, Старинар XI 1960, Београд, Народен музеј Прилеп

508. Лачна фибула со една петелка од бронза, нога триаголна, на лакот врежани орнаменти и две задебелувања, должина 13 см, инв. бр. 2714, (гроб 1).
509. Фибула слична на претходната, должина 12 см, инв. бр. 2713, (гроб 1).
510. Белезици од бронза:
а) со четири спирални навои, пречник 5,6 см, инв. бр. 2711;
б) со два спирални навои, пречник 4,5см, инв. бр. 2712;
в) со отворени краеви, пречник 5,5 см, инв. бр. 2707;
г) слична на претходната, пречник 5,7 см, инв. бр. 2708;
д) слична на претходната, пречник 4,9 см, инв. бр. 2709, (сите од гроб 1).
511. Прстен од бронза, оштетен, пречник 1,9 см, инв. бр. 2702, (гроб 1).
512. Мониста од стаклена паста:
а) со црвена боја, дим. 0,9 x 0,6 см, инв. бр. 2716.
б) со црна боја, дим. 0,3 x 0,4 см, инв. бр. 2717, (сите од гроб 1).

БУДУР ЧИФЛИК, Демир Капија, гроб, ископување, железно време I, J. Корошец, Зборник на Археолошки музеј I, 1956 Скопје, Археолошки музеј.

513. Лачна фибула од бронзена жица, оштетена, слична на фибулата к. бр. 508, должина 13 см, висина со лакот 7,7 см, инв. бр. 297.
514. Белезица од бронзена лента со проширени и задебелени краеви, пречник 4,6 см, инв. бр. 298.
515. Белезица слична на претходната, пречник 4,2 см, инв. бр. 299.
516. Ламела од златен лист, без орнаменти, дим. 7,6 x 2,5 см, инв. бр. 301.

БЕЛ КАМЕН, Живојно, Битола, некропола, железно време I, ископување, Б. Јосифовска, Годишен зборник на филозофскиот фикултет 15, 1963 Скопје, Археолошки музеј Скопје

517. Сад — урна, тип „Villa nouva" со две хоризонтални држалки боја црвеникава, насликан со кафеава боја, шрафирани издолжени триаголници, шрафирани аглести ленти и стилизирани човечки фигури, висина 29,3 см, инв, бр. 334.

МАРТА, Зович, Битола, некропола, случаен наод, железно време I, И. Микулчиќ, Пелагонија, 1961 Скопје, Археолошки музеј Скопје

518. Сад со две лентести држалки кои завршуваат во форма на петлици, боја црвеникава, шрафирани триаголници и

ромбови, брановидни и паралелни линии насликани со кафеава боја, висина 24,2 см, пречник на отворот 15 см, инв. бр. 336.

ФОРТУНА, Штип, гроб, случаен наод, железно време I, непубликувано, Народен музеј Штип

519. Игла од бронза оштетена, тип „wasenkopf", украсена со врежани линии, горе кружна плоча, должина 18,8 см, инв. бр. б.б.
520. Игла иста како и претходната, должина 18,8 см, инв. бр. б.б.
521. Игла со мала биконусна глава, должина 15,2 см, инв. бр. б.б.
522. Гердан, 14 мониста, стаклена паста со окца, боја бела и зелена, и четири мониста од бронза, инв. бр. б.б.

ВИСОИ, Беранци, Битола, некропола, железно време I1, ископување, И. Микулчиќ, Пелагонија, 1966 Скопје, Народен музеј Битола

523. Сад со две хоризонтални држалки кои го надвишуваат ободот, меѓу нив издигнатинки во вид на рогчиња, боја црвенкава, висина 6 см, пречник на отворот 13 см, инв. бр. 870, (реконструкција).
524. Сад, оштетен, со две лентести држалки кои го надвишуваат ободот дно рамно, боја сива, висина 19 см, пречник на отворот 9 см, инв. бр. 2359.
525. Сад со косо засечен врат, држалка лентеста, дно рамно, боја сива, висина 31 см, пречник на отворот 8 см, инв. бр. 2387.
526. Сад во форма на круша со две лентести држалки кои го надвишуваат ободот украсен со шрафирани триаголници, боја кафеава, висина 17,5 см, пречник на отворот 10,5 см. инв. бр. 2358.
527. Вотивно садче во форма на чушка од афион, уста рамно засечена со два протома на птица и дупчиња за прицврстување на капаче со протоми, висина 6,7 см, инв. бр. 1724.
528. Фибула од бронзена жица во вид на очила, со „осмица" помеѓ дисковите, оштетена, должина 7,5 см, инв. бр. 1472.
529. Фибула од бронзена жица во вид на очила, оштетена, должина 7,5 см, инв. бр. 1473.
530. Белезица од бронзена жица со вкрстени краеви, пречник 7,4 см, инв. бр. 1226.
531. Белезица слична на претходната, инв. бр, 1227.
532. Белезица од бронзена жица со 13 спирални навои, пречник 5,5 см, инв. бр. 1480.
533. Меч од железо, тип „Nenzingen", на држалката четири нитни, должина, 76 см, инв. бр. 1474.
533а. Копје од железо со широк лист и кусо тулче, оштетено, должина 19 см, инв. бр. 1222.
534. Копје од железо со издолжен лист и кусо тулче, оштетено, должина 29 см, инв. бр. 1223.
535. Скифос, боја окер, украсен со хоризонтални и вертикални (брановидни и неправилни) ленти насликани со кафеава боја, висина 11 см, пречник на отворот 14 см, инв. бр. 2353, (гроб 37).
536. Висулец од бронза во форма на двојна секира — Labris, во средината ажуриран, на горниот дел алка, висина 4,5 см, должина 6,5 см, инв. бр. 2354, (гроб 37).
537. Сад во форма на круша со две лентести држалки кои го надвишуваат ободот, дно рамно, боја сивоцрвена, нееднакво печен, висина 18,7 см, пречник на отворот 7,7 см, инв. бр. 1228, (гроб 16).
538. Сад со една држалка која го надвишува ободот, боја темносива, висина 9,2 см, пречник на отворот 5,8 см, инв. бр. 1229, (гроб 16).
539. Висулци од бронза во форма на двојна секира — Labris, на средината цилиндричен отвор, страните украсени со врежани ромбови:
а) должина 10 см, ширина на сечивото 6,8 см, инв. бр. 1235;
б) сличен на претходниот, инв. бр. 1236;
в) сличен на претходниот, инв. бр. 1237; (сите од гроб 16).
540. Копје од железо со кус лист и тулче должина 18,5 см, инв. бр. 1238, (гроб 16).
541. Белезица од бронзена жица со 9 спирални навои, пречник 6,7 см, инв. бр. 1239, (гроб 16).

542. Фибула од бронзена жица во вид на очила, оштетена, должина 7,5 см, инв. бр. 1240, (гроб 16).
543. Висулец од бронза во вид на прстен со алка, пречник 6,3 см, инв. бр. 1241, (гроб 16).
544. Монисто од стаклена паста, боја црна со бели окца, инв. бр. 1249 (гроб 16).

КАМЕН, Рапеш, Битола, гроб, случаен наод, железно време II, И. Микулиќ, Пелагонија, 1966 Скопје, Народен музеј Битола

545. Сад со косо засечен врат и држалка која го надвишува ободот, висина 8,3 см, пречник на отворот 2,3 x 3,2 см, инв. бр. 1481.
546. Садче од бронза во форма на бокалче со држалка, висина 4,8 см, инв. бр. 1467.
547. Фигура од бронза во вид на желка (?), должина 3 см, инв. бр. 2154.
548. Белезица од бронза, краеви вкрстени со врежани линии во снопови и вкрстени коси линии, завршетоци во форма на печат, пречник 5,5 см, инв. бр. 1426.
549. Белезица слична на претходната, инв. бр. 1463.

ОРЛОВА ЧУКА, Стар Караорман, Штип, могили, железно време II, ископување И. Микулчиќ, Зборник на штипскиот Народен музеј II, 1961 Штип, Народен музеј Штип, Р. Пашиќ — Винчиќ, Старинар XXI, 1970 Белград, Археолошки музеј Скопје

550. Сад, оштетен, со врежани шрафирани триаголници и убоди во форма на полумесечинки, висина 6,5 см. инв. бр. 175.
551. Сад со паралелни и хоризонтални врежани линии, убоди и широки канелури, висина 11,7 см, инв. бр. 177 (реконструкција).
552. Лачна фибула од бронза со две петелки, оштетена, лак тордиран и нога во форма на лист, должина 15,2 см, инв. бр. 276.
553. Сад со цилиндричен врат и лентеста држалка со косо поставени плитки канелури, висина 14,3 см, пречник на отворот 8 см, инв. бр. 178.
554. Фибула од бронзена жица во форма на очила, со „осмица“ меѓу дисковите од шест навои, инв. бр. 195.
555. Фибула од бронзена жица во форма на очила, должина 6,8 см, инв. бр. 166.
556. Петлица од бронзен лим, оштетена, на задната страна остатоци од алка за прицврстување, пречник 4,4 см, инв. бр. 279, (Археолошки музеј).
557. Монисто од бронза, биконусно, висина 1,5 см, инв. бр. 278, (Археолошки музеј).
558. Меч од железо, оштетен, на држалката три нитни за прицврстување, должина 31 см, инв. бр. 281, (Археолошки музеј).

КРИВИ ДОЛ, Радање, Штип, некропола, железно време II, ископување, И. Венедиков, Раскопи и проучвания I. 1948 Софија, Археолошки музеј Скопје, М. и Д. Гарашанин, Зборник на штипскиот народен музеј I 1959 Штип, Народен музеј Штип.

559. Сад — амфора, со врежани орнаменти хоризонтално и вертикално поставени, висина 11 см, пречник на отворот 8,3 см, инв. бр. 105, (реконструкција).
560. Сад, врежани орнаменти и убоди распоредени во метопи, висина 8,8 см, инв. бр. 28.
561. Сад со две лентести држалки, на рамото врежани триаголници свртени надолу, висина 10,7 см, инв. бр. 111, (реконструкција).
562. Сад, биконусен, во горниот дел хоризонтални ребра, висина 11 см, отвор на устата 9,5 см, инв. бр. 112, (реконструкција).
563. Сад со косо засечен врат, лентеста држалка, на вратот два реда од убоди, на стомакот шрафирани издолжени триаголници, висина 16 см, пречник на отворот 11 см, инв. бр. 51.
564. Сад со косо засечен врат, лентеста држалка, украсен со убоди и шрафирани триаголници, висина 10,8 см, пречник на отворот 6 см, инв .бр. 27.
565. Биконусен прешлен од печена земја, продупчен, висина 2,5 см, пречник 4 сд, инв. бр. бр. б.б.
566. Прешлен сличен на претходниот, пречник 3,6 см, инв. бр. б.б.

567. Ножеви од железо, благо свиткани, на дршките остатоци од нитни:
а) должина 37, см, инв. бр. 53;
б) должина 30 см, инв. бр. 54;
в) должина 16,2 см, инв. бр. 55;
г) должина 18,5 см, инв. бр. 57;
д) должина 21 см, инв. бр. 56.

586. Копја од железо:
а) со долг лист и пластично ребро, тулче кусо, должина 52 см, инв. бр. 48;
б) во форма на лист од врба, тулче оштетено, должина 27 см, инв. бр. 49;
в) со кус широк лист и долго туче, должина 20,5 см, инв. бр. 50.

569. Стрелка од железо со широк лист и кусо тулче, должина 6 см, инв. бр. 52.

570. Белезици од бронза со вкрстени краеви украсени со врежан орнамент во вид на гранче од елка:
а) пречник 8,3 см, инв. бр. 30;
б) пречник 6,5 см, инв. бр. 107;
в) пречник 5,7 см, инв. бр. 32;
г) пречник 5 см, инв. бр. 35.

571. Лачна фибула од бронза со една плетенка и асиметрича биконкавна нога, на едната страна со орнамент „малтешки крст" и шрафирани триаголници, должина 11,3 см, висина со лакот 8 см, инв. бр. 106.

572. Лачна фибула слична на претходната, должина 11,2 см, висина со лакот 7,3 см, инв. бр. 149.

573. Двојна игла со бронзена жица, главата заоблена, украсена со две петелки, должина 9,5 см, инв. бр. 38.

574. Висулец од лиена бронза, биконусен ажуриран, со алка, висина 7 см, инв. бр. 47.

575. Висулец од лиена бронза, топчест, ажуриран, со аглеста алка, висина 7 см, инв. бр. 46.

576. Висулец од лиена бронза, во форма на птица, опашка широка, тело продупчено, горе алка, нога во вид на купа, висина 8 см, инв. бр. 41.

577. Висулец сличен на претходниот, со две свиткани нозе, висина 6 см, должина 9,2 см, инв. бр. 316, (Скопје).

578. Висулец од лиена бронза со триаглест пресек, на горниот крај алка, висина 3,5 см, инв. бр. 155.

579. Садче од лиена бронза во форма на бокалче, на вратот и стомакот со врежани линии, висина 4 см, инв. бр. 65.

580. Садче слично на претходното, висина 4,2 см, инв. бр. 61.

581. Садче слично на претходното, висина 5 см, инв. бр. 315, (Скопје).

582. Садче од лиена бронза во форма на чушка од афион, со рамно засечена уста и две дупчиња за прицврстување капаче со протоми од птица, висина 5 см, инв. бр. 67,70.

583. Садче слично на претходното, висина 7,3 см, инв. бр. 326, 327, (Скопје).

584. Садче варианта од претходните, со протоми од глава на птица украсени со врежани кругчиња и полукружни линии, висина, 5,5 см, должина 8,5 см, инв. бр. 318, (Скопје).

585. Предмет од лиена бронза, тело шупливо, конусно издолжено, во горниот дел два рога, висина 11,4 см, инв. бр. 310.

586. Предмет сличен на претходниот висина 9 см, инв. бр. 309, (Скопје).

587. Кружна плочка од лиена бронза во средината крстовидно продупчена, пречник 5,7 см, инв. бр. 312, (Скопје).

КРСТ, Таринци, Штип, ископување, железно време II, непубликувано, Народен музеј Штип

588. Сад, врат цилиндричен, стомак нагласен и држалка која го надвишува работ, висина 13,2 см, пречник на отворот 8 см, инв .бр. 261.

589. Сад, оштетен, врат цилиндричен, заоблен стомак и две држалки, украсен со врежани линии и две издолжени брадавици, висина 10,8 см, пречник на отворот 8 см, инв. бр. 260.

ГОРНО ПОЛЕ БАЛАБАНИЦА, Стар Караорман, Штип, могили, железно време II, непубликувано, случаен наод, Народен музеј Штип

590. Белезица од бронзена жица со пет спирални навои, пречник 7,2, инв. бр. б.б.

591. Белезица од бронзена лента со прикачени два салтелеони, пречник 6 см, инв. бр. б.б.

592. Сад со две држалки кои го надвишуваат ободот, на рамото убоди и плитки канелури косо поставени, висина 16,4 см, инв. бр. б.б.

593. Гердан од 25 мониста од стаклена паста, боја жолта, украсени со окца во сина боја, инв. бр. б.б.

КУНОВО — ЧУКИ, Оризари, Кочани, могили, железно време Ѓl, непубликуван, Народен музеј Штип

594. Сад со држалка која го надвишува работ, украсен со врежани шрафирани триаголници и снопови од линии, висина 12 см, инв. бр. б.б.
595. Сад со лентеста држалка, украсен со косо поставени плитки но широки канелурии убоди, висина 12,5 см, инв. бр. б.б.
596. Белезица со отворени краеви, украсена со врежани линии и концентрични кругчиња, пречник 9,6 x 8,2 см, инв. бр. б.б.
597. Белезица слична на претходната, украсена со цик-цак засеци, пречник 9,2 x 8 см, инв. бр. б.б.
598. Висулец од лиена бронза во форма на буквата V, ажуриран со алка, должина 10,2 см, висина 6 см, инв. бр. б.б.

КАСАРИНИ, Прилеп, гроб, железно време II, случаен наод, Б. Китаноски Macedoniae Acta Archeologica 2, 1976 Прилеп, Народен музе Прилеп

599. Сад со косо засечен врат и една држалка, на стомакот со врежани триаголници, низи од убоди, на вратот врежани свастики, висина 3,5 см, инв. бр. 110.
600. Фибула во вид на очила од бронзена жица, дискови во вид на купа, должина 10 см, инв. бр. 111.
601. Фибула слична на претходната, должина 10,5 см, инв. бр. 112.

ДУБИЧЕ, Вучидол (Волково), Скопје, некропола, железно време Ѓl, ископување 1952, 1954, 1962, непубликувано, Музеј на град Скопје Ќ. Трухелка, Гласник СНД, кн. V. 1929 Скопје, Археолошки музеј Скопје

602. Сад со засечена уста и една држалка, убоди поставени во хоризонтални и вертикални ленти, висина 13,7 см, пречник на отворот 10,8 см, инв. бр. 720.
603. Сад, оштетен, уста косо засечена, вертикални линии од убоди и издолжени шрафирани триаголници, висина 15 см, пречник на отворот 6,8 см, инв. бр. 743.
604. Сад со држалка украсена со врежани хоризонтални и вертикални линии и мали апликации, висина 14 см, пречник на отворот 8,5 см, инв. бр. 745.
605. Сад со косо засечен врат, украсен со убоди од колца во хоризонтални и вертикални ленти, висина 12,3 см, инв. бр. 756.
606. Садче, оштетено, украсено со убоди од колца во хоризонтални и вертикални ленти, висина 10,5 см, инв. бр. 752.
607. Фибула од бронзена жица во вид на очила, со „осмица" меѓу дисковите, должина 15,5 см, инв. бр. б.б.
608. Фибула во вид на очила од бронзена жица, должина 9,5 см, инв. бр. б.б.
609. Фибула слична на претходната, должина 9,9 см, инв. бр. 287, (Археолошки музеј).
610. Лачна фибула со две петелки, нога и-з должена, на лакот биконусни задебелувања, висина 4,7 см, должина 7,7 см, см, инв. бр. 288, (Археолошки музеј).
611. Фибула слична на претходната, должина 6,9 см, инв. бр. б.б.
612. Лачна фибула, оштетена, со нога конкавно одземена од две страни, должина 9 см, инв. бр. 777.
613. Белезица од бронзена жица со вкрстени краеви украсени со орнаменти во вид на гранче од елка, пречник 7,2 см, инв. бр. 778.
614. Белезица слична на претходната украсена со врежани прстенести линии, пречник 8,2 см, инв. бр. 387.
615. Белезица слична на претходната украсена со куси засеци, пречник 8.8 см, инв. бр. 285, (Археолошки музеј).
616. Белезица слична на претходната, пречник 8,3 см, инв. бр. 286, (Археолошки музеј).
617. Делови од колан, лиена бронза, ажурирани, украсени со хоризонтални линии и концентрични кругчиња:
а) димензии: 13 x 7 x 1,2 см;
б)-д) димензии 5,3 x 4,4 x 1 см, инв. бр. 600.

БРАЗДА, Скопје, случајни наоди, железно време II, непубликувано, Музеј на град Скопје

618. Белезица од бронзена жица со вкрстени краеви, украсени со засеци, пречник 6,7 см, инв. бр. 781.
619. Белезица слична на претходната, краевите рамно засечени, пречник 7,2 см, инв. бр. 778.
620. Кружна плочка од лиена бронза (фалера) ажурирана во средината дупчиња, околу нив пластична нарецкана лента, работ го следат врежани триаголници, пречник 7 см, инв. бр.
621. Висулец од бронза, во форма на макара со цилиндрични делови, меѓу нив три големи и два помали диска, надворешните украсени со врежани орнаменти, должина 9 см, пречник на дисковите 6,3 см, инв. бр. 788.
622. Висулец од лиена бронза, со задебелени отвори, на средината пластични апликации крстовидно поставеин должина 3 см, инв. бр. 787.
623. Висулец од лиена бронза, биконусен, ажуриран, со алка, висина 5,7 см, инв. бр. 789.
624. Копчиња од бронза во форма на калота, алка на задната страна:
а)-д) пречник 3,5 см, дебелина 1,7 см, инв. бр. 6.б.

СВИЛАРА, Долно Оризари, Титов Велес, некропола, случајни наоди, железно време II, Б. Алексова, Гласник на МКД на НР Македонија, 1954, Скопје, Народен музеј Титов Велес.

625. Торквес од бронзена жица, торниран, пречник 10 x 11 см, инв. бр. 461.
626. Висулец од лиена бронза, во форма на птица, глава откршена, тело хоризонтално продупчено, на горниот дел издолжена алка, должина 8 см, висина 6,8 см, инв. бр. 555.
627. Садче од лиена бронза, во форма на чушка од афион, уста засечена со две мали дупчиња за прицврстување капаче, нога издолжена со чеп, висина 5,3 см, инв. бр. 549.
628. Садче од лиена бронза, во форма на бокалче, под ободот и на вратот врежани хоризонтални линии, висина 4 см, инв. бр. 458.

СУВА РЕКА, Гевгелија, некропола, железно време II, случајни наоди, Историска збирка Гевгелија

629. Фибула во форма на очила, од бронзена жица, дисковите извлечени како купа, должина 12 см, инв. бр. 6.
630. 630. Белезица од широка бронзена лента, краеви вкрстени и задебелени, украсена со линии и кругчиња изведени со чукање, пречник 8,3 см, инв. бр. 1.
631. Белезица слична на претходната, пречник 8 см, инв. бр. 2.
632. Белезица од бронзена лента со 6 спирални навои, краевите задебелени, пречник 6,5 инв. бр. 3.
633. Белезица од бронзена жица со 14 спирални навои, краевите украсени со куси засеци, пречник 7 см, инв. бр. 4.
634. Торквес од бронзена жица, торнирана, пречник 17,5 см, инв. бр. 5.
635. Висулци, конусна форма, украсени со попречни врежани кругови, горе алка, долу на три алки прикачени по две реси, висина 11,9 см, инв. бр. 9—18.
636. Висулци слични на претходните, на конусот врежани цик-цак линии, висина 10,7 см, инв. бр. 19—22.
637. Висулци од бронза, лиени, тело во форма на семка од маслинка, на горниот крај алка, долу профилирано задебелување, висина 8,8 см, инв. бр. 23—25.
638. Висулци од бронза, лиени, форма топчеста, со извлечена алка, висина 5,3 см, инв. бр. 26—30.
639. Висулец од бронза, лиени, тело во форма на садче, стомак биконусен и ажуриран, на горниот и долниот крај аплицирани богато декорирани украси, висина 11 инв. бр. 35.
640. Висулец од бронза, лиен, тело астрагаловидно, горниот крај во форма на стилизирана човечка претстава која седи, на предната страна цик-цак врежани линии, висина 9,4 см, инв. бр. 36.
641. Висулец, сличен на претходниот, предната страна плочеста и проширена, врежани хоризонтални и коси линии, висина 8,2 см, инв. бр. 37.
642. Висулец, лачно свиткан — амајлија, алка на средината, едниот крај триаголен во пресек, цик-цак ажуриран и украсен со врежани линии и кругчиња, другиот завршува во форма на

печат, ажуриран, меѓу нив три апликации во форма на чеп, должина 15,5 см, инв. бр. 42.

643. Висулец сличен на претходниот, оштетен, со две алки, ажуриран, должина 12,7 см, инв. бр. 44.

644. Фалера од бронза, средниот дел во форма на калота, на внатрешната страна лента за причврстување, пречник 8,2 см, инв. бр. 7.

645. Фалера, слична на претходната, пречник 8 см, инв. бр. 8.

646. Монисто од лиена бронза, форма на топче, продупчено со профилирани отвори, украсено со цик-цак, со хоризонтални и со врежани линии, пречник 3,8 см, инв. бр. 31.

647. Монисто од лиена бронза, форма биконусна, краеви профилирани, украсено со врежани линии, должина 7,3 см, пречник 4,2 см, инв. бр. 32.

648. Копче од лиена бронза, форма на калота, со лента на задната страна, пречник 3,3 см, инв. бр. 33.

649. Украси од лиена бронза во форма на тројни калотовидни копчиња, со алки на задната страна, должина 4,4 см, инв. бр. 34.

650. Садче со форма на чушка од афион, уста рамно засечена со две мали продупчени држалки; висина 4,6 см, инв. бр. 38.

651. Садче во форма на чушка од афион, украснено со врежани линии, уста рамно засечена, со две држалки — стализирани глави од птици, продупчени, на кои се прицврстува капак кој има исто така глави од птици и извлечена држалка кружно проширена, висина 8,8 см, инв. бр. 40.

652. Садче со тело и капаче слично на претходното, украсено со кружни и прави врежани линии, на долниот дел три алки со висулци, биконусни и ажурирани, висина 10,2 см. инв. бр. 41.

ГРОБЉЕ, Војник, Куманово, Могила, случаен наод, железно време II, непубликувано, историски музеј Куманово.

653. Сад, врат конусен, нога престенеста, со четири брадавичави држалки вертикално продупчени, на рамото канелури, висина 10,1 см, инв. бр. б. .б

654. Висулец од бронза во форма на двојна секира — по должината на рабовите врежана линија, должина 9,2 см, инв. бр. б. б.

655. Висулец сличен на претходниот, должина 9,2 см, инв. бр. б. б.

656. Висулец сличен на претходниот по должината на рабовите врежани линии и точки, должина 9, см. инв. бр. б. б.

657. Фалери од бронза, со централен дел како калота и алка за прицврстување:
а) оштетена, обична калота, пречник 4,6 см, инвч бр. б.б.
б) оштетена калота со две стапала, пречник 5,6 см, инв. бр. б.б.
в) оштетена, слична на претходната, пречник 6,1 см. инв. бр. б.б.
г) оштетена, калота со три стопала украсени со орнамент од точки, пречник 6,9 см, инв. бр. б.б.

658. Висулец од бронза во форма на алка, покрај работ украсен со три концентрични кругови, пречник 7,7 см, инв. бр. б.б.

659. Копчиња од бронза во форма на калоти со алки за прицврстување (од вкупно 18 броја) изложени се:
а—б) пречник 1,9 см, инв. бр. б.б.
г) пречник 1,6 см, инв. бр. б.б.

660. Цевчиња од бронза (делови од гердан), украсени со по два реда убоди спротивно поставени, (од вкупно 16 броја) изложени се:
а) должина 11,8 см, инв. бр. б.б.
б) должина 8,4 см, инв. бр. б.б.
в) должина 7 см, инв. бр. б.б.
г) должина 6,9 см, инв. бр. б.б.

ОТПАД, Прилеп, случаен наод, железно време II, Р. Галовиќ, Гласник музеја Косова и Метохије IV — V, Приштина 1959/60, Народен музеј Прилеп.

661. Масивна белезица од бронза со вкрстени краеви кои завршуваат во форма на печат, пречник 10,5 см, инв. бр. 352.

662. Белезица слична на претходната, инв. бр. 353.

КАЛДРМА, Прилеп, некропола, железно време III, Ископување Б. Китаноски Macedoniae Acta Archaeologica 2, 1976 Прилеп Народен музе Прилеп

663. Чинија со вовлечен обод, дно рамно на ниска нога, боја сива, висина 5,9 см, пречник на устата 14,7 см, инв. бр. 313.
664. Сад со висок цилиндричен врат и лентеста држалка, боја кафеава, висина 17 см, пречник на отворот 7,3 см, инв. бр. 314.
665. Белезица од сребрена жица со краеви во форма на глава од змија, пречник 7 см, инв. бр. 287.
666. Белезица слична на претходната, пречник 7,7 см, инв. бр. 250.
667. Белезица од бронзена жица со вкрстени краеви, пречник 8,2 см, инв. бр. 258.
668. Белезица слична на претходната. Пречник 8,1 см, инв. бр. 261.
669. Двојна игла од бронзена жица, тип должина 13 см, инв. бр. 248.
670. Двојна игла слична на претходната, должина 10 см, инв. бр. 262.
671. Обетка од сребрена жица со три спирални навои и крај во форма на купа, инв. бр. 245.

СУВА ЧЕШМА, Горенци, Охрид, некропола, железно време III, ископување, В. Лахтов — J. Корошец, Лихнид I 1957 Охрид, Народен музеј Охрид.

672. Фибула од бронза, лачна со една петелка, нога правоаголна украсена со концентрични кругчиња, должина 6 см, см, инв. бр. 101, (гроб бр. 26).
673. Фибула од бронза, оштетена, слична на претходната, должина 5,5 см, инв. бр. 46.
674. Фибула од бронза, оштетена, слична на претходната, должина 5,5 см, инв. бр. 45, (гроб бр. 26).
675. Прстен од бронза со елиптична глава, во средината кружна вдлабнатинка, околу врежани линии, пречник 2,2 см, инв. бр. 98, (гроб бр. 26).
676. Прстен од бронза — алка, пречник 2,4 см, инв. бр. 101, (роб бр. 26).

ЛОЗИШТА, Речица, Охрид, накропола, железно време III, ископуваЊе, В. Лахтов, проблем требенишке културе, 1965 Охрид, Нроден музеј Охрид.

677. Белезица од дебела бронзена жица — алка, пречник 9,8 см, инв. бр. 134.
678. Белезица од подебела бронзена жица со вкрстени краеви, рамно засечени, пречник 7 см, инв. бр. 138.
678. Белезица од бронза со три спирални навои и краеви во форма на глава од змија, пречник 5,8 см, инв. бр. 139.
680. Прстен од бронзена лента, спирално навиткана, пречник 2 см, инв. бр. 153.
681. Прстен од бронзена жица, спирално навиткана, пречник 2 см, инв. бр. 149.
682. Гердан од салтелеони (8 броја), инв. бр. 172.
683. Монисто од лиена бронза, цилиндрично со три прстенести задебелувања, должина 3,7 см, инв. бр. 169.
684. Монисто од лиена бронза, слично на претходното, должина 3,5 см, инв. бр. 170.
685. Мониста од лиена бронза, триаголни, во средината кружно продупчени, дим. 1,5 см, инв. бр. б.б.
686. Монисто од коска, цилиндрично, должина 1,7 см, инв. бр. 232.
687. Висулец — прапорец, од лиена бронза ажуриран, висина 4 см, инв. бр.
688. Висулец — алка, од лиена бронза, пречник 3,5 см, инв. бр. 137.
689. Петлица од лиена бронза во форма на калота, ажурирани, на задниот крај лента за прицврстување:
а) пречник 3,4 см, инв. бр. 163.
б) пречник 3 см, инв. бр. 164;
в) пречник 3,4 см, инв. бр. 165;
д) пречник 3,4 см, инв. бр. 166;
е) во средината кружен отвор, пречник 3,3 см, инв. бр. 167;
ж) пречник 3,1 см, инв. бр. 168.
690. Петлица од лиена бронза во форма на цвет со пет лисја, пречник 3,5 см, инв. бр. б.б.
Гробна целина;
691. Грчко-илирски шлем, со парагнатиди, на калотата две надолжни ребра за перјаница, на задниот крај заштитник за вратот, работ украсен со втиснати кругчиња, висина 20, 5 см, должина 25,5 см, инв. бр. 2.
692. Апликација од сребрен лим, во форма на ромбоид, украсен по пат на чукање, флорални орнаменти, дим. 14,5 x 5,0 см, инв. бр. 1.
683. Монисто од лиена бронза, цилиндрично, омега, должина 8,5 см, инв. бр. 6.
694. Секира од железо со две сечива и отвор за држалка, должина 20 см, ширина на сечивото 8 см, инв. бр. 3.

695. Копје од железо, оштетено, со широк лист и кусо тулче, должина 21 см, инв. бр. 4.

696. Копје од железо, оштетено, слично на претходното, должина 33 см, инв. бр. 5.

ТРИ ЧЕЉУСТИ, Горенци, Охрид, некропола, железно време III, ископување, В. Маленко Macedoniae Acta Archeologica 1, 1975 Прилеп, Народен музеј Охрид.

697. Фибула лачна од бронза, лак торниран, глава во форма на палмета, нога стилизирана како глава од змија, должина 3,4 см, инв. бр. 5.

698. Фибула од бронза, слична со претходната со 5 ѕвездести задебелувања, должина 3,5 см, инв. бр. 24.

699. Белезици од бронзена жица со вкрстени краеви задебелени и украсени со врежани орнаменти:
а) пречник 6,7 см, инв. бр. 105;
б) пречник 7 см, инв. бр. 106;
в) пречник 6 см, инв. бр. 118;
г) пречник 7 см, инв. бр. 13;
д) детска, пречник 4,3 см, инв. бр. 174.

700. Белезица од масивна бронзена жица, краеви вкрстени, рамно засечени, чет вртесто проширени и украсени со врежани орнаменти, пречник 8 см, инв. бр. 60.

701. Двојна игла од бронзена жица, глава заоблена и со една петелка, должина 13,1 см, инв. бр. 119.

702. Двојна игла од бронзена жица, глава со спирални навои, должина 8,4 см, инв. бр. 100

703. Двојна игла од бронзена жица, глава триаголна, должина 9,3 см, инв. бр. 116.

703.а) Двојна игла од бронзена жица, глава заоблена и две петелки, должина 15 см, инв. бр. б.б.

704. Обетка од бронза — позлатена, едниот крај во вид на лист, инв. бр. 56.

705. Обетка од бронза, долниот дел во форма на купа, горниот проширен, висина 3,3 см, инв. бр. б.б.

706. Предмет од бронза, четвртест, шуплив, ажуриран, должина 11,5 см, инв. бр. 66.

1. БАРУТНИЦА, Анзабегово, Штип
2. ВРШНИК, Таринци, Штип
3. РУГ БАИР, Горубинци, Св. Николе
4. СЛАТИНА, Зелениково, Скопје
5. ПЕШТЕРИЦА, Прилеп
6. ВЕЛУШКА ТУМБА, Велушина, Битола
7. ТУМБА, Породин, Битола
8. ТУМБА СРЕД СЕЛО, Могила, Битола
9. ЧУКА, Тополчани, Прилеп
10. МАЛА ТУМБА, Трн, Битола
11. АЛИ ЧАИР, Прилеп
12. ДВОР НА БОЖИН НИКОЛОВ, Лесковица, Штип
13. ЈАЧКОВ РИД, Костин Дол, Делчево
14. УСТА НА ДРИМ, Струга
15. БАКАРНО ГУМНО, Чепигово, Прилеп
16. ТУМБА, Црнобуки, Битола
17. ШУПЛЕВЕЦ, Долно Ореово, Битола
18. СКОПСКО КАЛЕ, Скопје
19. ТУМБА, Кравари, Битола
20. ПРИЛЕП, случајни наоди
21. ТУМБА, Карамани, Битола
22. ВИСОК РИД, Букри, Битола
23. ТУМБА, Кравари, Битола
24. ТУМБА, Барешани, Битола
25. БАКАРНО ГУМНО, Чепигово, Прилеп
26. ВАРОШ, Прилеп
27. ЦРКВЕНИ ЛИВАДИ, Враниште, Струга
28. ТУМБА, Канино, Битола
29. ЦРКВЕНИ ЛИВАДИ, Враниште, Струга
30. ВАРОШ, Прилеп
31. САРАЈ, Брод, Битола
32. СИВЕЦ, Присад, Прилеп
33. КРКЛИНО, Битола
34. ПОПАДИН ДОЛ, Прилеп
35. БУДУР ЧИФЛИК, Демир Капија
36. БЕЛ КАМЕН, Живојно, Битола
37. МАРТА, Зовиќ, Битола
38. ФОРТУНА, Штип
39. ВИСОИ, Беранци, Битола
40. КАМЕН ,Рапеш, Битола
41. ОРЛОВИ ЧУКИ, Ст. Караорман, Штип
42. КРИВИ ДОЛ, Радање, Штип
43. КРСТ, Таринци, Штип
44. ГОРНО ПОЛЕ — БАЛАБАНИЦА, Ст. Караорман, Штип
45. КУНОВО — ЧУКИ, Оризари, Кочани
46. КАСАРНИ, Прилеп
47. ДУБИЧЕ, Волково, Скопје
48. БРАЗДА, Скопје
49. СВИЛАРА, Д. Оризари, Титов Велес
50. СУВА РЕКА, Гевгелија
51. ГРОБЉЕ, Војник, Куманово
52. ОТПАД, Прилеп
53. КАЛДРМА, Прилеп
54. СУВА ЧЕШМА, Горенци, Охрид
55. ЛОЗИШТА, Речица, Охрид
56. ТРИ ЧЕЉУСТИ, Горенци, Охрид

ИЛУСТРАЦИИ
ILLUSTRATIONS

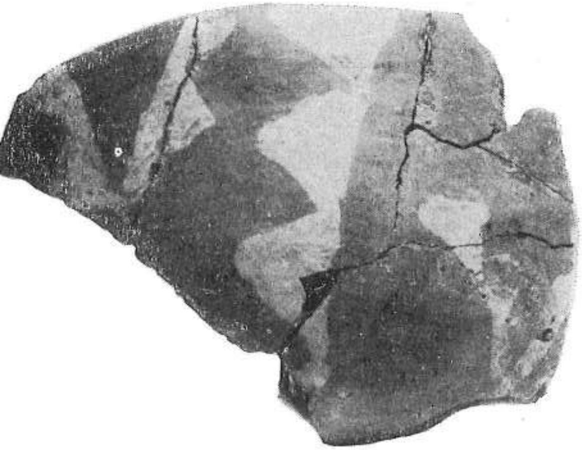

49

48

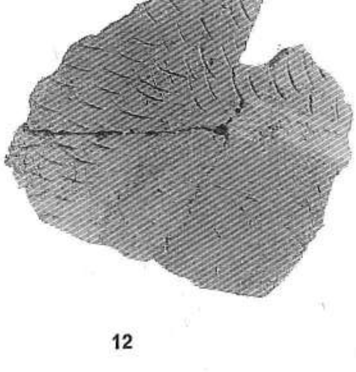

12

16

50

54

51

52

42

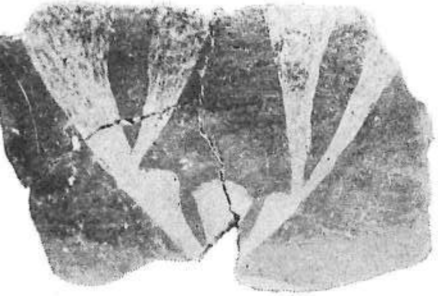
3

60

56

58

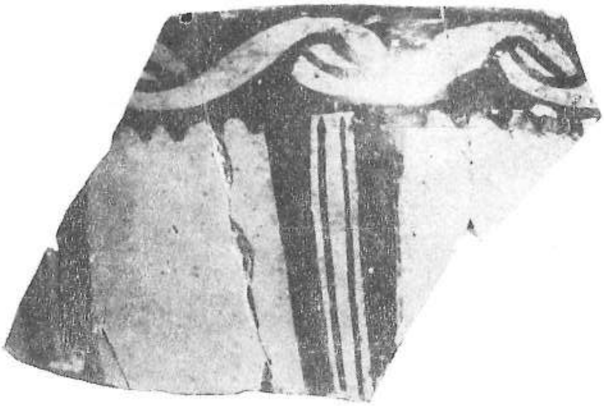

61

62

70

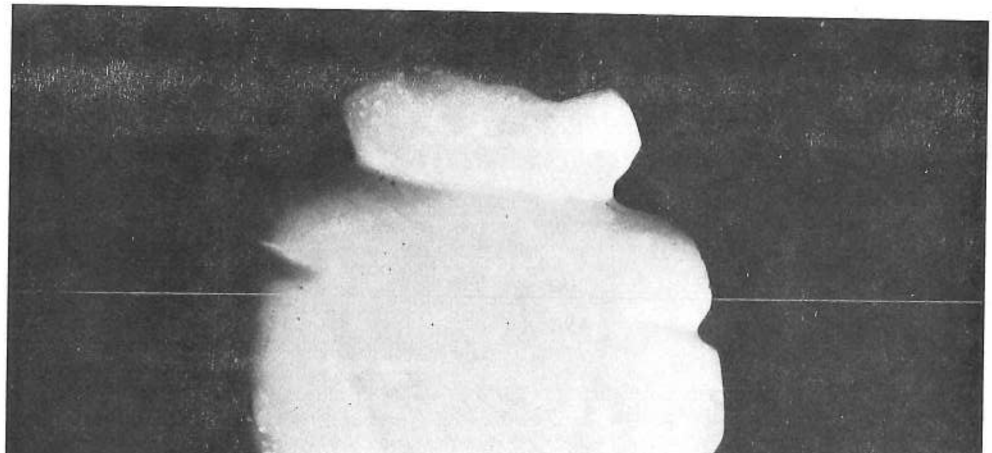

73

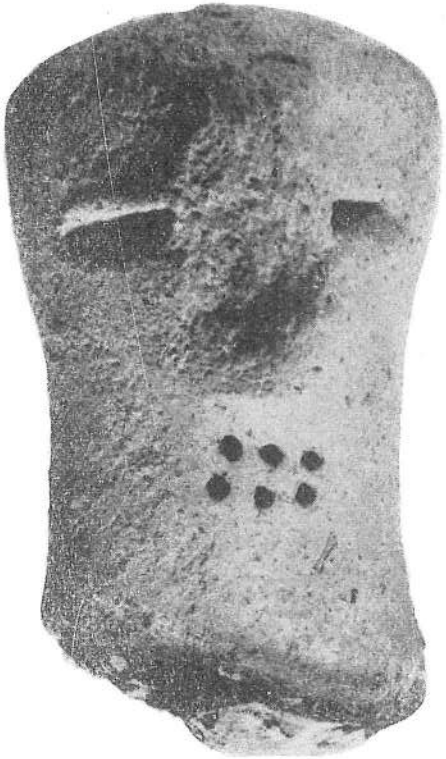

72

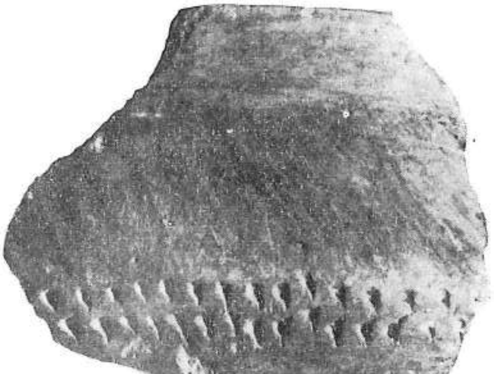

84

91

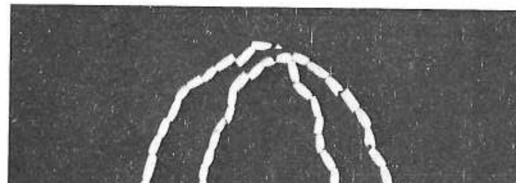

92

85

96

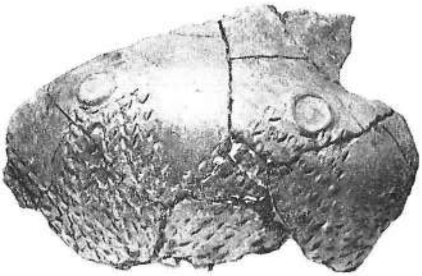

108

115

129

124

131

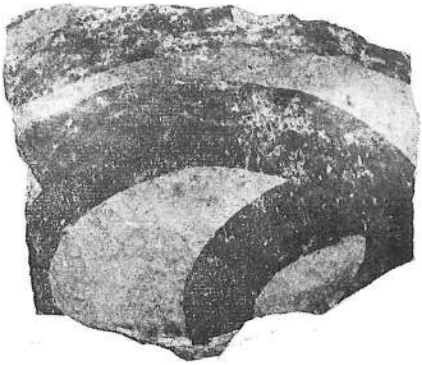
137

143

144

149

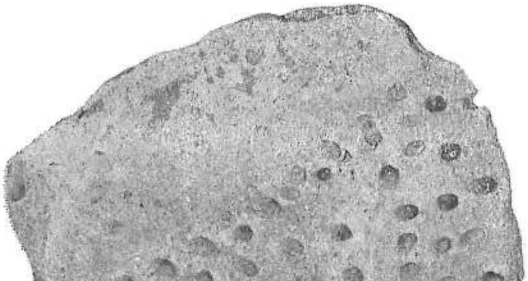

161

163

172

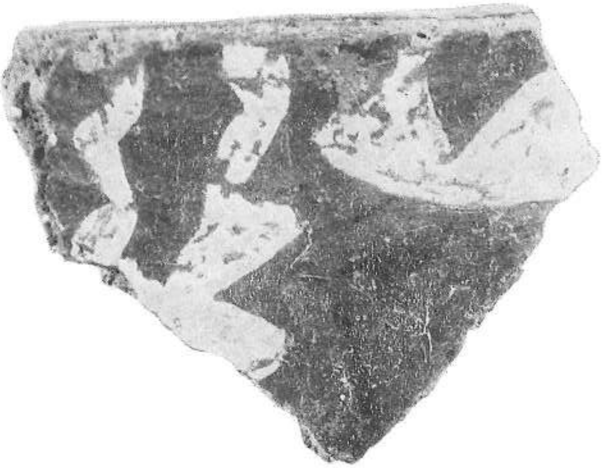
194

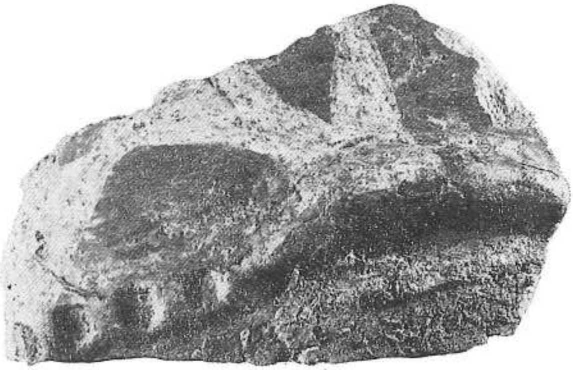
192

191

196

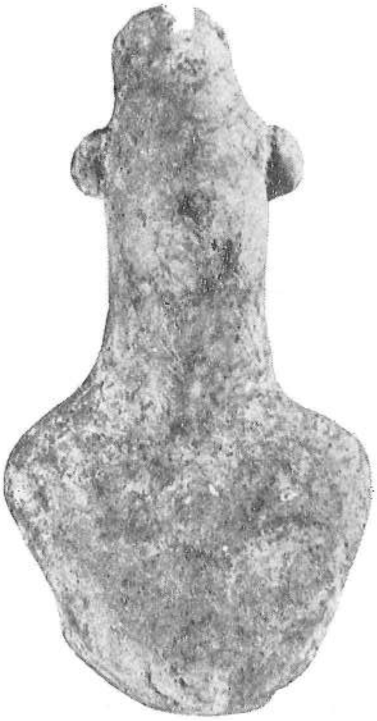

200

197

198

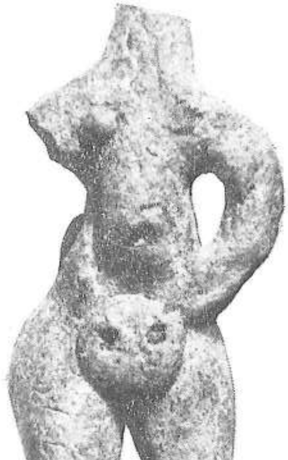

202

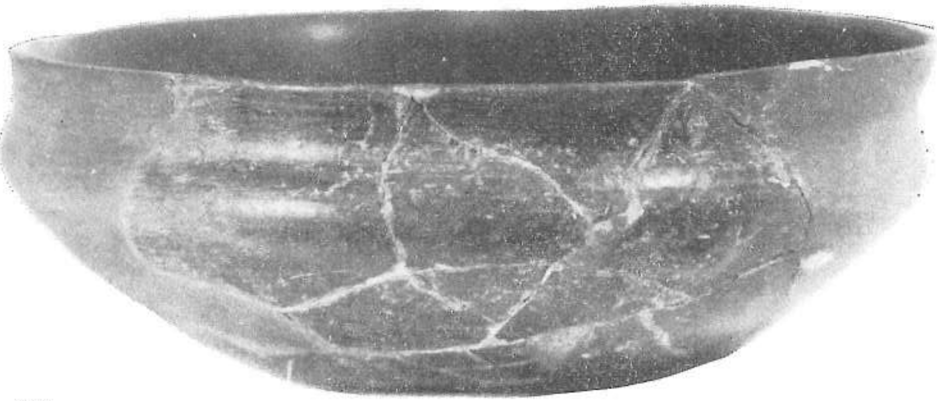

187

204

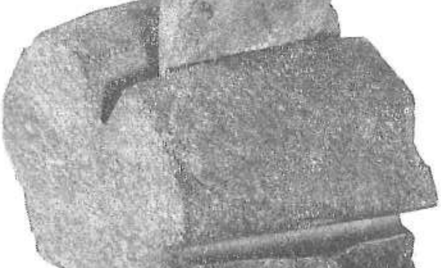

212

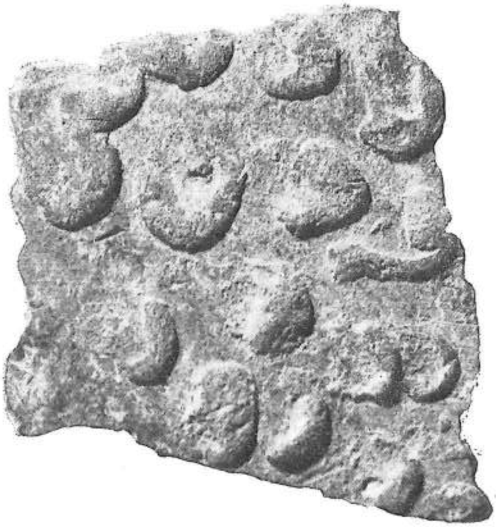

222

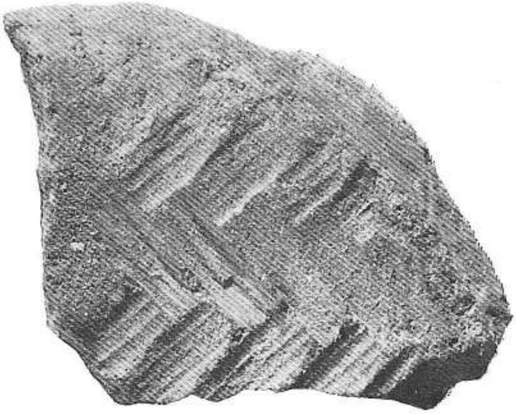

227

223

232

228

237

233

235

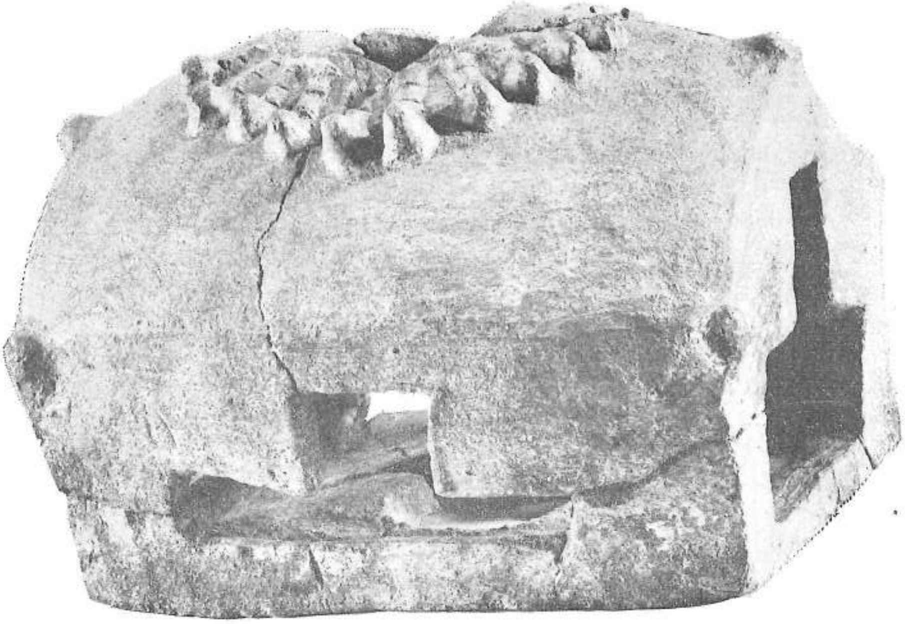
245

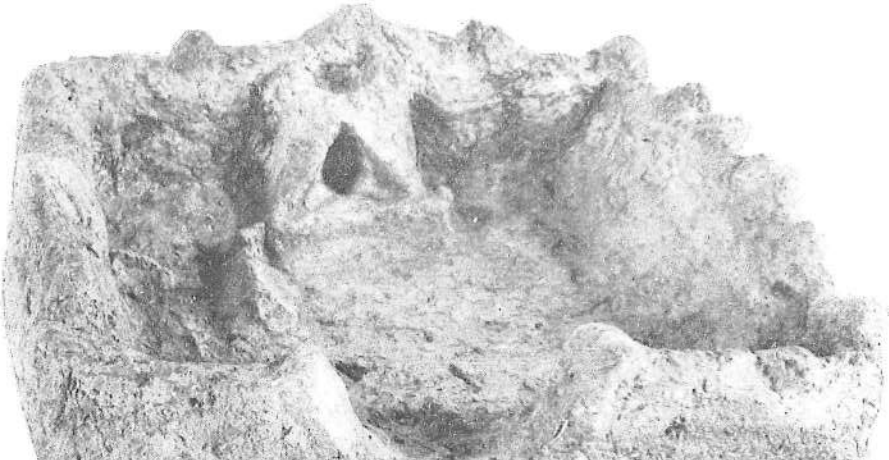
246

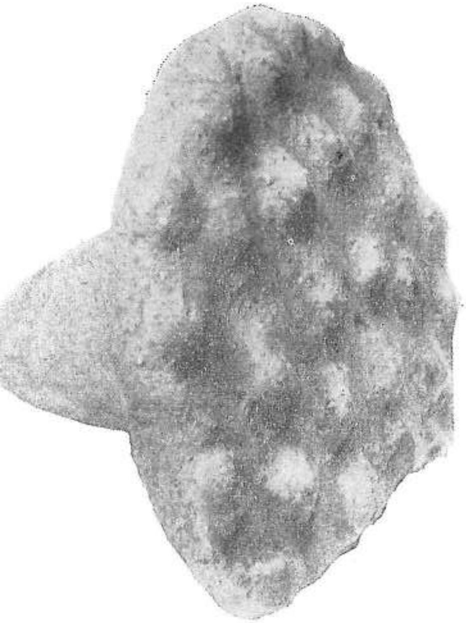
252

251

249

248

267

258

272

283

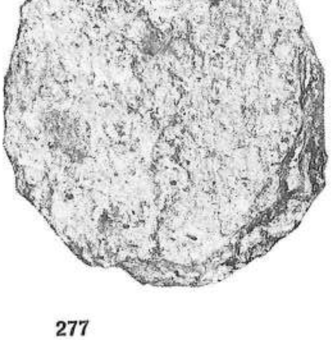

277

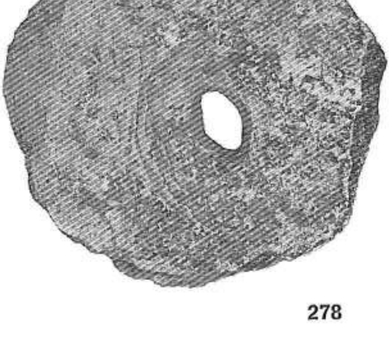

278

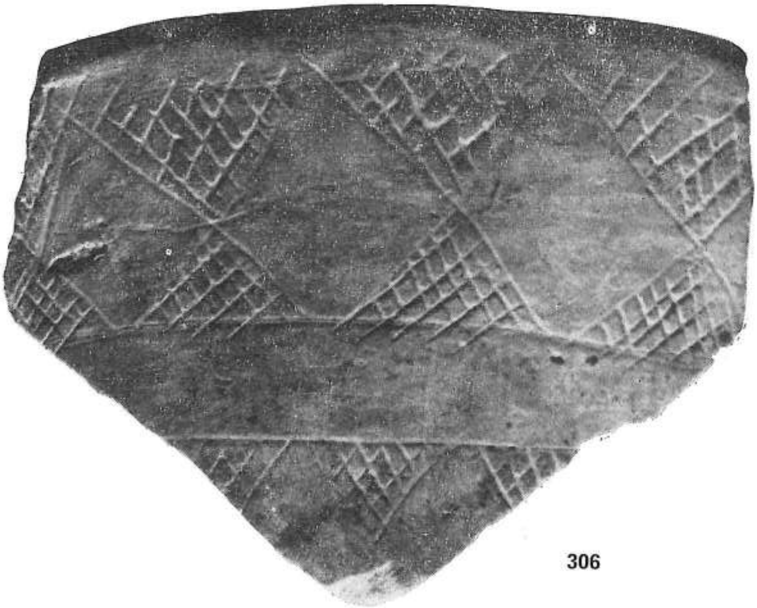
306

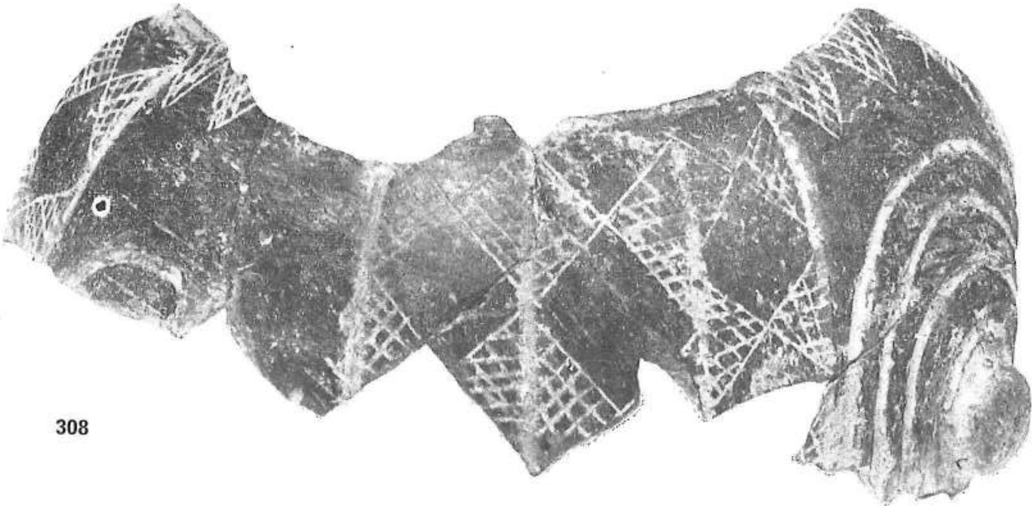
308

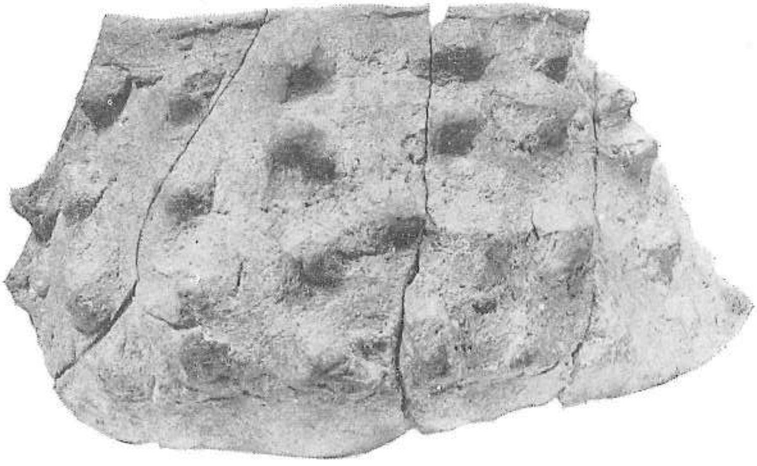

310

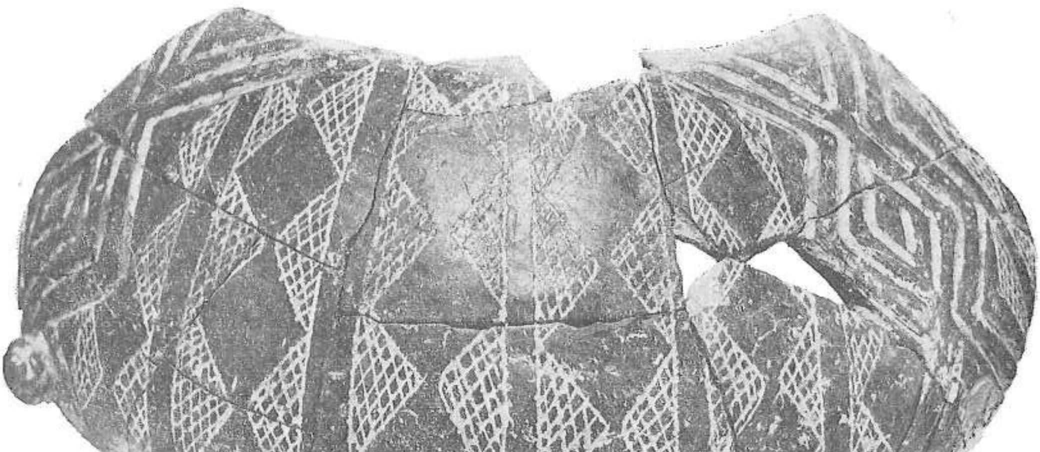

309

324

317

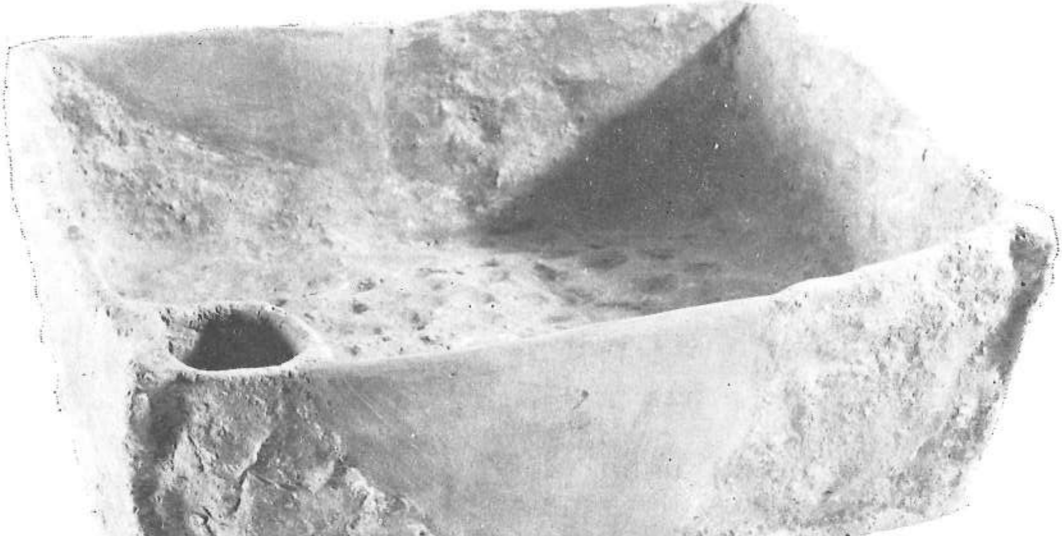
325

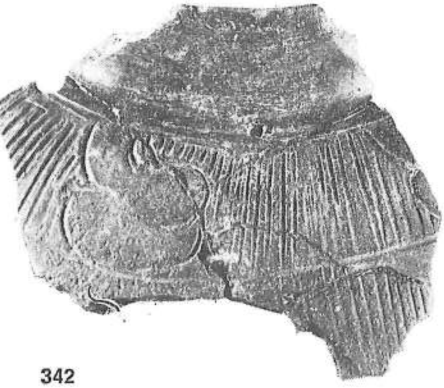

342

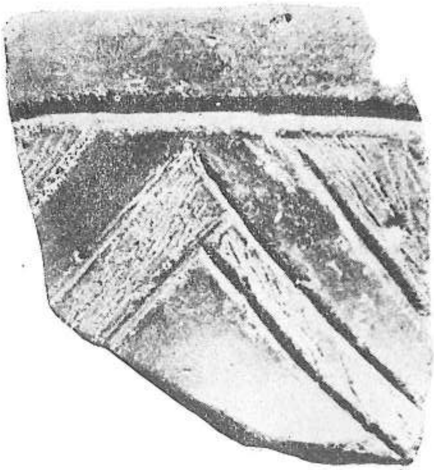

340

353

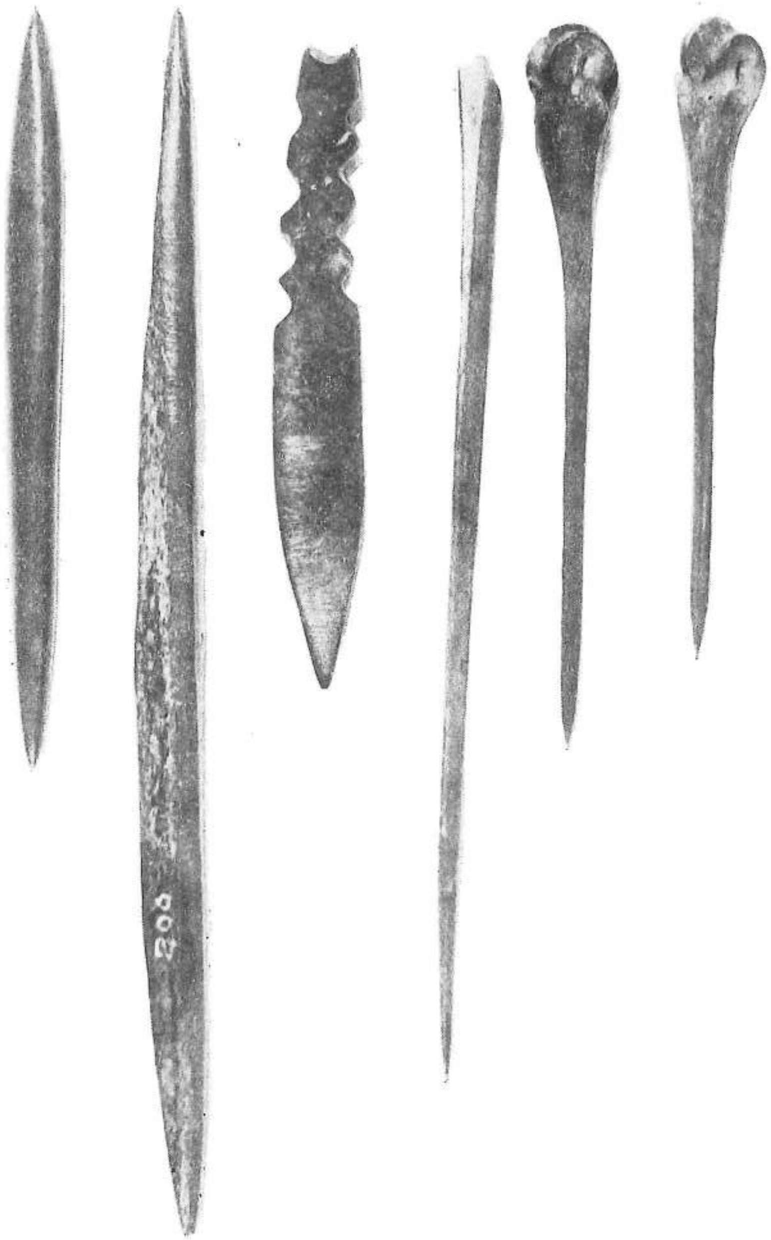

330 a-f

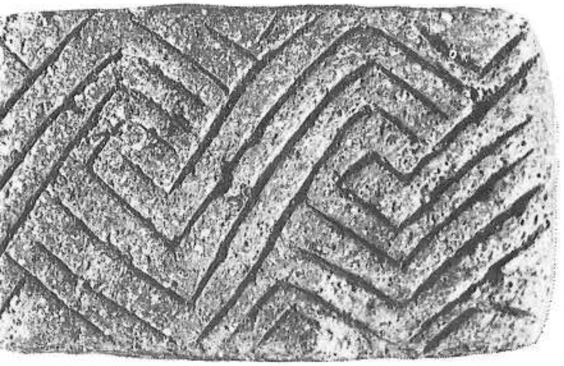

338

359

355

370

387

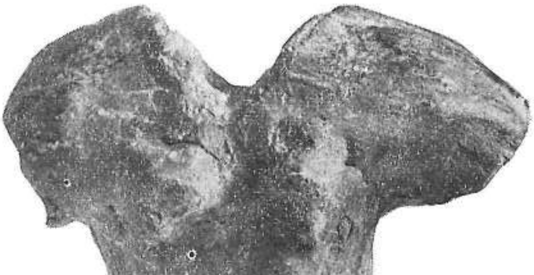

338

394

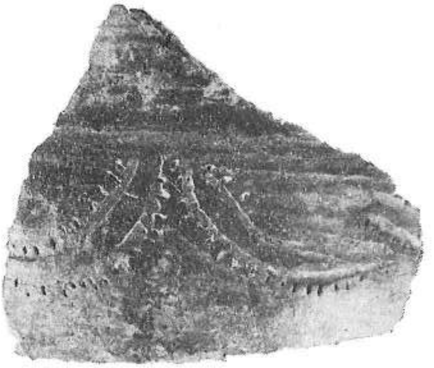

393

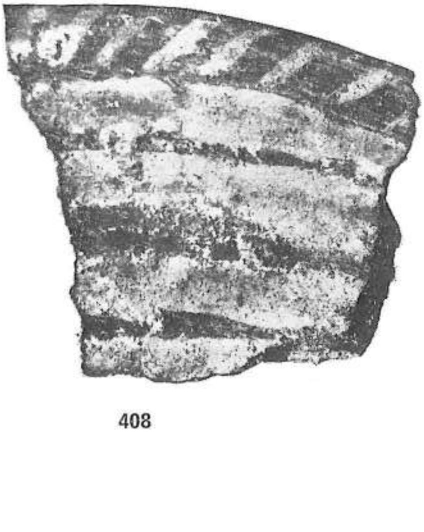

408

403

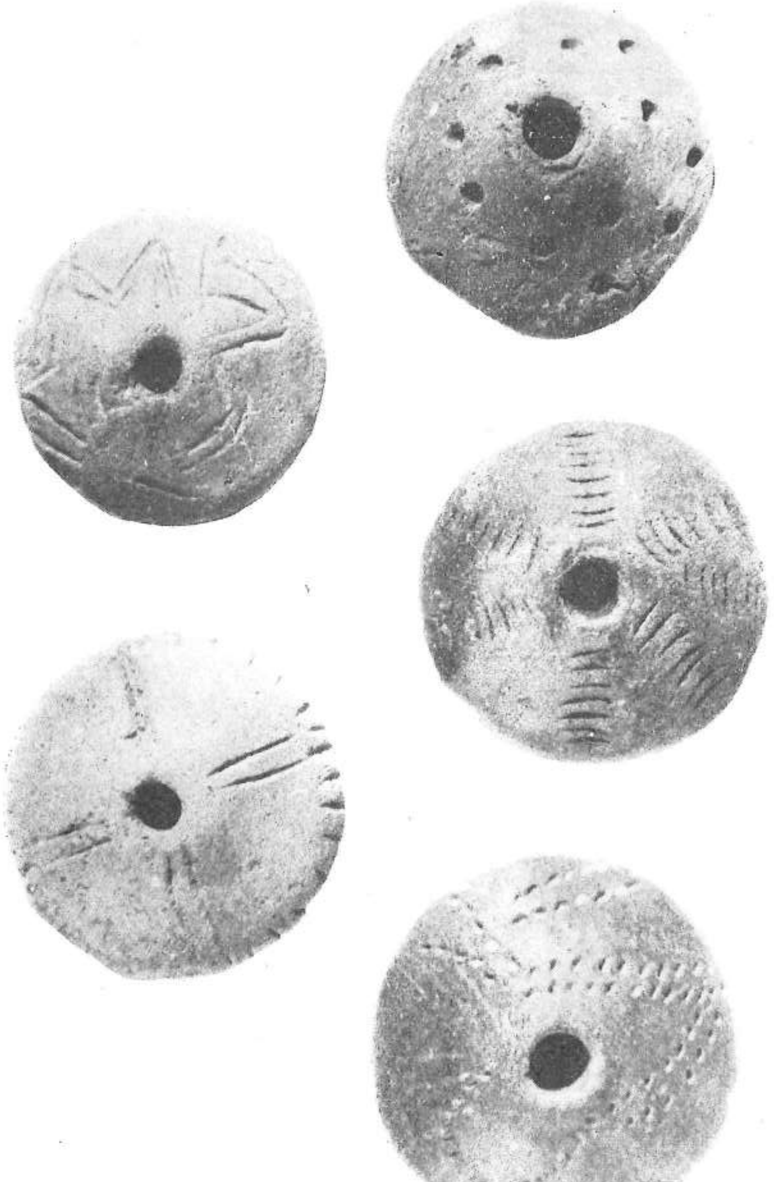

424 а-д

411

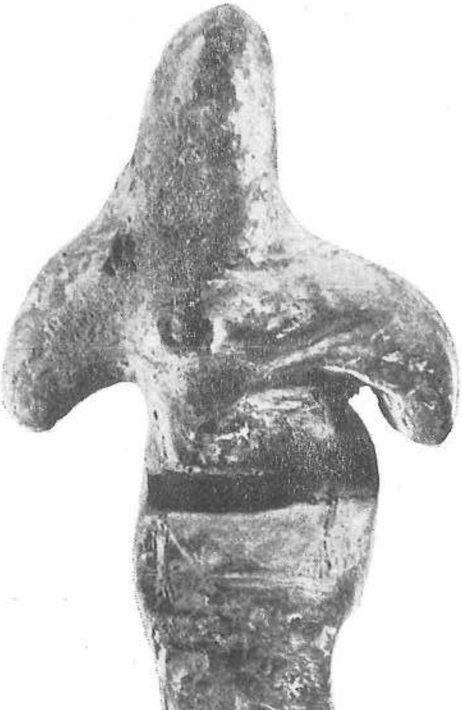

414

434

427

422

441

430

472

475

480

454

452

486

487

497

496

499

501

500

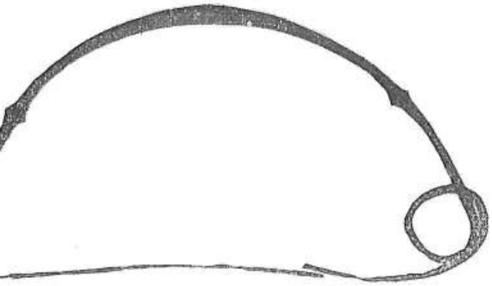

508

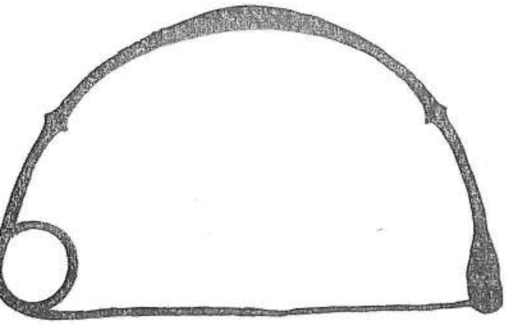

509

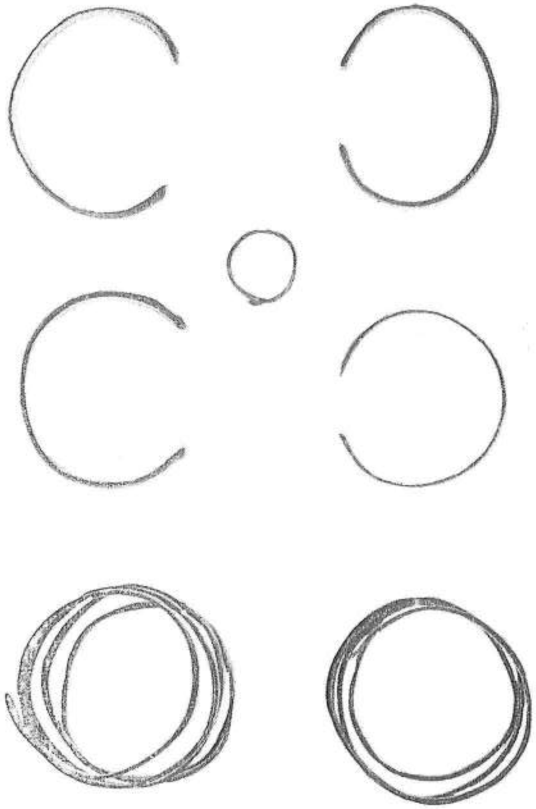

510 а-д

503

507

517

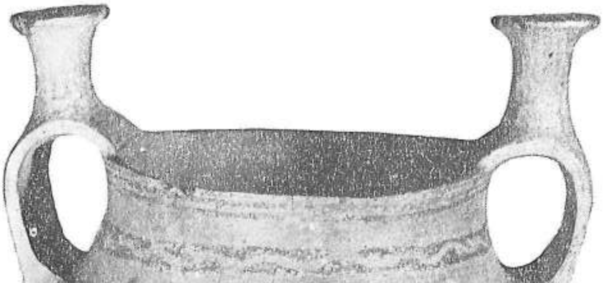

518

527

519—521

521

238

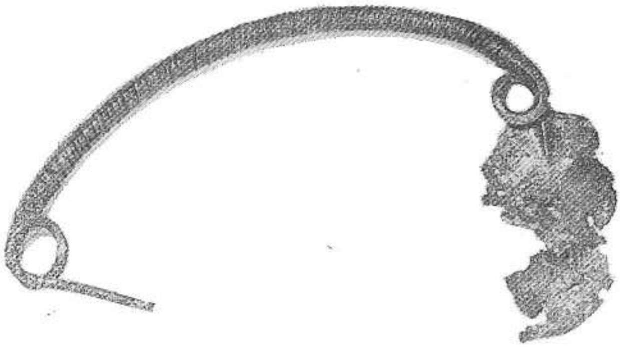

637

545 — 549

550

560

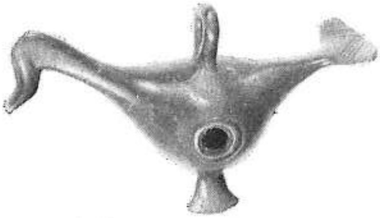

576

574

582

579

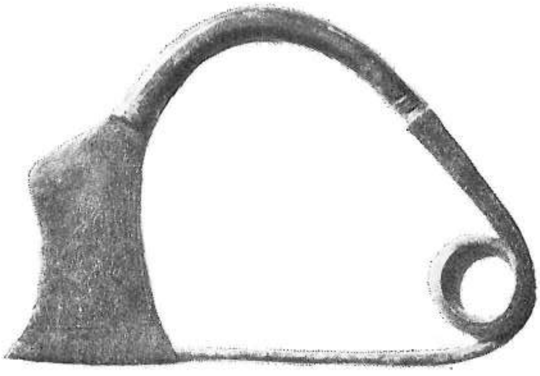
571

585

584

593

592

598

594

599

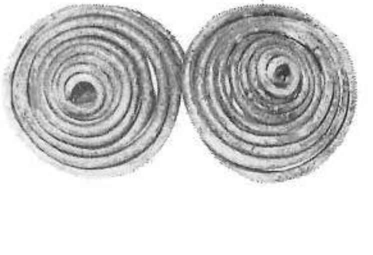

600—601

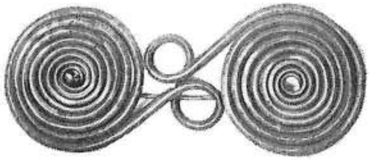
607

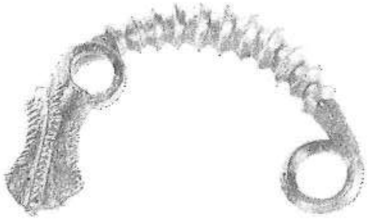
610

327

612

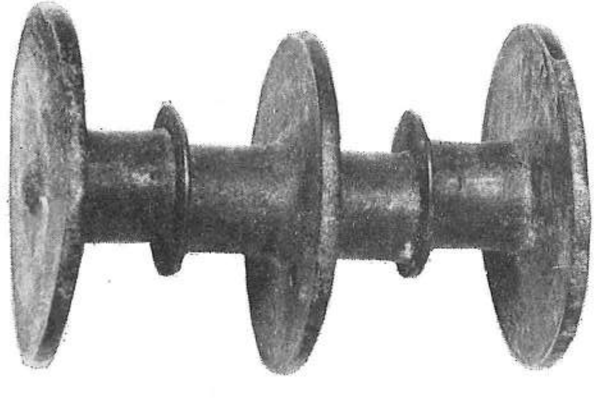
621

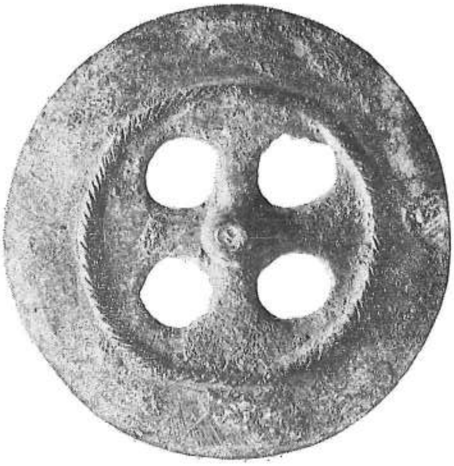

620

638

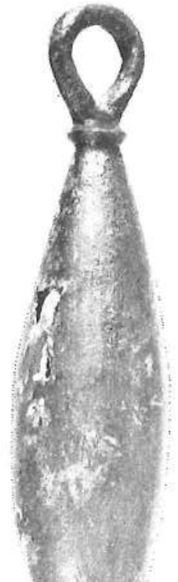

637

635

634

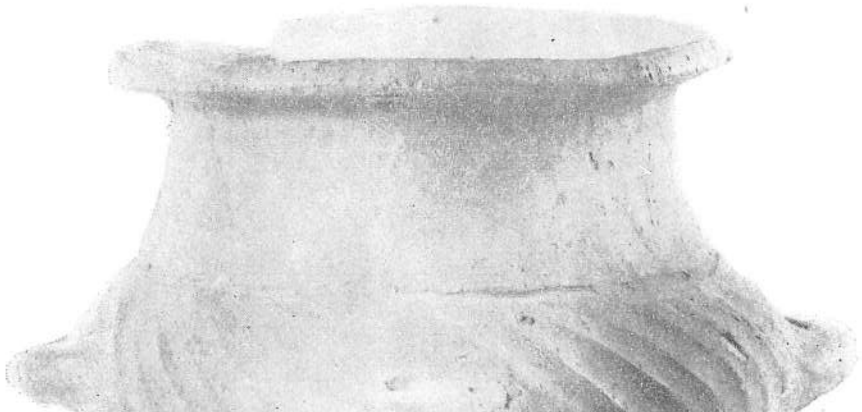

653

654 — 656

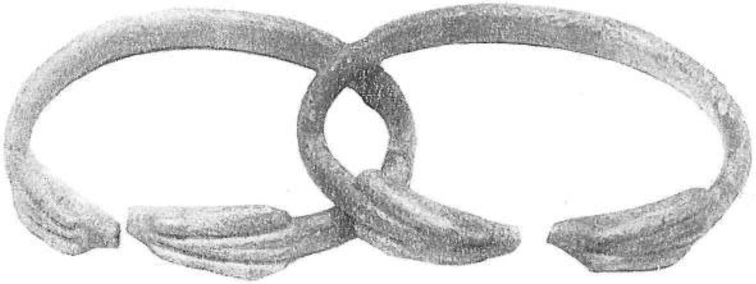

665, 666

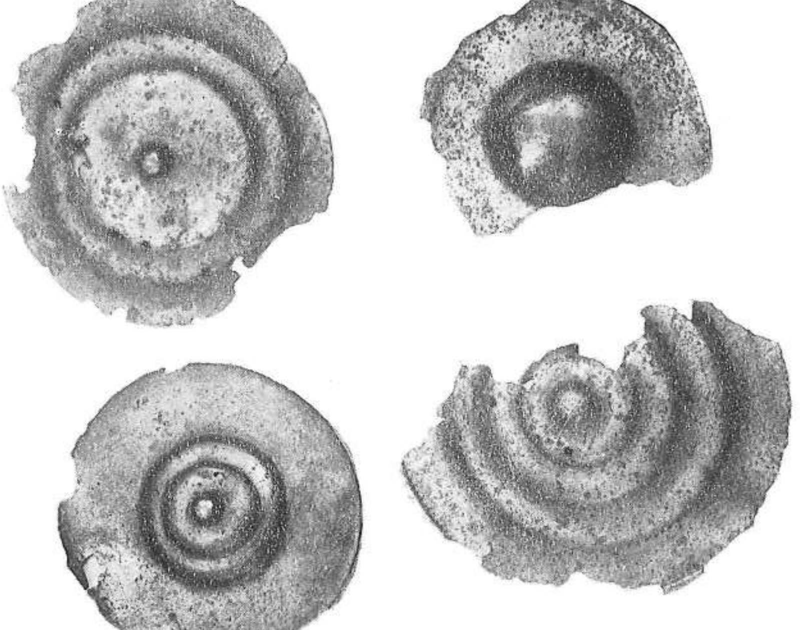

657 a-r

691

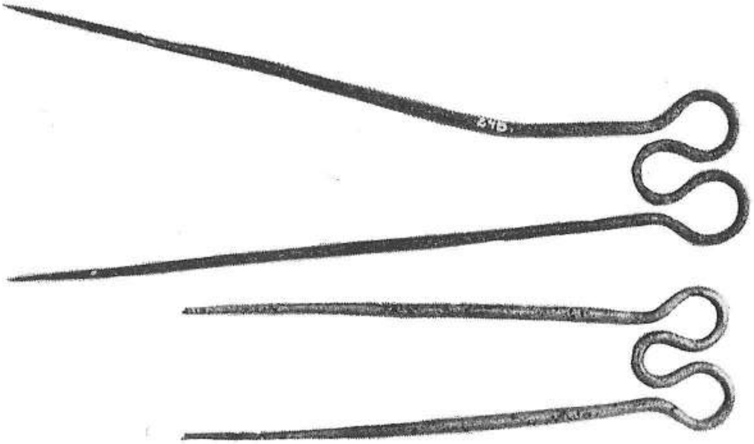

669 — 670

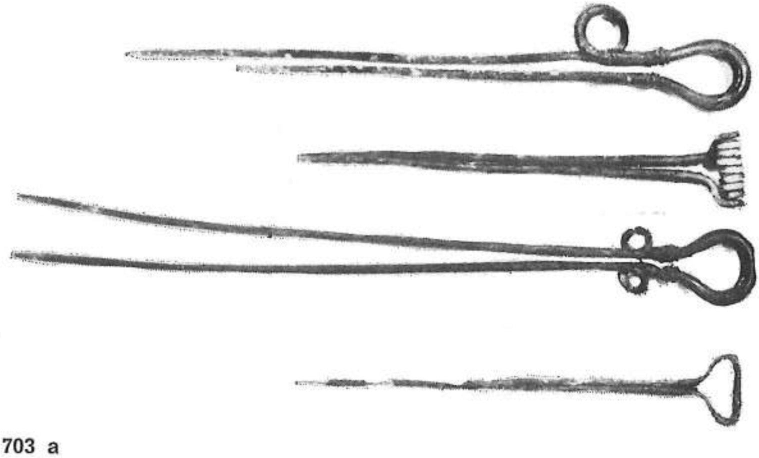

701 — 703 a

Организатор на изложбата: Археолошки музеј на Македонија, Скопје
Ausstellungsorganisator: Arsheologisches Museum Makedoniens, Skopje

Комесар: Сарико Сарнжоски
Kommissar: Saržo Saržoski

Јазична редакција: Димитар К. Стефановски
Sprachredaktion: Dimitar K. Stefanovski

Превод на германски: Љиљана Франиќ
Deutsche Übersetzung: Ljiljana Franić

Ликовно и техничко опремување: Нико Този
Künstlerische und technische Ausführung: Niko Tozi

Фотографии: Димитар Чернаковски — Бранко Јелиќ
Photographie: Dimitar Černakovski — Branko Jelić

Печати: БГЗ ООЗТ Печатница „Киро Дандаро“ — Битола
Drucken: BGZ OOZT Drucherei »Kiro Dandaro« — Bitola

Тираж: 2.000
Auflage: 2.000